

Algemeen ambtsbericht Democratische Republiek Congo

Datum   November 2013

Colofon

Plaats
Opgesteld door

Den Haag
DCM/MA
Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid | Migratie en
Asiel

Redacteur(en):

DCM

Inhoudsopgave

Colofon	2	
Inhoudsopgave	3	
1	Inleiding	5
2	Landeninformatie	6
2.1	Basisgegevens	6
2.1.1	Land	6
2.1.2	Staatsinrichting	6
2.2	Politieke ontwikkelingen	8
2.3	Veiligheidssituatie	14
2.3.1	Ontwikkelingen	14
2.3.2	Schaal gevechten	14
2.3.3	Geweldsgebruik	15
2.3.4	Tactieken	15
2.4	Identiteits- en reisdocumenten	40
3	Mensenrechten	43
3.1	Juridische context	43
3.1.1	Verdragen en Protocollen	43
3.1.2	Nationale wetgeving	43
3.1.3	Voornaamste wetgeving	44
3.2	Toezicht op naleving van mensenrechten	45
3.2.1	Aangifte misdrijf	46
3.3	Naleving en schendingen	46
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	47
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	49
3.3.3	Vrijheid van godsdienst	50
3.3.4	Bewegingsvrijheid	50
3.3.5	Rechtsgang	50
3.3.6	Arrestaties en detenties	50
3.3.7	Vervolgning	51
3.3.8	Situatie in gevangenissen	52
3.3.9	Mishandeling en foltering	53
3.3.10	Verdwijningen en ontvoeringen	53
3.3.11	Buitengerechtelijke executies en moorden	54
3.3.12	Doodstraf	54
3.4	Positie van specifieke groepen	54
3.4.1	Leden oppositie/politieke activisten	54
3.4.2	Etnische groepen	55
3.4.3	Vrouwen en meisjes	56
3.4.4	Homoseksuelen	59
3.4.5	Minderjarigen	59
3.4.6	Dienstplicht en desertie	61
4	Migratie	62
4.1	Ontheemden- en vluchtelingenstromen	62
4.1.1	Buiten de DRC	62
4.1.2	Binnen de DRC	62

4.2	Opvang in de regio	62
4.2.1	Uganda	62
4.2.2	Rwanda	63
4.2.3	Burundi	63
4.2.4	Tanzania.....	63
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	63
4.4	Terugkeer	63
Literatuurlijst		65
I	Lijst van gebruikte afkortingen	70
II	Kaart van de Democratische Republiek Congo	72
III	Overzichtskaart van de Kivu-provincies.....	73
IV	Provincie-indeling van de Democratische Republiek Congo	74
V	Lijst met kabinetsleden	75

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in de Democratische Republiek Congo (DRC) beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit de DRC en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Congolese asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in de DRC (laatstelijk juni 2012). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van juli 2012 tot en met oktober 2013.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Kinshasa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek- en veiligheidsgebied.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in de DRC geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van vluchtelingen, binnenlands ontheemden en activiteiten van internationale organisaties aan de orde.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land

De DRC is onderverdeeld in elf provincies: Bas-Congo, Kinshasa, Bandundu, Equateur, Province Orientale, Kasai Occidental, Kasai Oriental, Maniema, Noord-Kivu, Zuid-Kivu en Katanga. De grondwet van 18 februari 2006 voorzorg in een onderverdeling in 26 provincies, die gestalte zou moeten krijgen in de 36 maanden volgend op de installatie van de nieuwe politieke instituties na de verkiezingen die in 2006 zijn gehouden.¹ De uitvoering van de wet waarmee deze territoriale herindeling wordt vormgegeven, de *Loi sur les entités décentralisées*², werd aanvankelijk op de lange baan geschoven, maar is na politieke druk van de internationale gemeenschap tijdens de verslagperiode opnieuw op de politieke agenda gezet.³

Een kaart van de provincie-indeling is bijgevoegd als bijlage IV. De provincies zijn verder onderverdeeld in de steden (onder te verdelen in *communes*) en de *territoires* (onder te verdelen in *communes*, *secteurs* en *chefferies*).

De officiële taal van de DRC, het Frans, wordt door een groot deel van de stedelijke bevolking gesproken. Het onderwijs wordt vrijwel uitsluitend gegeven in het Frans, in alle onderwijsinstellingen en op alle niveaus.⁴ Degenen die enig onderwijs hebben genoten, spreken dan ook (een zekere mate van) Frans. De meest gesproken taal is echter Lingala (vooral in Kinshasa en langs de rivieren), gevolgd door Kikongo (ten westen van Kinshasa), Tshiluba (in het zuiden) en Swahili (in het oosten en noordoosten, ook wel Kingwana genoemd). Daarnaast zijn er nog tientallen lokale talen. Hutu- en Tutsi-groepen, waaronder de Banyamulenge, spreken een dialect van het Kinyarwanda (zie ook paragraaf 3.4.2).⁵

2.1.2 Staatsinrichting

Grondwet

De huidige Congolese grondwet is sinds 18 februari 2006 van kracht. De grondwet voorziet in een scheiding van de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht.

Uitvoerende macht

De grondwet voorziet in de verkiezing van een president voor vijf jaar, die eenmaal herkozen kan worden. De president is het staatshoofd en de opperbevelhebber van de strijdkrachten. De president benoemt, na consultatie van de Nationale Vergadering (*Assemblée nationale*), de premier uit de parlementaire meerderheid in de Nationale Vergadering.

Joseph Kabila werd op 20 december 2011 ingehuldigd als president. Kabila benoemde op 18 april 2012 Augustin Matata Ponyo Mapon tot premier. Voor een volledig overzicht van alle bewindspersonen, zie bijlage V.⁶

¹ Constitution de la République Démocratique du Congo, artikel 2 en 226 (Constitution).

² Loi organique, no 08/ 016 du 07 octobre 2008 portant composition, organisation, et fonctionnement des entités territoriales décentralisées et leur rapport avec l'Etat et les provinces.

³ Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen Ambtsbericht van juli 2011. Zie ook paragraaf 2.2.

⁴ Het is niet verboden in het basis- en voortgezet onderwijs lessen in de nationale talen (Lingala, Tshiluba, Kikongo en Swahili) te geven, maar bij gebrek aan lesprogramma's en -boeken gebeurt dat sinds de jaren '80 vrijwel nooit meer. Ook de ouders hebben liever dat hun kinderen in het Frans les krijgen. Vertrouwelijke bron.

⁵ Trésor de la Langue Française au Québec (TLFQ), Congo-Kinshasa, <http://www.tlfg.ulaval.ca/axl/afrique/czaire.htm> (geraadpleegd op 12 augustus 2013).

⁶ Kabila heeft zich omringd met veelal Katangese vertrouwelingen, er is nauwelijks onderscheid tussen de publieke en private sfeer; de uitoefening van informele macht onttrekt zich grotendeels aan de controle van de instituties. Vertrouwelijke bron.

De provincies worden bestuurd door een gouverneur, een vicegouverneur en maximaal tien provinciale ministers. De gouverneur en de vicegouverneur worden gekozen door de leden van de Provinciale Vergaderingen (*Assemblées provinciales*).⁷ De grondwet bepaalt op welke terreinen de provincies (mede-)bevoegd zijn om beleid te maken.⁸ De grondwet bepaalt verder dat 40% van de staatsinkomsten terug zal vloeien naar de provincies waar die inkomsten zijn gegenereerd.⁹ In de praktijk wordt deze regeling echter nog niet toegepast.

Wetgevende macht

De wetgevende macht wordt uitgeoefend door een parlement dat uit twee kamers bestaat: de Nationale Vergadering en de Senaat. De Nationale Vergadering bestaat uit 500 leden die rechtstreeks worden gekozen door het volk voor een termijn van vijf jaar.¹⁰

De huidige leden van de Nationale Vergadering werden op 28 november 2011 gekozen en op 16 februari 2012 geïnstalleerd. Met 62 van de 500 zetels is de partij van president Kabila, de PPRD (*Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie*) de grootste fractie. De tweede partij is de UDPS (*Union pour la démocratie et le progrès social*) van Etienne Tshisekedi, met 41 zetels. De *Parti du peuple pour la paix et la démocratie* (PPPD) behaalde 29 zetels, de *Mouvement social pour le renouveau* (MSR) 27 zetels, de *Mouvement de Libération du Congo* (MLC) 22 zetels, de *Parti Lumumbiste Unifié* (PALU) 19 zetels en de *Union nationale des Congolais* (UNC) 17 zetels.¹¹ De *Majorité présidentielle*¹² heeft de meerderheid in het parlement. De voorzitter van de Nationale Vergadering is Aubin Minaku.

Op provinciaal niveau wordt de uitvoerende macht (in casu: de gouverneur, vicegouverneur en zijn provinciale ministers) gecontroleerd door de *Assemblées provinciales*. De leden van de *Assemblées provinciales* worden direct gekozen door de bevolking voor een termijn van vijf jaar. Deze leden kiezen de gouverneur en vicegouverneur van hun provincie. Daarnaast kiezen zij de senatoren die namens hun provincie zitting nemen in de Senaat.¹³

Rechterlijke macht

De rechterlijke macht (bestaande uit rechtbanken en tribunalen) is volgens de grondwet onafhankelijk van de wetgevende en uitvoerende macht. De in de grondwet genoemde gerechten zijn:

- het Constitutionele Hof (*Cour constitutionnelle*)¹⁴;
- het Hof van Cassatie (*Cour de cassation*);
- de Raad van State (*Conseil d'État*);
- het Militaire Hooggerechtshof (*Haute Cour militaire*);
- militaire en civiele gerechtshoven, rechtbanken en parketten.¹⁵

⁷ Zij dienen voor een termijn van vijf jaar en kunnen eenmaal herkozen worden. De gouverneur wijst de provinciale ministers aan. Constitution, artikel 198.

⁸ Constitution, artikel 201-206.

⁹ Constitution, artikel 175.

¹⁰ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Voor informatie over de Assemblée nationale, zie <http://www.ipu.org/parline-f/reports/1375.htm>

¹¹ <http://ceni.gouv.cd/resultats.aspx>

¹² De partijen die Kabila steunen. De *Majorité présidentielle* wordt ook wel aangeduid als de *Mouvance présidentielle*.

¹³ Constitution, artikel 198.

¹⁴ Op 16 oktober 2013 bekrachtigde president Kabila de wet die ziet op de oprichting van het Constitutionele Hof. Dit Constitutionele Hof zal voortaan onder meer toezien op het verloop van de verkiezingen. AFP, RDC: le président Kabila promulgue la loi créant une Cour constitutionnelle, 16 oktober 2013.

¹⁵ Constitution, artikel 149.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Tijdens de verslagperiode stonden de politieke ontwikkelingen voornamelijk in het teken van de opkomst van de *Mouvement du 23 mars* (M23) en de (door Rwanda zelf ontkende) betrokkenheid daarbij van Rwanda. De Congolese regering weigerde aanvankelijk te onderhandelen met M23, maar nadat het regeringsleger enkele forse nederlagen had geleden en M23 in november 2012 zelfs Goma had ingenomen, werd eind 2012 in Kampala een begin gemaakt met de onderhandelingen.¹⁶ Tijdens de verslagperiode organiseerden de *Conférence Internationale sur la Région des Grands Lacs* (CIRGL)¹⁷, de Afrikaanse Unie en de Verenigde Naties regelmatig conferenties en vergaderingen over de crisis, die ook zijn weerslag had op de onderlinge verhoudingen tussen de landen in de regio.¹⁸ Zie voor de militaire ontwikkelingen en de onderhandelingen met M23 de pagina's 17 e.v.

Positie president

De positie van president Kabila, die ernstig was verzwakt na de frauduleus verlopen presidentverkiezingen in november 2011, kwam verder onder druk te staan door de opkomst van M23.¹⁹ Zijn tegenkandidaat tijdens de presidentsverkiezingen, Etienne Tshisekedi, liet zich weinig zien in het openbaar en gaf zijn partij UDPS amper sturing.²⁰ De andere oppositieleider, de meer gematigde Vital Kamerhe, voerde evenmin fel oppositie.²¹ Op 11 augustus 2012 wees de oppositie het voorstel van premier Augustin Matata Ponyo Mapon af om zitting te nemen in een commissie die onderzoek zou moeten doen naar de situatie in Noord-Kivu waar M23 op dat moment een deel van het grondgebied onder controle had.²² Op 3 september 2012 raadde een coalitie van twintig oppositiepartijen het parlement aan president Kabila in staat van beschuldiging van hoogverraad te stellen.²³ Regering en oppositie waren verdeeld over het houden van besprekingen met M23 in Kampala.²⁴ Aan het einde van de verslagperiode versterkte president Kabila zijn positie doordat zijn leger M23 versloeg.²⁵

Francophonie-top

Van 12 tot 14 oktober 2012 werd in Kinshasa de 14e Francophonie-top gehouden.²⁶ De Franse president Hollande stelde als prioriteiten voor de *Francophonie* 'de

¹⁶ Op 20 december 2012 keerde de UDPS zich tegen het houden van voorbesprekingen met M23 in Kampala. Radio Okapi, *RDC: l'UDPS souhaite que les négociations entre le M23 et le gouvernement se tiennent à Kinshasa*, 20 december 2012.

¹⁷ Ook International Conference on the Great Lakes Region (ICGLR).

¹⁸ Zie bijvoorbeeld RFI, *Sommet de Kampala: les présidents des Grands Lacs butent sur la force en RDC*, 8 augustus 2012; Reuters, *African leaders fail to agree on Congo force*, 8 augustus 2012; AFP, *RDC: l'ONU décide des sanctions contre le M23 et les FDLR*, 1 januari 2013; AFP, *RD Congo: Onze chefs d'État africains signent un accord pour ramener la paix en RDC*, 24 februari 2013; RFI, *UA: pas de paix durable en RDC sans négociation globale, selon le président tanzanien*, 26 mei 2013; NRC, *Goma centrum Afrikaans conflict*, 26 augustus 2013.

¹⁹ NRC, *Kabila wankelt na inname Goma*, 21 november 2012.

²⁰ Op 22 september 2012 werd de secretaris-generaal van de UDPS, Jacquemain Shabani, wegens verduistering van partijgeld afgezet. Partijleider Tshisekedi had Shabani 300.000 USD gegeven om ledenkaarten te laten drukken. Radio Okapi, *Kinshasa - Jacquemain Shabani démis de ses fonctions de secrétaire général de l'UDPS*, 24 september 2012.

²¹ Vertrouwelijke bron.

²² In een gezamenlijk communiqué verklaarden de oppositiepartijen te twifelen aan de oprechte wil van de regering om de permanente onveiligheid in het gebied aan te pakken. AFP, *La rébellion en RDC crée des tensions communautaires inquiétantes*, 12 augustus 2012.

²³ Volgens deze partijen waren Rwandese troepen het land binnen gevallen met medeweten en instemming van de Congolese regering. AFP, *RDC: l'opposition veut une mise en accusation pour "haute trahison" de Kabila*, 4 september 2012; Radio Okapi, *Présence des troupes rwandaises en RDC: l'UDPS accuse Joseph Kabila de haute trahison*, 6 september 2012; UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

²⁴ Radio Okapi, *RDC: les députés interrogent Raymond Tshibanda sur les pourparlers de Kampala*, 8 mei 2013.

²⁵ President Kabila verklaarde dat het militaire succes niet het einde betekende van de pogingen om langs diplomatieke weg tot een duurzame vrede te komen. AFP, *Les succès contre le M23 ne rendent pas caduque la diplomatie, selon Kabila*, 30 oktober 2013.

²⁶ Verscheidene Congolese en Franse Ngo's hadden de president verzocht om niet te gaan. De UDPS had geëist dat de top elders zou worden gehouden. AFP, *Hollande annonce sa participation au sommet de la Francophonie à Kinshasa*, 27 augustus 2012; UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

democratie, de mensenrechten, het recht op vrije meningsuiting en het recht van elk mens zijn eigen leider te kiezen'. Tevens drong Hollande aan op de berechting van de moordenaars van mensenrechtenactivist Chebeya.²⁷ In de marge van de conferentie hield de Franse president besprekingen met zijn Congolese ambtsgeenoot en verscheidene oppositieleiders, onder wie Etienne Tshisekedi van de UDPS.²⁸

Nationaal Overleg

Na de val van Goma op 20 november 2012 probeerde president Kabila het land op één lijn te krijgen. Op 15 december 2012 riep hij op tot nationale cohesie en mobilisatie van de bevolking.²⁹ De oppositie eiste inschakeling van de internationale gemeenschap of een internationale bemiddelaar, omdat president Kabila 'deel uitmaakt van het probleem'.³⁰ Verscheidene politici – waaronder senaatsvoorzitter Kengo Wa Dondo – en het *Réseau national des ONG des droits de l'homme de la RDC* (RENADHOC) spraken zich uit voor bemiddeling van president Denis Sassou Nguesso van de Republiek Congo, maar zonder resultaat.³¹ Op 21 mei 2013 werd – ter voorbereiding van de nationale dialoog – het *Front commun de l'opposition* (FOC) opgericht, bestaande uit de UDPS, de UNC van Vital Kamerhe, de *Union des forces du changement* (UFC) van Kengo wa Dondo, de *Libéraux* van Gilbert Kiakuama en de *Forces acquises au changement* (FAC).³² Op 17 juni 2013 kondigde president Kabila de oprichting aan van een Nationaal Forum onder de naam *concertations nationales*. Het forum omvatte een plenaire vergadering³³, een presidium³⁴ en de staten-generaal^{35,36}. Zestig leden van de oppositie verwierpen op 1 juli 2013 het voorstel van Kabila vanwege een 'onevenwichtige samenstelling' van het forum dat sterk gedomineerd werd door leden van de *Majorité présidentielle*.

²⁷ Zie hierover ook paragraaf 3.3.3.7. AFP, *RDC: démocratie et droits de l'homme au sommet de la Francophonie*, 13 oktober 2012; Reuters, *France, Canada focus attention on Congo rights record*, 13 oktober 2012.

²⁸ Radio Okapi, *La rébellion du M23 divise la RDC et le Rwanda au conseil permanent de la Francophonie*, 10 oktober 2012; AFP, *RDC: La rencontre entre Etienne Tshisekedi et François Hollande a eu lieu*, 14 oktober 2012; UNSC S/2012/838, 14 november 2012; AFP, *La Francophonie veut des sanctions contre les responsables des violences dans l'est de la RDC*, 14 oktober 2012.

²⁹ AFP, *RDC: le président Kabila affirme que sa priorité est "la défense de la patrie"*, 15 december 2012; UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

³⁰ RFI, *RDC: l'opposition répond au président Joseph Kabila*, 23 december 2012; Radio Okapi, *RDC: l'opposant Jean-Lucien Busa qualifie le dialogue de Kampala de «perte de temps et d'argent»*, 27 december 2012; Radio Okapi, *RDC: les Fac opposition veulent impliquer la communauté internationale dans le dialogue national*, 2013; Radio Okapi, *Le MLC exige de connaître l'agenda du dialogue national annoncé par Joseph Kabila*, 8 januari 2013; Radio Okapi, *RDC: les Fac opposition veulent impliquer la communauté internationale dans le dialogue national*, 5 januari 2013; Radio Okapi, *RDC: l'UDPS rejette le dialogue national proposé par le président Joseph Kabila*, 12 februari 2013; Radio Okapi, *Dialogue national: le MLC réclame un médiateur international, la MP dit non*, 14 februari 2013. Zie ook Pole Institute, *Kampala: les rêves brisés d'une paix durable en RDC*, 19 februari 2013.

³¹ Radio Okapi, *Dialogue national: le Renadhoc réclame une facilitation assurée par Denis Sassou Nguesso*, 19 februari 2013; Afrikarabia, *Crise en RDC: La carte Sassou Nguesso*, 20 februari 2013; RFI, *RDC: le parti de Kengo Wa Dondo avance ses propositions pour le dialogue national*, 22 februari 2013; Radio Okapi, *Tshisekedi n'a pas rencontré Sassou suite à un «empêchement sérieux»*, selon l'UDPS, 18 augustus 2013.

³² De MLC van Jean-Pierre Bemba nam geen deel aan deze coalitie. Radio Okapi, *RDC: les opposants se regroupent au sein d'un Front commun*, 21 mei 2013; Afrikarabia, *RDC: Vital Kamerhe se repositionne*, 22 mei 2013.

³³ In de plenaire vergadering waren de politiek, de instituties, het maatschappelijk middenveld en de traditionele autoriteiten vertegenwoordigd. Radio Okapi, *Concertations nationales: certaines organisations de la société civile se disent exclues*, 19 augustus 2013.

³⁴ Het presidium bestond uit de voorzitters van de Assemblée nationale en de Sénat. Zie ook Radio Okapi, *Concertations nationales: nomination des membres du secrétariat technique*, 8 augustus 2013.

³⁵ De staten-generaal deden inhoudelijke aanbevelingen en legden conclusies voor aan de plenaire vergadering. Thema-groepen bogen zich over tal van onderwerpen zoals institutionele hervorming, decentralisatie en de versterking van de autoriteit van de staat.

³⁶ Twee dagen na de aankondiging van het forum presenteerde Évariste Boshab, voormalig voorzitter van de Assemblée nationale en hoogleraar Rechten, zijn boek *Entre révision de la constitution et l'inanition de la nation* (Tussen de herziening van de grondwet en de natie die het loodje legt). De verschijning van het boek zorgde voor polemiek over een eventuele herziening van artikel 220 van de Grondwet waarin de ambtstermijn van de president is vastgelegd. Artikel 220 bepaalt dat de president maximaal twee termijnen van vijf jaar mag uitiendienen. Radio Okapi, *RDC: Joseph Kabila définit les grandes lignes des concertations nationales*, 27 juni 2013; Radio Okapi, *RDC: le livre d'Évariste Boshab sur «la révision de la constitution» fait polémique*, 28 juni 2013; Jeune Afrique, *RDC: vers un troisième mandat pour Joseph Kabila en 2016?*, 2 juli 2013; Radio Okapi, *RDC: la Cenco appelle la population à faire échec à toute tentative de révision de la constitution*, 30 juni 2013.

Ook vreesde de oppositie dat president Kabila het overleg zou aangrijpen om de geesten rijp te maken voor een grondwetswijziging om zo een derde mandaat mogelijk te maken.³⁷ In Lubumbashi, de hoofdstad van Katanga, begroetten mensen elkaar met de uitdrukking *Touche pas* waarmee werd bedoeld *Touche pas à ma Constitution*.³⁸ Op 7 september 2013 opende president Kabila het forum, waaraan 700 afgevaardigden uit het hele land deelnamen³⁹, maar dat door belangrijke oppositieleiders werd geboycot.⁴⁰

Terwijl de afgevaardigden bijeenkwamen in het *Palais du peuple*⁴¹, richtten enkele oppositiepartijen op 12 september 2013 de *Coalition pour le vrai dialogue* (CVD) op.⁴² Binnen het Nationaal Forum bestond onenigheid over de deelname van Mai-Mai groepen. Die werden aanvankelijk uitgesloten van deelname, maar enkele groepen mochten later als 'ervaringsdeskundigen' toch meepraten in de werkgroep *Désarmement, démobilisation, réinsertion sociale ou rapatriement*.⁴³ Nadat thema-groepen hun aanbevelingen⁴⁴ hadden uitgebracht – beschuldigde de CVD de *Majorité présidentielle* ervan de *concertations nationales* te manipuleren om de grondwet te kunnen wijzigen.⁴⁵ Bij de presentatie van de conclusies op 3 oktober 2013 kwalificeerde Olivier Kamitatu, de afgevaardigde van de *Majorité* deze als 'professioneel', terwijl Jean-Lucien Busa, de afgevaardigde van de oppositie⁴⁶, stelde dat deze geen nieuwe inzichten hadden opgeleverd.⁴⁷ Het rapport van aanbevelingen aan de president bevatte onder meer de volkstelling en identificatie

³⁷ In navolging van de UDPS en de UNC zagen ook de MLC en zijn bondgenoten (Udemo, CRP en Puna) af van deelname aan de *concertations nationales*, omdat de majorité voor zichzelf een groot quotum had gereserveerd. De MLC kwam later op zijn besluit terug. Belga, *RDC: l'opposition politique rejette la forme des consultations proposée par M. Kabila*, 1 juli 2013; Radio Okapi, *RDC: l'UDPS et alliés conditionnent leur participation aux concertations nationales*, 2 juli 2013; RFI, *RDC: l'opposition refuse de participer aux concertations nationales*, 11 juli 2013. Zie ook Le conclave de l'opposition politique congolaise, *Rapport final du conclave de l'opposition politique congolaise*, 11 juli 2013; Congo Siasa, *What will become of the national dialogue?*, 11 juli 2013; Radio Okapi, *Des partis du groupe parlementaire MLC et Alliés boycottent les concertations nationales*, 29 augustus 2013.

³⁸ 'Blijf af' – 'Blijf van mijn Grondwet af' Een tiental Ngo's verzette zich tegen de vorming van een regering van nationale eenheid als uitkomst van de *concertations nationales*, een idee dat was geopperd door senaatsvoorzitter Léon Kengo wa Dondo. RFI, *En RDC, le débat sur une éventuelle révision de la Constitution va bon train*, 29 juli 2013; KongoTimes, *RDC: Les Katangais s'opposent à la révision de la Constitution*, 3 augustus 2013; Radio Okapi, *RDC: des ONG s'opposent à la formation d'un gouvernement d'union nationale*, 29 augustus 2013.

³⁹ Velen verbleven op kosten van de regering in hotels in Kinshasa. Ook kregen de afgevaardigden een dagvergoeding, al viel die lager uit dan sommigen hadden gedacht. Volgens een bron zouden veel vertegenwoordigers van de (verdeelde) *société civile* spionnen van de regering zijn geweest. Vertrouwelijke bronnen. Radio Okapi, *RDC: des délégués aux concertations nationales boudent leurs indemnités*, 19 september 2013.

⁴⁰ Ook binnen de regeringscoalitie waren er spanningen. De *Mouvement social pour la République* (MSR) kwam op 19 augustus 2013 terug op het besluit om niet meer mee te doen aan activiteiten binnen de *Majorité présidentielle*. Radio Okapi, *RDC: le MSR reprend sa participation aux activités de la Majorité présidentielle*, 19 augustus 2013; AFP, *Ouverture de "concertations nationales" boycottées par l'opposition*, 7 september 2013; Congo Siasa, *The National Consultations: Selling Out?*, 9 september 2013; Jeune Afrique, *RDC: Kamerhe dans les starting-blocks pour 2016*, 9 september 2013.

⁴¹ Het gebouw van de Assemblée nationale.

⁴² Daartoe behoorden onder anderen de UNC van Vital Kamerhe, de RCD-KML van Mbusa Nyamwisi, de PT van Steve Mbikayi, de UPC van Thomas Lubanga en de UDEMO van Nzanga Mobutu. Radio Okapi, *RDC: des partis de l'opposition créent la Coalition pour le vrai dialogue*, 13 september 2013.

⁴³ Radio Okapi, *Concertations nationales: l'opposition reprend sa participation aux Etats généraux sur le désarmement*, 13 september 2013; RFI, *Concertations nationales en RDC: le présidium étudie à nouveau la participation des Mai-Mai*, 18 september 2013; AFP, *RDCongo: l'Etat exclut la présence de groupes armés au dialogue national*, 19 september 2013; Radio Okapi, *RDC: sept ex-groupes armés admis aux concertations nationales*, 24 september 2013.

⁴⁴ Onder meer 80 aanbevelingen voor de decentralisatie van het bestuur en het houden van een referendum over een grondwetswijziging.

⁴⁵ Radio Okapi, *Concertations nationales: deux groupes thématiques ont achevé leurs travaux*, 27 september 2013; Radio Okapi, *RDC: la majorité accusée de manipuler le rapport des concertations nationales pour réviser la constitution*, 2 oktober 2013.

⁴⁶ Een deel van de oppositie nam wel deel aan het forum.

⁴⁷ Radio Okapi, *Concertations nationales: les conclusions des groupes thématiques diversement appréciées*, 4 oktober 2013.

van staatsburgers vóór de eerstkomende verkiezingen, het respect voor de Grondwet, de plaatsing van militairen buiten de provincie waar zij vandaan komen, de strijd tegen onwettige verrijking door leden van de regering, de uitschakeling van nationale en buitenlandse gewapende groeperingen, het bevorderen van de Congolese cultuur en van goed bestuur, de invrijheidstelling van politieke gevangenen, aandacht voor het dossier van voormalig vice-président Jean-Pierre Bemba bij het Internationaal Strafhof en heropening van gesloten radio- en televisiestations. President Kabila stelde tijdens de sluitingsceremonie belangrijke besluiten in het vooruitzicht.⁴⁸ Volgens de oppositie was er echter geen enkele vooruitgang geboekt.⁴⁹ Op 23 oktober 2013 kondigde president Kabila de vorming van een regering van nationale eenheid aan met vertegenwoordigers van de *Majorité présidentielle*, de oppositie en het maatschappelijk middenveld.⁵⁰ De CVD verwierp het voorstel van de president.⁵¹

Verkiezingskalender

Op 6 juni 2012 maakte de kiescommissie bekend dat de provinciale- en senaatsverkiezingen, die eind 2012 zouden worden gehouden, werden verschoven naar februari en juni 2013. Volgens de nieuwe kalender zouden de verkiezingen voor het provinciale parlement gehouden worden op 25 februari 2013 en de lokale verkiezingen tussen november 2013 en maart 2014.⁵² Op 4 juli 2012 verzocht het parlement de kiescommissie de verkiezingskalender op te schorten tot nieuwe wetgeving – zie hieronder – van kracht zou worden.⁵³

Hervorming Kiescommissie

De hervorming van de *Commission électorale nationale indépendante* (CENI)⁵⁴ kwam tot stand onder druk van de internationale gemeenschap na de frauduleuze verkiezingen van november 2011. Op 21 september 2012 nam de ministerraad een geamendeerd wetsvoorstel aan van de wet op de organisatie en het functioneren van de CENI.⁵⁵ Na enkele tumultueus verlopen zittingen⁵⁶ van de parlementaire commissie⁵⁷ voor de kieswethervorming, keurde de *Assemblée nationale* op 12 december 2012 de geamendeerde wet op de Kiescommissie goed. Toen de senaat op 31 december 2012 een afwijkend wetsvoorstel had goedgekeurd⁵⁸, werd een

⁴⁸ Presidium, *Concertations nationales: Rapport général des Travaux*, 5 oktober 2013; Radio Okapi, *Concertations nationales: Joseph Kabila promet des décisions importantes pour le pays*, 5 oktober 2013.

⁴⁹ Lalibre.be, *Le dialogue national a échoué*, 7 oktober 2013; Radio Okapi, «*Les Concertations nationales n'ont marqué aucune avancée réelle*», selon l'UDPS et alliés, 7 oktober 2013; Radio Okapi, *RDC: une coalition d'opposants continue de réclamer un « vrai dialogue »*, 10 oktober 2013; RFI, *Concertations nationales (suite): les Congolais s'impatientent*, 15 oktober 2013.

⁵⁰ Radio Okapi, *RDC: Joseph Kabila annonce la formation imminente d'un gouvernement de cohésion nationale*, 23 oktober 2013. Zie ook AFP, *RDC: Kabila s'engage pour le rapatriement de la dépouille de Mobutu*, 23 oktober 2013; Radio Okapi, *RDC: Matata Ponyo demande aux ministres d'expédier les affaires courantes*, 26 oktober 2013.

⁵¹ Radio Okapi, *RDC: une coalition d'opposants rejette l'idée d'un gouvernement de cohésion nationale*, 27 oktober 2013.

⁵² AFP, *Elections provinciales en février 2013, sénatoriales en juin 2013*, 6 juni 2012; Radio Okapi, *RDC: l'élection des députés provinciaux reprogrammée le 25 février 2013*, 7 juni 2012; UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

⁵³ UNSC S/2012/838, 14 november 2012; Belga, *RDC: bientôt un calendrier des futures élections*, 18 augustus 2013.

⁵⁴ Onafhankelijke Nationale Kiescommissie.

⁵⁵ De *Majorité présidentielle* (MP) claimde om meer vertegenwoordigers in het bureau van de Ceni te hebben, terwijl de oppositie een gelijke verdeling voorstond. UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

⁵⁶ Radio Okapi, *Loi sur la réforme de la Ceni: l'opposition claque la porte de la commission PAJ*, 1 oktober 2012; Radio Okapi, *Assemblée nationale: l'opposition claque la porte de la commission spéciale sur la Ceni*, 13 november 2012. Volgens diplomatieke bronnen zou de Franse president Hollande de hervorming van de kieswet als voorwaarde hebben gesteld voor het bijwonen van de Francophonie-top. AFP, *RDC: La réforme de la commission électorale toujours en chantier*, 8 oktober 2012; UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

⁵⁷ Commission Politique administrative et juridique (PAJ)

⁵⁸ Het wetsvoorstel dat werd aangenomen door de senaat bevatte een algemene vergadering van 26 leden – één afgevaardigde van alle toekomstige Congolese provincies, terwijl de tekst van het wetsvoorstel dat op 12 december 2012 door het parlement werd aangenomen uitging van 13 leden. Oorspronkelijk bevatte de nieuwe

gezamenlijke commissie van de *Assemblée nationale* en de senaat ingesteld om het wetsvoorstel te harmoniseren.⁵⁹ Op 15 januari 2013 nam de *Assemblée nationale* een definitief wetsvoorstel aan met 332 stemmen op een theoretisch totaal van 500.⁶⁰ Op 27 april 2013 bekrachtigde president Kabila de nieuwe wet.⁶¹

Samenstelling Kiescommissie

De kiescommissie heeft volgens de wet 13 leden en twee organen: de algemene vergadering en het presidium. Van de 13 leden zijn zes afkomstig van de *Majorité présidentielle* (waaronder twee vrouwen) en vier van de oppositie (waaronder één vrouw). De overige drie leden zijn afkomstig uit het maatschappelijk middenveld. Het presidium van de nieuwe kiescommissie bestaat uit zes leden; de voorzitter is afkomstig uit het maatschappelijk middenveld. De vicevoorzitter, de tweede secretaris⁶² en de penningmeester zijn afkomstig uit de presidentiële meerderheid, terwijl de oppositie de secretaris en de assistent-penningmeester zal leveren.⁶³

Kandidaten Kiescommissie

Evenmin als over de wet zelf, werd snel overeenstemming bereikt over de benoeming van de kandidaten voor de kiescommissie.⁶⁴ Op 14 mei 2013 liep het uitstel dat was verleend aan de oppositie, de *Majorité présidentielle* en religieuze instellingen om kandidaten voor te dragen voor de nieuwe kiescommissie af.⁶⁵ Op 7 juni 2013 maakte het parlement de samenstelling van de nieuwe kiescommissie bekend.⁶⁶ De priester Apollinaire Malu Malu Muholangu werd benoemd tot nieuwe voorzitter van de kiescommissie.⁶⁷ Eerder organiseerde Malu Malu de verkiezingen van 2006-2007.⁶⁸ Het voorzitterschap van de kiescommissie moet in beginsel worden bekleed door iemand die afkomstig is uit religieuze kringen, maar priester Malu Malu wordt door sommigen als '*prêtre kabiliste*' (een priester die doet wat Kabila hem opdraagt) beschouwd.⁶⁹

wet een algemene vergadering van dertien leden (zes van de *Majorité présidentielle*, vier van de oppositie en drie van het maatschappelijk middenveld, dat ook de voorzitter zou leveren, en een bureau met zes leden.

⁵⁹ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

⁶⁰ Daar beide kamers van de *Assemblée* het niet eens konden worden, gaf het aantal stemmen van de parlementsleden de doorslag conform artikel 135 van de grondwet. Een deel van de afgevaardigden is zijn parlamentszetel ontnomen. De wet stipuleert dat de leden van de Kiescommissie voor ten minste 30 procent uit vrouwen bestaat. Radio Okapi, *Parlement: les lois sur le budget et la Ceni divisent les deux chambres*, 15 januari 2013; UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

⁶¹ Radio Okapi, *RDC: Joseph Kabila promulgue la loi modifiant la Ceni*, 28 april 2013; Jeune Afrique, *Vital Kamerhe: "En RDC, la Ceni devrait être composée d'experts indépendants"*, 29 april 2013.

⁶² Rapporteur-adjoint.

⁶³ Radio Okapi, *RDC: Joseph Kabila promulgue la loi modifiant la Ceni*, 28 april 2013; Jeune Afrique, *Vital Kamerhe: "En RDC, la Ceni devrait être composée d'experts indépendants"*, 29 april 2013.

⁶⁴ Het lidmaatschap van de Kiescommissie is een felbegeerde en zeer goed betaalde baan. Op 6 mei 2013 verklaarde de voorzitter van de groep *UDPS et alliés*, Samy Badibanga, dat de oppositie vertegenwoordigers voor de kiescommissie zou aanwijzen naar rato van het aantal afgevaardigden die elke partij in het parlement heeft. Radio Okapi, *CENI - Les représentants de l'opposition seront issus des partis qui ont le plus de députés, selon l'UDPS*, 6 mei 2013; Radio Okapi, *RDC: début de consultations pour la désignation des membres de la nouvelle Ceni*, 6 mei 2013; *Le Soir, Congo: la CENI se cherche un nouveau président*, 7 mei 2013.

⁶⁵ Kandidaten van de *Majorité présidentielle* waren afkomstig uit de PPRD, de MSR, de AFDC, de ARC en Palu. De vier leden van de oppositie waren afkomstig uit drie politieke partijen: de UDPS, de MLC en de UNC. Radio Okapi, *RDC: les tractations pour la désignation des membres de la Ceni se poursuivent*, 13 mei 2013; Radio Okapi, *Ceni: la Majorité présidentielle et l'opposition se disent prêts à choisir leurs délégués*, 14 mei 2013.

⁶⁶ Voor de volledige samenstelling zie Radio Okapi, *RDC: l'abbé Apollinaire Malumalu désigné président de la Ceni*, 7 juni 2013.

⁶⁷ Afrikarabia, *RDC: Le retour stratégique de Malu-Malu à la CENI*, 7 juni 2013; RFI, *RDC: la désignation du nouveau président de la Ceni fait polémique*, 8 juni 2013.

⁶⁸ Belga, *RDC: l'abbé Malu Malu de retour, à la présidence de la nouvelle Ceni*, 11 mei 2013.

⁶⁹ De *Conférence épiscopale nationale du Congo* (Cenco) verbood priesters, monniken en nonnen zich kandidaat te stellen voor de nieuwe kiescommissie. Volgens Cenco is hun religieuze missie onverenigbaar met het uitvoeren van taken binnen een overheidsorganisatie. La Référence, *Confier la CENI à MALU-MALU serait une grosse erreur*, 30 mei 2013; Zie ook Radio Okapi, *RDC: Félix Tshisekedi ne sera pas membre de la commission électorale*, 31

Nationale begroting

Het debat over de begroting van 2013 in de *Assemblée nationale* op 12 november 2012 bracht premier Augustin Matata Ponyo in het nauw, omdat hij nog geen financiële verantwoording had afgelegd over het jaar 2011. De oppositie vroeg zich onder meer af waarom in de begroting van bijna 7.000 miljard FC (5,9 miljard euro) niet de verwachte inkomsten uit het olie-akkoord uit 2009 met Angola waren opgenomen. Ook hekelde de oppositie de verdeling van de financiële middelen over de elf provincies: Katanga – waar president Kabila vandaan komt –, Kinshasa en Bas-Congo kregen zonder nadere uitleg het meeste geld. President Kabila stuurde begin januari 2013 de nationale begroting terug naar het parlement, omdat daarin te weinig geld voor defensie zou zijn uitgetrokken.⁷⁰

IMF

Op 20 november 2012 schortte het IMF de betaling van een bedrag van 240 miljoen USD aan leningen op, omdat de DRC had nagelaten de details van mijnbouwovereenkomsten openbaar te maken.⁷¹ De minister van Mijnbouw, Martin Kabwelulu, noemde de beslissing van het IMF⁷² disproportioneel.⁷³ Volgens een rapport van het *Africa Progress Panel (APP)*⁷⁴ zou de DRC in de periode 2010-2012 ten minste 1,36 miljard USD⁷⁵ zijn misgelopen door het verkopen van aandelen in staatsmijnbedrijven voor spotprijzen.⁷⁶

Decentralisatie

De installatie van de nieuwe provincies in de DRC verloopt in twee fases, volgens het wetsvoorstel⁷⁷ dat door de senaat op 14 december 2012 werd aangenomen. De stad Kinshasa, Kongo Central, Maniema en de Kivu's maken deel uit van de eerste fase. Gedurende vijf jaar zullen de instituties van de nieuwe provincies worden ingericht. Voor elke provincie zal een hoge commissaris – die afkomstig is uit een andere provincie – worden belast met de uitvoering van de installatie.⁷⁸ De minister van Binnenlandse Zaken, Richard Muyeje Mangez, verklaarde op 28 januari 2013 in Katanga dat de invoering van de decentralisatie van het bestuur per provincie kan verschillen. Daarmee reageerde de minister op uitspraken van Katangese critici die hadden gesuggereerd dat de decentralisatie er wel nooit zou komen.⁷⁹

---

mei 2013; Radio Okapi, *RDC: Flavien Misoni et Corneille Nangaa nommés au secrétariat exécutif de la Ceni*, 30 september 2013.

⁷⁰ Aanvankelijk was voor de veiligheidssector (defensie en politie) 144 miljard FCFA uitgetrokken, maar dit bedrag werd aangevuld met 84.700 miljard (ongeveer 60 miljoen euro). Op 13 januari 2013 keurde de senaat de verhoging van de begroting goed. Belga, *RDC: le Sénat approuve la hausse des crédits militaires*, 14 januari 2013.

⁷¹ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

⁷² Het gaat om de (dubieuze) overdracht van aandelen Gecamines, de staatsmijnbouwmaatschappij die in 2011 opging in de privé-onderneming Comide (*Congolaise des mines et de développement*).

⁷³ Radio Okapi, *RDC: le ministre des Mines juge « démesurée » la suspension des prêts du FMI*, 18 december 2012. Zie ook Radio Okapi, *Le ministre des Finances fustige « la mauvaise gouvernance » au sein de la Gecamines*, 24 december 2012; AFP, *RDC: manque de transparence autour d'un projet de cession minière?*, 19 oktober 2013.

⁷⁴ Kofi Annan is voorzitter van de APP.

⁷⁵ Dit bedrag is meer dan het dubbele van de begrotingen van gezondheidszorg en onderwijs bij elkaar opgeteld.

⁷⁶ De minister van Mijnbouw, Martin Kabwelulu, verwierp de conclusies van het APP-rapport dat op 10 mei 2013 tijdens het 23e World Economic Forum on Africa in Kaapstad werd gepresenteerd. De illegale kapitaalvlucht uit Afrika wordt geschat op 50 miljard dollars per jaar. BBC Afrique, *La RDC "brade ses ressources"*, 10 mei 2013; Bloomberg, *Annan Says Undervalued Mine Deals Cost Congo \$1.4 Billion*, 10 mei 2013; Radio Okapi, *Thabo Mbeki à Kinshasa pour examiner les flux financiers illicites en provenance de la RDC*, 26 augustus 2013.

⁷⁷ *Projet de loi de programmation portant modalités d'installation*.

⁷⁸ ACP, *Découpage territorial L'installation de nouvelles provinces se fera en deux phases*, 14 december 2012.

⁷⁹ In Katanga werd hevig oppositie gevoerd tegen de voorgenomen decentralisatie. De huidige provincie zou namelijk worden opgedeeld in vier nieuwe provincies, waarbij de Luba – waartoe president Kabila behoort – twee vooral agrarische provincies zouden krijgen (Tanganyika en Haut-Lomami) en hun invloed zouden verliezen over de lucratieve mijnstreek, die onder de te vormen provincies Haut-Katanga en Lualaba komt te vallen. De felste

Tijdens een conferentie van gouverneurs in Kananga in West-Kasaï, die op 19 maart 2013 werd beëindigd, riepen de gouverneurs de regering in Kinshasa op om het decentralisatieproces sneller te laten verlopen.⁸⁰ Op 8 juni 2013 kondigde de minister van Binnenlandse Zaken, Richard Muyej, aan op korte termijn een begin te zullen maken met de decentralisatie.⁸¹

2.3 Veiligheidssituatie

2.3.1 Ontwikkelingen

Gedurende de gehele verslagperiode bleken de Congolese autoriteiten in grote delen van het land niet bij machte om het grondgebied te controleren, de veiligheid van burgers te garanderen en het monopolie op geweld te handhaven. In zowel Noord- als Zuid-Kivu vonden militaire operaties plaats van het Congolese leger tegen M23, de FDLR⁸² en andere gewapende groeperingen. Daar de FARDC⁸³-militairen zich tijdelijk uit hun posities terugtrokken om op te trekken tegen M23, werden gewapende groeperingen, waaronder de FDLR, verscheidene Maï-Maï groeperingen en de ADF/NALU⁸⁴, in die gebieden aanmerkelijk actiever.

In de districten Haut- en Bas-Uélé in de provincie Orientale vonden nog steeds aanvallen van de LRA⁸⁵ plaats, in het district Ituri waren de FRPI en enkele nieuwe gewapende groeperingen actief. De veiligheidssituatie in Noord-Katanga verslechterde tijdens de verslagperiode door activiteiten van de Kata Katanga en andere gewapende groeperingen.

In de hierboven niet genoemde provincies van het land bleef de veiligheidssituatie stabiel op enige incidenten na. Hierop zal later worden ingegaan.

2.3.2 Schaal gevechten

In het algemeen vallen bij gevechten tussen het regeringsleger en de Maï-Maï (en tussen gewapende groeperingen onderling) weinig (of geen) doden en gewonden. Hoewel er zeer veel wordt geschoten, gebeurt dat met weinig precisie.⁸⁶ Ook vallen doden zonder dat er strijd wordt gevoerd.⁸⁷ Legercommandanten nemen zo nu en dan twee dorpen in, blijven daar een paar dagen en trekken dan hun troepen weer terug.⁸⁸ Bij vuurcontact trekt één van de strijdende partijen zich doorgaans terug. Bij gevechten tussen (beter uitgeruste eenheden van het) leger en M23 wordt (wel) écht gevochten. Daarbij worden Katusha's, RPG's, *Twelve 57E6*⁸⁹ en gevechtshelikopters ingezet. Er vallen zo nu en dan veel doden en gewonden. Het regeringsleger geeft wel het aantal gedode tegenstanders op, maar doet geen mededelingen over de eigen verliezen. Hetzelfde geldt voor M23; beide partijen

---

tegenstander van *découpage* (opdeling) is ongetwijfeld Kyungu Wa Kumwanza, voorzitter van het provinciaal parlement, ex-gouverneur van Katanga en een Katangees nationalist die strijdt voor het behoud van een verenigd Katanga. Vertrouwelijke bron. MO, *Federalisten en unitaristen bakkeleien over institutionele toekomst van Congo*, 4 maart 2013; RFI, *RDC: pétition pour l'autonomie des provinces*, 4 juli 2012; Radio Okapi, *RDC: la décentralisation se fera au rythme de chaque province, selon Richard Muyej*, 29 januari 2013; Afrikaarabia, *RDC: Décentralisation à haut risque au Katanga*, 30 januari 2013.

⁸⁰ Radio Okapi, *RDC: les attentes des gouverneurs après leur troisième conférence*, 20 maart 2013.

⁸¹ ACP, « *La décentralisation: un compromis entre les thèses unitaristes et fédéralistes* », selon le Ministre Richard Muyej, 8 juni 2013; Radio Okapi, *RDC: la décentralisation sera bientôt effective, annonce Richard Muyej*, 9 juni 2013.

⁸² Forces Démocratiques de Libération du Rwanda.

⁸³ Forces Armées de la République Démocratique du Congo.

⁸⁴ Allied Democratic Forces/National Army for the Liberation of Uganda.

⁸⁵ Lord's Resistance Army.

⁸⁶ Dat komt doordat de wapens in zeer slechte staat verkeren.

⁸⁷ Door soldaten die de bevolking lastig vallen.

⁸⁸ Door die dorpen in te nemen, krijgt de commandant een financiële ondersteuning uit Kinshasa.

⁸⁹ Luchtafweergeschut dat door M23 ook gebruikt wordt als anti-tank wapen. Daarbij vallen veel slachtoffers.

overdrijven doorgaans de verliezen van de ander. Na afloop van de gevechten inspecteren VN-waarnemers het slagveld, maar veel doden zijn dan reeds begraven en veel gewonden zijn al afgevoerd.⁹⁰ Het is daarom niet mogelijk het aantal doden en gewonden te kwantificeren, laat staan statistieken daarvan bij te houden.⁹¹

2.3.3 Geweldsgebruik

Bij conflicten tussen etnische groepen wordt de bevolking soms betrokken bij de gevechten en kan het geweld gericht zijn tegen de andere bevolkingsgroep. In Noord-Kivu hebben de gevechten van de Maï-Maï NDC van Cheka (Nyanga)⁹² en de Raïa Mutomboki tegen de FDLR en de APCLS van 'generaal' Janvier (Hutu's) uit Pinga een etnisch karakter.⁹³ Bij de strijd tegen M23⁹⁴ – waarbij sommige gewapende groeperingen uit etnische motieven het regeringsleger steunen – is dit eveneens het geval.⁹⁵ Ook in Zuid-Kivu bestaan interetnische spanningen zoals op de vlakte van Rusizi tussen de Barundi⁹⁶ en de Bafulero⁹⁷, op de vlakte van Kalehe tussen de Batembo⁹⁸ en de *Rwandophones*⁹⁹ en op het grondgebied van Fizi tussen de Babembe¹⁰⁰ en de Banyamulenge¹⁰¹. De interetnische conflicten hebben verschillende oorzaken zoals conflicten om de grond (*conflicts fonciers*) en om de traditionele macht. De overige gewapende conflicten gaan vaak over de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen (mineralen).¹⁰²

2.3.4 Tactieken

M23 hanteerde aanvankelijk een aanvallende strijdwijze, maar is medio 2013 op een defensievere tactiek overgegaan. M23-militairen nemen de top van een heuvel in en plaatsen daarop hun artillerie. In het droge seizoen besprenkelt het regeringsleger het gras onderaan de heuvel en steekt het in brand om de M23-strijders te verdrijven. Veel gewonden komen in de vlammen om. Het regeringsleger gebruikt tegen M23 een voorhoede die aanvalt en zich terugtrekt, waarna de hoofdmacht bij de strijd betrokken wordt. Generaal Bauma¹⁰³ heeft zijn kamp niet in Goma, maar in Mudja opgeslagen. In tegenstelling tot zijn voorgangers heeft Bauma ervoor gezorgd dat zijn militairen te eten krijgen en betaald worden.¹⁰⁴ Bauma, die telkens aan een opmars begint zonder daarvoor toestemming aan Kinshasa te vragen, is er in geslaagd enkele kilometers terreinwinst op M23 te boeken. Bij de strijd tussen het regeringsleger en M23 wordt het oorlogsrecht met voeten getreden.¹⁰⁵

⁹⁰ Gewonden laat men liggen of worden gedood. M23 voert zijn gewonden vaak af naar Rwanda.

⁹¹ Vertrouwelijke bronnen.

⁹² Cheka is een Nyanga (stam) uit Walikale.

⁹³ Zie ook Radio Okapi, *Nord-Kivu: la milice NDC du chef Cheka accusée de cannibalisme à Pinga*, 6 september 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: les communautés de Pinga s'unissent pour résoudre le conflit entre Maï-Maï NDC et APCLS*, 14 september 2013; Radio Okapi, *RDC: 16 morts après 2 jours des combats entre miliciens à Masisi*, 29 september 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: des miliciens Maï-Maï appelés à se retirer de Pinga*, 1 oktober 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: le chef rebelle Cheka a repris dimanche le contrôle de Pinga*, 20 oktober 2013; AFP, 34 civils dont 20 enfants tués par une milice, 26 oktober 2013.

⁹⁴ M23 heeft veel (maar niet uitsluitend) Tutsi's in zijn gelederen.

⁹⁵ Vertrouwelijke bron.

⁹⁶ Een lokale gemeenschap met enkele FNL-strijders.

⁹⁷ Een gemeenschap die wordt bijgestaan door de Maï-Maï Bede en anderen.

⁹⁸ Bijgestaan door de Maï-Maï Kirikicho.

⁹⁹ Rwandeestalingen, ze worden bijgestaan door de Maï-Maï Nyatura.

¹⁰⁰ Bijgestaan door de Maï-Maï Yakutumba.

¹⁰¹ Die geen eigen militie hebben maar wel over lokale zelfverdedigingsgroepen beschikken.

¹⁰² Vertrouwelijke bron. Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

¹⁰³ FARDC-commandant Bauma Amamba is de eerste commandant die niet oorspronkelijk uit Noord-Kivu komt.

¹⁰⁴ Geen enkele soldaat van M23 wordt betaald.

¹⁰⁵ De mensen zijn dermate aan de gevechten gewend geraakt, dat het dagelijks leven gewoon doorgaat als er gevochten wordt. Terwijl de kogels in het rond vliegen, werken de mensen onderaan de heuvel gewoon door op het land. Vertrouwelijke bron.

In de volgende paragrafen wordt per regio de veiligheidssituatie besproken.

Kivu's

De veiligheidssituatie in de Kivu's stond in de gehele verslagperiode sterk onder druk door mensenrechtenschendingen door M23, de FDLR, andere gewapende groeperingen en de FARDC. Brandstichting, plundering, ontvoering en verkrachting kwamen in bijna alle gebieden van de Kivu's voor.¹⁰⁶

Noord-Kivu

In Noord-Kivu verslechterde de veiligheidssituatie in het grootste deel van de verslagperiode. De opstand van M23, die in april 2012 was begonnen, breidde zich verder uit. Daarnaast voerde een aantal gewapende Maï-Maï groeperingen¹⁰⁷ hun aanvallen op het Congolese regeringsleger op.¹⁰⁸ De FDLR en gewapende groeperingen als de APCLS namen posities in die waren prijsgegeven door het regeringsleger, waarvan verscheidene eenheden werden ingezet om tegen M23 te vechten. Sommige FDLR-strijders trokken van Zuid- naar Noord-Kivu, vooral naar Masisi en Walikale.¹⁰⁹ Buiten de steden schoten Maï-Maï groeperingen als paddestoelen uit de grond en pleegden geweld, waardoor interetnische spanningen weer toenamen.¹¹⁰ Naar schatting was tijdens de verslagperiode (slechts) 15% van de steden in handen van de Congolese Staat.¹¹¹ Aan het einde van de verslagperiode verbeterde de veiligheidssituatie aanmerkelijk doordat het regeringsleger M23 versloeg. (zie hieronder). Voor het eerst konden mensen in deze regio weer vrij reizen.¹¹²

Opkomst M23

Na internationale druk wilde de Congolese regering in 2012 de parallelle commandostructuur van ex-CNDP militairen binnen het regeringsleger ontmantelen en een einde maken aan de voorkeursbehandeling van voormalige CNDP-officieren in de Kivu's.¹¹³ Toen de officieren hierover werden ingelicht, brak de eerste muiterij – geleid door generaal Bosco Ntaganda¹¹⁴ - in Zuid-Kivu uit.¹¹⁵ Tijdens de rebellie van Ntaganda deserteerde een andere ex-CNDP officier, kolonel Sultani Makenga.¹¹⁶

¹⁰⁶ Vertrouwelijke bron.

¹⁰⁷ Sommige groeperingen hadden het vredesakkoord van 23 maart 2009 medeondertekend.

¹⁰⁸ Onder deze groeperingen waren de Maï-Maï Cheka in Walikale en een nieuwe Maï-Maï coalitie op het grondgebied van Lubero, die naar verluidt banden heeft met strijders onder commando van Kakule Lafontaine en een uit het regeringsleger gedeserteerde officier, kolonel Kahasha.

¹⁰⁹ UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

¹¹⁰ In Binza op het grondgebied van Rutshuru streken de Maï-Maï Shetani, voornamelijk samengesteld uit Nande, en de Mouvement Populaire d'Auto défense (MPA), grotendeels Hutu die zijn geallieerd aan de Nyatura, om de macht. De 60 kilometer lange weg tussen Kiwanja en Ishasha wordt gecontroleerd door M23, de Maï-Maï Shetani, de MPA/Nyatura en de FDLR Foca. Radio Okapi, *Nord-Kivu: la société civile redoute une guerre interethnique à Nyamilima*, 18 februari 2013.

¹¹¹ Vertrouwelijke bron.

¹¹² Vertrouwelijke bron.

¹¹³ Ook wilde de regering een eind maken aan de activiteiten van legereenheden die zich bezig hielden met afpersing en de exploitatie van (onder meer) tin en goud.

¹¹⁴ Sinds de recente veroordeling van Thomas Lubanga door het ICC en het verschijnen van een internetfilmpje over Joseph Kony van de LRA, voelde Ntaganda de druk toenemen om hem te arresteren. Vertrouwelijke bron.

¹¹⁵ UNSC S/2012/348, 21 juni 2012. In april 2012 was men begonnen met het sturen van Tutsi militairen – die niet weg wilden uit de Kivu's - naar andere provincies, waaronder Katanga. M23 is voornamelijk samengesteld uit Congolese Tutsi's die Kinyarwanda (de nationale taal van Rwanda) spreken. Le Soir, *Le Carnet de Colette Braeckman: L'imprudence de Kinshasa, c'est d'avoir voulu démanteler l'armée dans l'armée*, 16 juli 2012; UNSC S/2012/348, 21 juni 2012; AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

¹¹⁶ Makenga behoort tot de aanhangers van voormalig CNDP-leider Laurent Nkunda. The Economist, *Congo and Rwanda: Stop messing each other up*, 7 juli 2012.

Na diens desertie riep hij op 6 mei 2012 een nieuwe beweging uit, de *Mouvement du 23 mars* (M23).¹¹⁷ Makenga verklaarde dat M23 de implementatie van de vredesakkoorden van 23 maart 2009 tot doel had en wierp zich op als leider van M23.¹¹⁸ Aanvankelijk wisten Ntaganda en zijn aanhangers vooral in de bergen van Masisi - hun thuisbasis - veel terrein te winnen en dorpen te veroveren, maar zij werden daarna door het regeringsleger¹¹⁹ naar de grens met Rwanda en Uganda verdreven.¹²⁰

VN-rapport

In een VN-rapport van 21 juni 2012 werden bewijzen van de Rwandese steun (onder politieke druk¹²¹) aan M23 in eerste instantie weggelaten, maar in een addendum van 27 juni 2012 kwam de betrokkenheid van de Rwandese minister van Defensie, James Kabarebe, en verscheidene Rwandese hoge officieren bij een gewapende muiterij alsnog naar voren. Daarnaast zouden de chefstaf van het leger, Charles Kayonga, en een veiligheidsadviseur van president Kagame direct zijn betrokken bij de steun aan Ntaganda.¹²² Ook de Ugandezers steunden M23 met wapenleveranties, technische en politieke steun.¹²³ Rwanda verwierp de beschuldigingen en M23 ontkende steun van Rwanda te hebben ontvangen.¹²⁴

Militaire ontwikkelingen

Na een relatief rustige week in Noord-Kivu braken op 25 juni 2012 opnieuw gevechten uit tussen het regeringsleger en M23. Het regeringsleger beschoot de heuvel bij Mbuzi, een van de drie heuvels waar M23 zich had teruggetrokken.¹²⁵ De dagen erna bombardeerde het regeringsleger M23 in Bweza, maar M23 lanceerde – met Rwandese en Ugandese steun - een tegenoffensief en breidde *de facto* zijn controle uit tot aan de stad Bunagana op de grens met Uganda.¹²⁶

¹¹⁷ Makenga zou hiertoe in Rwanda instructies hebben ontvangen en naar verluidt 150 RDF 'special forces' in Congolees militair uniform hebben meegekregen. Deze zouden zich hebben aangesloten bij de RDF soldaten die zich al sinds april 2011 op Congolees grondgebied bevinden en ook FARDC-uniformen dragen. Vertrouwelijke bron.

¹¹⁸ Volgens oud-CNDP officieren had Makenga – die zich wilde distantiëren van de problemen in verband met het arrestatiebevel voor Ntaganda – de muiterij opgezet om de regering te dwingen af te zien van de overplaatsing van CNDP-officieren. Radio Okapi, *RDC: selon les experts de l'ONU, la mutinerie dans le Nord-Kivu profite aux FDLR*, 26 juni 2012.

¹¹⁹ Versterkt met 1200 man die onder andere waren opgeleid door Belgen en Chinezen.

¹²⁰ Vertrouwelijke bron. Begin juni 2012 stuurde het leger een bataljon commando's naar Bunagana om de posities van M23 in de heuvels bij Mbuzi, Chanzu en Runyonyi aan te vallen. In Runyonyi – het voormalige hoofdkwartier van de CNDP - bevindt zich het hoofdkwartier van M23. AFP, *RDC: l'armée se renforce autour des positions des mutins au Nord-Kivu*, 2 juni 2012; Radio Okapi, *Nord-Kivu: les militaires lancent une offensive pour reprendre les collines de Runyoni*, 4 juni 2012; Congo Siasa, *The M23 rebellion: Leading with the chin*, 4 juni 2012; Congo Siasa, *Military stalemate, diplomatic positioning*, 6 juni 2012.

¹²¹ Volgens Congolese officials zou de VS de publicatie van een (volledig) rapport over de steun het Rwandese leger aan de muiterij in de DRC tegenhouden. The Guardian, *UN report on Rwanda fuelling Congo conflict 'blocked by US'*, 20 juni 2012; Reuters, *Anticipated UN report on DRC delayed not blocked*, 21 juni 2012.

¹²² De Rwandese regering schond het wapenembargo, leverde rechtstreekse militaire steun aan M23, faciliteerde de rekrutering, moedigde desertie uit het Congolese leger aan, voorzag de M23 van wapens, munitie en militaire inlichtingen. NRC, *Rwanda wil staat in Oost-Congo creëren*, 10 juli 2012; RFI, *Soutien au M23 en RDC: le Rwanda plaide non coupable à l'ONU*, 29 augustus 2012; Metro USA, *Exclusive interview: Paul Kagame, president of Rwanda*, 29 augustus 2012; RFI, *Le Rwanda, accusé de soutenir la rébellion congolaise, se défend devant l'ONU*, 30 augustus 2012. Zie ook NRC, *VN: bevel rebellen Congo bij Rwanda*, 17 oktober 2012.

¹²³ Binnen het Ugandese leger zou generaal Saleh verantwoordelijk zijn voor de steun aan M23. Kaders van M23 hebben mannen gerekruteerd in Uganda, onder andere in de vluchtelingenkampen van Kisoro en Nyakivale. UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

¹²⁴ Na de verschijning op 4 juni 2012 van het rapport van Human Rights Watch '*Rwanda Should Stop Aiding War Crimes Suspect*' waren volgens de Rwandese minister van Buitenlandse Zaken, Louise Mushikiwabo, elf Rwandese jongeren ernstig mishandeld en vervolgens bij de Rwandese grens afgezet. Direct.cd, *A New-York, le Rwanda fustige Human Rights Watch et la MONUSCO*, 26 juni 2012. Reuters, *UN to release divisive report on Rwanda support for Congo rebels*, 27 juni 2012; AFP, *Rwanda criticises UN report on role in DR Congo*, 28 juni 2012.

¹²⁵ AFP, *RDC: reprise des combats entre l'armée et les mutins dans l'est*, 25 juni 2012.

¹²⁶ M23 nam de plaatsen Tchengero en Jomba – het voormalige hoofdkwartier van Nkunda – in, evenals de heuvel van Bugusa, op 7 km van Bunagana. Rwandese en – in mindere mate - Ugandese commandanten hebben deelgenomen aan de aanvallen van M23 in juli 2012 en voorzagen M23 tevens van zware wapens, tank- en

Meer dan 600 Congolese soldaten en hun families vluchtten de grens met Uganda over waar ze werden ontwapend door het Ugandese leger.¹²⁷

Politiek en Bestuur M23

Op 11 juli 2012 benoemde M23 Jean-Marie Runiga Lugerero¹²⁸, een bisschop en voormalig lid van de CNDP, tot politieke coördinator van de beweging.¹²⁹ Op 17 augustus 2012 kondigde M23 de oprichting van een politiek kabinet – met Runiga als president – aan en de aanstelling van een ‘regering’ om het grondgebied van Rutshuru te besturen.¹³⁰ M23 vormde *de facto* een parallel bestuur zoals de CNDP dat in het verleden had gedaan.¹³¹ Het richtte veiligheidscomités op¹³² en benoemde traditionele autoriteiten en dorpschoude, die administratief werk verrichten en moeten waken over de veiligheid van de bevolking.¹³³ Verder voerde M23 een eigen belastingstelsel in.¹³⁴ Op 22 februari 2013 maakte MONUSCO bekend dat M23 haar bestuur en structuur in Noord-Kivu had geconsolideerd.¹³⁵

Coalities

M23 probeerde coalities te vormen met andere gewapende groeperingen in Noord- en Zuid-Kivu, in het district Ituri en in West-Kasai. Kolonel Sultani Makenga wierp zich op als coördinator van de bondgenoten van M23. In augustus en september 2012 gaf hij opdracht aan de Raïa Mutomboki om etnisch geïnspireerde moorden te plegen. Daarop staken deze 800 hutten in brand en vermoordden honderden burgers uit Hutu-gemeenschappen in Masisi waarvan de milities hadden geweigerd zich aan te sluiten bij M23.¹³⁶ Herhaalde pogingen van M23 om een gezamenlijk

luchtafweergeschut. De Ugandese soldaten spreken Engels, Kiganda, Kinyankole of Kiswahili, de Rwandese soldaten Kinyarwanda en de rebellen een mengelmoes van Kinyarwanda en Kiswahili. Radio Okapi, *Nord-Kivu: reprise des combats entre FARDC et M23 à Rutshuru*, 5 juli 2012; AP, UN: *peacekeeper killed in volatile eastern Congo*, 6 juli 2012; AFP, RDC: *les mutins prennent Bunagana, poste frontalier avec l'Ouganda*, 6 juli 2012; UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

¹²⁷ De militairen, een in Kindu opgeleide élite-eenheid, werden op 11 en 12 juli 2012 door de UDPF gerepatriëerd. BBC News, *DR Congo troops 'flee into Uganda' after rebel clashes*, 6 juli 2012; AP, *Official: 600 Congolese soldiers seek refuge in Uganda after losing fight with rebels*, 6 juli 2012; AFP, RDC: *Fuite précipitée des soldats loyalistes de Bunagana vers l'Ouganda*, 7 juli 2012; UNSC S/2012/838, 14 november 2012; Afrikarabia, RDC: *Le M23 s'explique...*, 13 juli 2012.

¹²⁸ Runiga staat bekend als predikant, apostel en 'bisschop'. Hij was actief in de « églises de réveil » en richtte de kerk « Jésus seul sauveur » (JSS) op. Jeune Afrique, RDC - *M23: Jean-Marie Runiga, entre la bible et le kalachnikov*, 27 september 2012.

¹²⁹ RFI, RDC: *le M23 se dote d'une branche politique*, 12 juli 2012; Slate Afrique, RDC: *le M23, vraie rébellion ou poudre aux yeux?*, 16 juli 2012.

¹³⁰ De Rwandese minister Kabarebe zou begin juli 2012 Jean-Marie Runiga Lugerero tot politiek coördinator van M23 hebben benoemd en tevens de leden van de op 17 augustus 2012 opgerichte 'regering' van M23 hebben aangesteld. UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

¹³¹ Een van de eisen van M23 is de decentralisatie waarin de grondwet voorziet. De decentralisatie verschaft een zekere autonomie aan de provincies met een financiële vergoeding daarvoor van de overheid. Afrikarabia, RDC: *Le M23 s'explique...*, 13 juli 2012.

¹³² Elk veiligheidscomité telt negen leden en werkt samen met de politie en de gewapende tak van M23.

¹³³ Dorpschoude die niet meewerken met M23 worden gedood. Radio Okapi, *Nord-Kivu: le M23 installe progressivement son administration locale à Rutshuru*, 7 augustus 2012. Zie ook NRC, *Een jungle van verraderlijke leugens*, 22 september 2012.

¹³⁴ Daartoe richtte M23 checkpoints in bij Mabenga, Kiwanja et Katala, waar het vrachtverkeer op die route belasting moet betalen. Volgens de *Association des chauffeurs du Congo* (ACCO) zijn de belastingen exorbitant hoog. Volgens het Amerikaanse Enough Project is goud nu de voornaamste bron van inkomsten van M23 en de milities. Congo exporteerde in de eerste helft van 2012 officieel maar 23 kilo goud. Twee tot vier ton ging illegaal de grens over. AFP, *La rébellion du M23 accusée d'étendre son emprise sur l'Est*, 21 januari 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: le M23 installe progressivement son administration locale à Rutshuru*, 7 augustus 2012; NRC, *Milities vechten om de schatten van Oost-Congo*, 26 november 2012.

¹³⁵ Lokale Ngo's in Noord-Kivu beschuldigden M23 van het uitbreiden van hun invloed in het gebied, ondanks de wapenstilstand en de voorbesprekingen in Kampala. AFP, *La rébellion du M23 accusée d'étendre son emprise sur l'Est*, 21 januari 2013; AFP, RDC: *le mouvement rebelle M23 contrôle de nouveau deux villes dans l'Est*, 2 maart 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: le M23 nomme de nouveaux administrateurs à Nyiragongo et Rutshuru*, 1 mei 2013.

¹³⁶ UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

front te vormen met gewapende groeperingen van Hema en Lendu in Ituri en met Banyamulenge in Zuid-Kivu stuitten op hevig verzet.¹³⁷

Bezetting Goma

Op 15 november 2012 zette M23 de opmars naar Goma in met een aanval op Kibumba, ongeveer 20 kilometer ten noorden van Goma.¹³⁸ Nadat het Congolese leger – met steun van MONUSCO – de eerste dagen de opmars kon stuiten, werd het daarna onder de voet gelopen. Op 20 november 2012 trok M23 Goma binnen, een dag later ontwapenden de rebellen ongeveer 450 FARDC-militairen en 250 politie-agenten die in Goma waren achtergebleven.¹³⁹ M23 verklaarde dat het voornaamste doel was president Kabila af te zetten. Op 24 november 2012 riepen de regeringsleiders van de aangesloten landen van de CIRGL in een communiqué de DRC op om tegemoet te komen aan de legitieme eisen van M23 en riepen tevens M23 op alle militaire activiteiten te staken.¹⁴⁰ Op 27 november 2012 riep Jean Marie Runiga Lugerero op tot een nationale dialoog en stelde negen voorwaarden aan het vertrek van M23 uit Goma.¹⁴¹ Op 1 december 2012 verklaarde M23 zich terug te trekken uit Goma en Sake, maar trok zich niet volledig terug.¹⁴² Mede door gebrek aan politie steeg de misdaad tijdens de bezetting van M23 en gaven sommige inwoners zich over aan volksgerichten: tussen 1 en 12 december 2012 werden 12 verdachten gelyncht. Op 10 januari 2013 was de politie in de stad weer op sterkte.¹⁴³

Voorbesprekingen Kampala

In lijn met het CIRGL-communiqué van 24 november 2012 begon op 9 december 2012 een dialoog tussen delegaties van de DRC en M23 onder bemiddeling van Crispus Kiyonga, de minister van Defensie van Uganda.¹⁴⁴ Op 16 januari 2013 bereikten de regering van de DRC en M23 formele overeenstemming over de agenda: een onderzoek naar (de uitvoering van) het vredesakkoord van 23 maart 2009, veiligheid, politieke en sociaal-economische kwesties en de wijze waarop een nieuw vredesakkoord zal worden uitgevoerd.¹⁴⁵

¹³⁷ UNSC S/2012/843, 15 november 2012; AFP, *RDC: l'armée congolaise affirme que le M23 s'est allié aux FDLR*, 17 oktober 2012; Belga, *RDC: le M23 tente de gagner du terrain en s'alliant à d'autres groupes armés*, 14 november 2012.

¹³⁸ AFP, *RDC: nouveaux combats entre l'armée et le M23 dans l'est du pays*, 15 november 2012; Congo Siasa, *Fighting north of Goma the end of the ceasefire?*, 15 november 2012.

¹³⁹ Nog diezelfde dag veroverde M23 ook Sake, 25 kilometer ten westen van Goma. FARDC-troepen trokken naar Minova in Zuid-Kivu. Het succes van M23 was mogelijk door extra manschappen, gecoördineerde aanvallen van verscheidene infanterie- en artillerie-eenheden op meerdere doelen waartoe CNDP-eenheden voorheen niet in staat waren. Daarnaast wezen de kwaliteit van het gevechtsmaterieel en de gevechtskracht, vooral 's nachts, op steun van buitenaf. M23-militairen waren uitgerust met militair materieel dat niet afkomstig was van de FARDC, zoals M60 machinegeweren. UNSC S/2013/96, 15 februari 2013. Zie ook NRC, *Rebellen rukken op in O-Congo*, 19 november 2012. UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

¹⁴⁰ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

¹⁴¹ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

¹⁴² In het CIRGL-communiqué was M23 opgeroepen zich 20 kilometer terug te trekken. Maar ongeveer 200 M23-militairen hielden *Munighi Heights*, 3 kilometer van het vliegveld van Goma, bezet. Op 3 december 2012 trokken ongeveer FARDC-militairen Goma binnen. UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

¹⁴³ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

¹⁴⁴ IRIN, *DRC: Doubts mount over Ugandan mediation*, 19 oktober 2012; Reuters, *Uganda may stop mediating in Congo over UN accusations*, 22 oktober 2012; UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

¹⁴⁵ Zowel gewapende groeperingen als de parlementaire oppositie eisten (tevergeefs) deel te nemen aan de besprekingen. Op 18 januari 2013 eiste M23 de instelling van een Nationale Overgangsraad (*Conseil national de transition*) die alle staatsinstellingen zou moeten vervangen tot de eerstvolgende verkiezingen. Radio Okapi, *RFI, Ebauche de négociations à Kampala entre le gouvernement congolais et le M23*, 17 december 2012; AFP, *RDC: négociations de paix entre Kinshasa et le M23 remises à janvier*, 21 december 2012; Congo Siasa, *The Kampala process: The mediators' view*, 26 december 2012; AFP, *Des groupes armés du Sud-Kivu veulent participer au dialogue entre Kinshasa et le M23*, 31 december 2012; Radio Okapi, *RDC: le gouvernement qualifie de « vaste blague » la demande du M23 de mettre en place une transition*, 18 januari 2013.

Op 21 januari 2013 voltooiden beide delegaties¹⁴⁶ hun evaluatie van de implementatie van het vredesakkoord van 23 maart 2009.¹⁴⁷ Kinshasa verklaarde bewijzen te hebben aangedragen voor de militaire en politieke integratie van de CNDP, de partij waarmee de regering het akkoord had gesloten.¹⁴⁸ Maar M23 hield vol dat Kinshasa dit akkoord niet heeft gerespecteerd.¹⁴⁹

Akkoord van Addis Abeba

Op 24 februari 2013 tekenden elf Afrikaanse staatshoofden een ontwerp kader voor een vredesovereenkomst in Oost-Congo. In dit raamakkoord werd het aan omringende landen verboden rebellenbewegingen te steunen en werden hervormingen van het Congolese leger, de politie en justitie aangekondigd om de rechtsstaat in Oost-Congo te herstellen. Daarnaast werd opgeroepen tot het oprichten van een internationale interventiemacht die rebellenbewegingen moet uitschakelen.¹⁵⁰

Interne machtsstrijd

Op dezelfde dag dat het akkoord van Addis Abeba werd gesloten, vielen tijdens confrontaties tussen aanhangers van generaal Sultani Makenga (de militaire leider van M23) en die van Jean-Marie Runiga (de politieke leider van M23, die vooral samenwerkte met Bosco Ntaganda) in Rutshuru ten minste tien doden.¹⁵¹ De soldaten van Makenga trokken zich terug uit Rubare, het centrum van Rutshuru, Ntamugenga, Nyongera en Mabenga om stellingen te bezetten op de strategisch gelegen heuvels van Mbuzi, Runyonyi en Nyabitona in de *chefferie* van Bwisha. Vandaar konden zij elke militaire actie van Bosco Ntaganda in de kiem smoren.¹⁵² Op 27 februari 2013 werd de politieke leider van M23, Jean-Marie Runiga, uit zijn functie ontheven. Generaal Sultani Makenga nam de politieke leiding (tijdelijk) over.¹⁵³ Op 7 maart 2013 benoemde de aan Sultani Makenga trouwe factie van M23 Bertrand Bisimwa tot politiek leider.¹⁵⁴

¹⁴⁶ De samenstelling van M23 was uitgebreid van 25 naar 30 personen. Onder de 'nieuwelingen' bevond zich het voormalige parlementslid Roger Lumbala. Radio Okapi, *Pourparlers de Kampala: Roger Lumbala et 4 nouveaux membres de la délégation du M23 accrédités*, 10 januari 2013.

¹⁴⁷ Op 24 januari 2013 eisten de Ngo's *Voix des sans voix* (VSV) en *Association africaine pour la défense des droits de l'homme* (Asadho) de onmiddellijke stopzetting van de onderhandelingen tussen de regering en M23 in Kampala. Volgens deze Ngo's kan alleen een nationale dialoog een einde maken aan de crisis in Oost-Congo. Jeune Afrique, *RDC: Kinshasa et les rebelles du M23 fixent le programme des négociations*, 16 januari 2013; Radio Okapi, *RDC: la VSV et l'Asadho réclament « l'arrêt immédiat » des pourparlers de Kampala*, 24 januari 2013; UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

¹⁴⁸ Radio Okapi, *Kampala: la partie gouvernementale dit avoir fini avec l'évaluation de l'accord du 23 mars*, 25 januari 2013.

¹⁴⁹ Ugandese bemiddelaars probeerden tevergeefs de onderhandelingen tussen de Congolese regering en M23 vlot te trekken met een voorstel voor het instellen van twee commissies – een voor veiligheidskwesties en een voor politieke, sociale en economische kwesties. RFI, *RDC: le M23 veut poursuivre les pourparlers avec Kinshasa*, 28 januari 2013; RFI, *Dialogue de sourds entre le gouvernement et les rebelles du M23*, 31 januari 2013; Radio Okapi, *Kampala: le gouvernement juge illégitimes certaines revendications du M23*, 14 februari 2013.

¹⁵⁰ De voorbesprekingen in Kampala werden – mede door de interne strijd binnen M23 – opgeschort, maar achter de schermen deed de Congolese regering wel voorstellen om uit de impasse te geraken. Reuters, *Congo keen to sign peace deal; rebel response uncertain*, 11 maart 2013; AFP, *Une partie du M23 nie la proximité d'un accord avec le gouvernement*, 13 maart 2013; RFI, *RDC: Kabila serait prêt pour un accord avec le M23 du général Makenga*, 6 maart 2013; Jeune Afrique, *RDC/M23 - Séraphin Mirindi: "L'alliance Kabila - Makenga est un mariage de dupes"*, 6 maart 2013; Congo Siasa, *M23: Split and join?*, 6 maart 2013.

¹⁵¹ De facties zouden het oneens zijn over het op die dag ondertekende ontwerp akkoord in Addis Abeba. Runiga zou voor militaire actie zijn, Makenga tegen. AFP, *RDC Congo: des affrontements font 10 morts, l'ONU inquiète*, 25 februari 2013; Jeune Afrique, *RDC: la rébellion du M23 au bord de la scission*, 26 februari 2013.

¹⁵² Radio Okapi, *Rutshuru: la guerre des chefs se poursuit au sein du M23*, 26 februari 2013.

¹⁵³ Volgens generaal Sultani Makenga had Runiga geld verduisterd en soldaten voor Bosco Ntaganda gerekruteerd. AFP, *RDC: le M23 "destitue" de ses fonctions son chef politique Jean-Marie Runiga*, 28 februari 2013.

¹⁵⁴ AFP, *le congrès du M23 a nommé (comme nouveau président) Monsieur Bertrand Bisimwa*, 7 maart 2013; Radio Okapi, *Bertrand Bisimwa porté à la tête du M23*, 8 maart 2013. Zie ook Jeune Afrique, *RDC - Bertrand Bisimwa, chef politique du M23: "Nous attendons un projet d'accord de Kinshasa"*, 8 maart 2013.

De Val van Ntaganda

Na een wapenstilstand van een week braken op 9 maart 2013 opnieuw gevechten uit tussen de twee rivaliserende facties van M23. Militairen van Ntaganda en Runiga vielen onder bevel van kolonel Ngaruye Baudouin de militaire (pro-Makenga) basis van Rumangabo aan.¹⁵⁵ Maar vrij snel kregen de troepen van Makenga de overhand.¹⁵⁶ De Makenga-vleugel van M23 verklaarde een dag later dat de militaire operaties tegen generaal Bosco Ntaganda waren beëindigd. Meer dan 600 rebellen - officieren, soldaten en politieke leiders, waaronder bisschop Jean-Marie Runiga - vluchtten naar Rwanda,¹⁵⁷ waar zij bij aankomst in Rwanda werden ontwapend.¹⁵⁸ Bosco Ntaganda, die bang was door Rwandese troepen te worden gedood, wist ongezien Rwanda binnen te komen en gaf zichzelf aan bij de Amerikaanse ambassade.¹⁵⁹ Daar verzocht hij te worden overgedragen aan het Internationale Strafhof.¹⁶⁰ Op 22 maart 2013 werd Ntaganda overgevlogen naar Den Haag.¹⁶¹

M23 na de Val van Ntaganda

Na de val van Bosco Ntaganda leidde Makenga een verzwakte beweging van – op dat moment – 1.500 militairen. Volgens de VN Group of Experts¹⁶² rekruteerde M23 daarna nog altijd – zij het minder dan voorheen – strijders in Rwanda met steun van Rwandese officieren. Sinds begin 2013 waren geen aanwijzingen gevonden voor Ugandese steun aan M23.¹⁶³ Eind april 2013 installeerde M23 een basis in Kiwanja naast een ontheemdenkamp en op dertig meter van de hoofdingang van een basis van MONUSCO.¹⁶⁴ Op 2 mei 2013 eiste M23 een tweezijdig staakt-het-vuren

¹⁵⁵ AFP, *RDC: reprise des combats entre factions de la rébellion du M23*, 9 maart 2013; Direct.cd, *Makenga promet d'arrêter et livrer à la CPI Ntaganda qui vient de «massacrer 26 de ses militaires»*, 8 maart 2013; Jeune Afrique, *RDC: les luttes intestines du M23 éloignent la possibilité d'un accord à Kampala*, 12 maart 2013; AFP, *RDC: une faction du M23 veut arrêter le général Ntaganda pour le transférer à la CPI*, 11 maart 2013.

¹⁵⁶ Radio Okapi, *Nord-Kivu: les deux factions rivales du M23 observent une accalmie à Rugari*, 15 maart 2013.

¹⁵⁷ Volgens de UN Group of Experts werd de val van Bosco Ntaganda bespoedigd door Rwanda. Kigali liet Bosco in de steek en ontmandelde zijn netwerk door drie sleutelfiguren, waaronder een kolonel van het Rwandese leger, te arresteren. AFP, *RDC: une faction de la rébellion du M23 annonce la fin de son offensive contre sa rivale*, 16 maart 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: les hommes de Makenga délogent Bosco Ntaganda et ses combattants de Kibumba*, 16 maart 2013; Afrikarabia, *RDC: Runiga arrêté, Ntaganda en fuite*, 16 maart 2013; AFP, *Est RDC: près de 600 rebelles congolais, dont un chef du M23, trouvent refuge au Rwanda*, 16 maart 2013; LaLibre.be, *M23: "Une guerre par procuration"*, 16 maart 2013; UN Group of Experts, *Midterm Report under Resolution 1533*, 20 juni 2013; Reuters, *Rwanda army officers aiding M23 rebels in Congo - U.N. experts*, 28 juni 2013; Jeune Afrique, *RDC: le M23 et les FDLR seraient très affaiblis, selon les experts de l'ONU*, 1 juli 2013.

¹⁵⁸ Daar Rwanda het Verdrag van Rome niet heeft ondertekend, was het land niet verplicht om Ntaganda aan het Internationale Strafhof uit te leveren. Radio Okapi, *Nord-Kivu: le calme revient à Kibumba après les combats entre les deux factions du M23*, 18 maart 2013; RFI, *RDC: la localisation du général Ntaganda toujours incertaine*, 18 maart 2013; Radio Okapi, *Les rebelles du M23 réfugiés au Rwanda doivent être traduits en justice, estime Aubin Minaku*, 18 maart 2013.

¹⁵⁹ Reuters, *Fearing death, Congo's 'Terminator' fled with help of family*, 28 juni 2013.

¹⁶⁰ Reuters, *Congo ICC war suspect surrenders at U.S. Embassy in Rwanda*, 18 maart 2013; Congo Siasa, *Amid good news, doubts*, 18 maart 2013; Reuters, *Embassy surrender is end of line for Congo's "Terminator"*, 18 maart 2013; BBC News, *Will Bosco Ntaganda's surrender bring peace to DR Congo?*, 19 maart 2013; RFI, *RDC: les raisons de la reddition surprise de Bosco Ntaganda*, 20 maart 2013.

¹⁶¹ AFP, *Kagame: le Rwanda va apporter tout le soutien nécessaire au transfert de Bosco Ntaganda vers la CPI*, 21 maart 2013; Congo Siasa, *The Bosco surrender: more questions than answers*, 22 maart 2013; AFP, *La CPI confirme que le Congolais Ntaganda est en route pour La Haye*, 22 maart 2013; The Guardian, *Paul Kagame: I asked America to kill Congo rebel leader with drone*, 19 mei 2013; AFP, *RDC: le chef rebelle Ntaganda clame son innocence devant la CPI*, 26 maart 2013.

¹⁶² UN Group of Experts, *Midterm Report under Resolution 1533*, 20 juni 2013. Het mandaat van de *Group of Experts* werd verlengd tot 31 maart 2014. UN Security Council S/RES/2098, 28 maart 2013.

¹⁶³ Commandanten van M23 – genoemd worden de kolonels Kaina en Yusuf Mboneza – zouden regelmatig ontmoetingen hebben gehad met officieren van het Rwandese leger. Reuters, *Rwanda army officers aiding M23 rebels in Congo - U.N. experts*, 28 juni 2013; Jeune Afrique, *RDC: le M23 et les FDLR seraient très affaiblis, selon les experts de l'ONU*, 1 juli 2013; RFI, *Est de la RDC: fuites sur le rapport préliminaire du groupe d'experts de l'ONU*, 5 juli 2013.

¹⁶⁴ Volgens kolonel Nzala Ngomo en majoor Isaac Ngandu van M23 waren de omstandigheden bij M23 slecht. Zo werd geen soldij uitgekeerd en moesten zij nodeloos militairen doden. Radio Okapi, *Nord-Kivu: le M23 a installé une position à 30 mètres d'une base des casques bleus à Kiwanja*, 30 april 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: 2 officiers du M23 se sont rendus aux FARDC*, 1 mei 2013.

alvorens de voorbesprekingen in Kampala te hervatten.¹⁶⁵ Op 20 en 21 mei 2013 vonden gevechten plaats tussen M23 en het regeringsleger waarbij verscheidene doden en gewonden vielen.¹⁶⁶ Op 2 juli 2013 dreigde M23 Goma opnieuw in te nemen als de regering in Kinshasa niet op haar eisen in zou gaan. Volgens de *société civile* (het maatschappelijk middenveld) had M23 haar posities in Kibati, Buvira en Mutaho versterkt.¹⁶⁷ De nieuwe commandant van de VN-Vredesmacht, generaal Dos Santos, waarschuwde op 12 juli 2013 dat elke burger in het bezit van een wapen zal worden beschouwd als strijder.¹⁶⁸ Na een wapenstilstand van bijna twee maanden braken op 14 juli 2013 opnieuw gevechten uit tussen het regeringsleger en M23 bij Goma.¹⁶⁹ Op 17 juli 2013 bombardeerde het leger stellingen van M23 bij Kibati en Kanyarucinya, dichtbij ontheemdenkampen en een basis van MONUSCO, op 15 km van Goma. Op 24 juli bombardeerde de FARDC het legerkamp Rumangabo van M23.¹⁷⁰

Veiligheidszone

Op 30 juli 2013 vaardigde MONUSCO¹⁷¹ een bevel uit waarin alle gewapende personen in de veiligheidszone in en rond Goma en Sake zich binnen 48 uur bij MONUSCO moesten melden voor ontwapening en demobilisatie.¹⁷² De *société civile* van Noord-Kivu, die niet tevreden was met het instellen van de veiligheidszone - een soort rode lijn die gewapende groeperingen niet mogen oversteken - riep MONUSCO op de gewapende groeperingen - waaronder M23 - ook buiten de zone écht aan te pakken of anders te vertrekken uit Noord-Kivu.¹⁷³ Boze inwoners van Goma bekogelden een MONUSCO-konvooi met stenen. Ook werden in de stad anti-MONUSCO demonstraties gehouden.¹⁷⁴ Na afloop van het ultimatum waarschuwde MONUSCO dat bij een volgende veiligheidsoperatie de *UN Force Intervention Brigade* (FIB), een 3.000 man sterke internationale troepenmacht, zou worden ingezet.¹⁷⁵ Op 21 augustus braken ten noorden van Goma gevechten uit tussen het

¹⁶⁵ Volgens M23 rukten het regeringsleger en de FDLR op langs de as Goma-Kanyarucinya en langs de as Tongo-Mabenga. AFP, *RDC: la rébellion exige un cessez-le-feu avant de reprendre les pourparlers*, 2 mei 2013.

¹⁶⁶ AFP, *RDC: affrontements au nord de Goma avant l'arrivée de Ban Ki-moon*, 20 mei 2013; Jeune Afrique, *RDC: M23 et FARDC se rejettent la responsabilité des affrontements à proximité de Goma*, 20 mei 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: nouveaux affrontements entre militaires et rebelles du M23 à Mutaho*, 21 mei 2013; AFP, *RDC: poursuite des combats près de Goma, avant l'arrivée de Ban Ki-moon*, 22 mei 2013; Le Monde, *RDC: le M23 prêt à la fin "des hostilités" avant la visite de Ban Ki-moon*, 22 mei 2013.

¹⁶⁷ Xinhua, *RDC: le M23 menace de reprendre Goma au cas de non-accord avec le gouvernement*, 3 juli 2013.

¹⁶⁸ Dos Santos reageerde daarmee op beschuldigingen dat MONUSCO twee dagen daarvoor op burgers zou hebben geschoten. Radio Okapi, *Monusco: « Tout civil portant une arme sera assimilé à un combattant »*, 13 juli 2013.

¹⁶⁹ MONUSCO, Persconferentie, 24 juli 2013.

¹⁷⁰ Het regeringsleger, dat de plaats Kanyaruchina en de hele regio Mutaho op M23 veroverde, presteerde bij de laatste gevechten aanmerkelijk beter dan voorheen. Maar de VN dreigde zijn steun in te trekken aan legerbataljons die waren beschuldigd van mishandeling van M23-gevangenen en lijkschennis van gedode M23-strijders. In Rumangabo was zojuist een vergadering afgelopen van de Hoge Defensieraad van M23. Laurent N'kunda en zijn staf en andere officieren en soldaten sloegen op de vlucht. AFP, *RDC: reprise des bombardements sur les positions du M23*, 17 juli 2013; Reuters, *U.N. reviewing Congo army support over M23 abuse allegations*, 17 juli 2013; Le Soir, *Un témoignage en provenance du Nord Kivu...*, 17 juli 2013; MONUSCO, Persconferentie, 24 juli 2013. Belga, *RDC: l'armée plus performante face aux rebelles du M23*, 28 juli 2013.

¹⁷¹ Het mandaat van MONUSCO, dat de bezetting van Goma door M23 niet had kunnen voorkomen, werd verruimd (inclusief het inzetten van een internationale interventiebrigade die kan worden ingezet om gewapende groeperingen uit te schakelen) en verlengd tot 31 maart 2014. UNSC, *S/2013/119*, 27 februari 2013; AFP, *RDCongo: la France propose une résolution à l'ONU pour renforcer la Monusco*, 21 maart 2013; AFP, *RDC: l'ONU veut accélérer le déploiement de sa brigade d'intervention*, 21 mei 2013; UN Security Council *S/RES/2098*, 28 maart 2013.

¹⁷² Rwanda zei dat de beslissing van de VN om mensen binnen de veiligheidszone met geweld te ontwapenen de vredesbesprekingen in gevaar had gebracht. Aljazeera, *UN gives ultimatum to DR Congo rebels*, 30 juli 2013; Reuters, *Rwanda says U.N. ultimatum threatened Congo peace talks*, 1 augustus 2013.

¹⁷³ Volgens de *société civile* van Noord-Kivu werden strijders van zowel M23 als van gewapende groeperingen die opereren op het grondgebied van Nyiragongo en van Beni herbewapend door Rwanda en Uganda. Radio Okapi, *Nord-Kivu: le Rwanda et l'Ouganda réarment le M23 à Beni et Nyiragongo, selon la société civile*, 30 juli 2013; Jeune Afrique, *RDC: la Monusco pressée de "traquer le M23", sinon de "quitter le Kivu"*, 5 augustus 2013.

¹⁷⁴ AFP, *Un convoi de la Mission de l'ONU caillassé*, 2 augustus 2013.

¹⁷⁵ IRIN, *North Kivu braces for potential UN-armed group clashes*, 2 augustus 2013.

regeringsleger en M23.¹⁷⁶ Op 24 augustus 2013 werden buitenwijken van Goma bestookt met mortiervuur. Daarbij vielen drie doden. De bevolking trok woedend de straat op om bescherming van de VN te eisen.¹⁷⁷ Daarop braken rellen uit waarbij twee doden vielen. De deelnemers aan de protestmars beschuldigden de Uruguyaanse blauwhelmen van schieten op de menigte.¹⁷⁸ Op 26 augustus 2013 braken schermutselingen uit tussen het regeringsleger en M23 in Kibati, ten noorden van Goma.¹⁷⁹ Nadat een Rwandese vrouw in Gisenyi werd gedood door een mortiergranaat, werd een deel van de grens tussen Goma en Gisenyi tijdelijk gesloten.¹⁸⁰ Op 28 augustus vielen vier granaten op Goma. Daarbij viel een dode en raakten 12 personen gewond.¹⁸¹ Zuid-Afrikaanse FIB-militairen bombardeerden posities van M23 ten noorden van Goma en de toevoerlijnen vanuit Rwanda. Daarbij vielen zes doden.¹⁸²

Verloop onderhandelingen

De (vervolg)onderhandelingen in Kampala tussen de DRC en M23 werden diverse malen afgebroken en – onder internationale druk – hervat. Op 9 juni 2013 eiste M23 een discussie over veiligheid, sociale zaken, goed bestuur en een controlemechanisme voor de verificatie en controle van grenzen, maar coördinator François Muamba¹⁸³ voelde er weinig voor terug te keren naar Kampala om daar eindeloze discussies te voeren.¹⁸⁴ Op 24 juni 2013 waren de delegaties van de Congolese regering en M23 terug in Kampala voor de hervatting van de voorbesprekingen, maar die leidden niet tot resultaten¹⁸⁵ Bij de hervatting van de onderhandelingen op 10 september 2013 was er geen direct contact tussen de delegaties.¹⁸⁶ Een week daarna maakte de Congolese regering een lijst bekend met M23-commandanten die niet in aanmerking komen voor amnestie.¹⁸⁷

¹⁷⁶ AFP, RDC: nouveaux combats au nord de Goma, 22 augustus 2013.

¹⁷⁷ Reuters, U.N. combat brigade fires on Congo rebel positions, 23 augustus 2013; Le Monde, RDC: trois casques bleus blessés par une attaque du M23, 24 augustus 2013; Radio Okapi, Martin Kobler: «La brigade d'intervention de la Monusco n'est pas une solution magique», 24 augustus 2013; Radio Okapi, Nord-Kivu: marche de colère après la mort de 3 personnes tuées par des obus à Goma, 24 augustus 2013.

¹⁷⁸ AFP, RDC: les Casques bleus accusés d'avoir tué deux civils, 25 augustus 2013.

¹⁷⁹ De frontlinie ligt 15 kilometer buiten de stad zelf: bij de Kibumba-heuvel vanwaar de M23 strijders voorraden vanuit Rwanda zouden aanvoeren. Radio Okapi, Nord-Kivu: nouveaux accrochages entre FARDC et M23 à Kibati, 27 augustus 2013; Le Monde, RDC: mort d'un casque bleu dans des affrontements avec les rebelles, 28 augustus 2013; NRC, Goma centrum Afrikaans conflict, 26 augustus 2013.

¹⁸⁰ Belga, RDC-Rwanda: tir d'obus sur le Rwanda, la frontière Goma/Gisenyi fermée, 29 augustus 2013; AFP, Une femme tuée au Rwanda, son bébé blessé par un obus tiré depuis la RDC, 29 augustus 2013.

¹⁸¹ Radio Okapi, Nord-Kivu: des obus tombent à nouveau sur Goma, 1 mort, 29 augustus 2013.

¹⁸² Belga, L'armée sud-africaine a frappé des positions du M23, 29 augustus 2013; Reuters, Insight - Getting tough in Congo: can risk pay off for U.N. forces?, 29 augustus 2013; RFI, RDC: le M23 se retire de la ligne de front de Kanyaruchinya, 30 augustus 2013; Reuters, Rwanda accuses Congo of shelling as tensions mount, 29 augustus 2013.

¹⁸³ President Kabila benoemde François Muamba Tshishimbi - een voormalige medewerker van Jean-Pierre Bemba - tot coördinator van de commissie die toezicht moet houden op de uitvoering van het akkoord van Addis Abeba van 24 februari 2013 (*Mécanisme national de suivi de l'accord-cadre d'Addis-Abeba*). Belga, Joseph Kabila nomme François Mwamba coordonateur du mécanisme national de suivi de l'accord d'Addis-Abeba, 23 mei 2013.

¹⁸⁴ Ook stelde M23 de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden aan de orde. Radio Okapi, Kampala: le M23 exige des discussions sur la sécurité et la bonne gouvernance en RDC, 10 juni 2013.

¹⁸⁵ IRIN, Reprise des pourparlers avec le M23 à Kampala, 24 juni 2013.

¹⁸⁶ AFP, RDCongo: les rebelles du M23 "prêts à désarmer à deux conditions" (président), 8 september 2013; AFP, RDC: reprise des pourparlers entre Kinshasa et rebelles du M23 à Kampala (médiation), 10 september 2013; Radio Okapi, Roger Lumbala: «L'armée du M23 ne peut pas intégrer une armée mal organisée», 11 september 2013; Congo Siasa, A Political Solution--Yes, But..., 11 september 2013; AFP, RDC: toujours pas de dialogue direct entre le M23 et Kinshasa, 13 september 2013; Radio Okapi, Pourparlers de Kampala: aucune avancée n'a encore été enregistrée, affirme François Muamba, 14 september 2013; RFI, RDC: où en sont les négociations entre les rebelles du M23 et le gouvernement congolais?, 13 september 2013.

¹⁸⁷ Het gaat om de ex-generaal Bosco Ntaganda, de ex-kolonels Sultani Makenga, Innocent Kayina, Baudouin Ngaruye, Albert Kahasha en Innocent Zimurinda, de ex-luitenant-kolonels Bizimungu Masozera, Dieudonné Munyakazi, Moïse Rusingiza en Léon Kanyamibwa en de ex-majors Bosco Mberabagabo, Patrick Safari en André Nzabamwita. De *société civile* van Noord-Kivu verzette zich tegen het voorstel van de Ugandese president Museveni om alle rebellen van M23 op te nemen in het Congolese leger en hen amnestie te verlenen. Radio Okapi, RDC: pas d'amnistie ni d'intégration dans les FARDC pour une centaine de membres du M23, 19 september 2013; AFP, Congo: pas de principe de "responsabilité collective" appliqué au M23, 19 september

Ook circuleerde een lijst met namen van politieke leiders van M23 die door Kinshasa zijn uitgesloten van politieke en maatschappelijke functies.¹⁸⁸ De Congolese regering verklaarde vastbesloten te zijn om een eind aan de aanwezigheid van de FDLR op Congolese bodem te maken.¹⁸⁹ Hoewel M23 verklaarde te strijden voor veiligheid, de terugkeer van vluchtelingen en nationale verzoening, vormde de integratie van M23-rebellen in het Congolese leger naar verluidt het grootste struikelblok. Ook eiste M23 amnestie voor het geweld dat ze in Oost-Congo hebben gebruikt.¹⁹⁰ Op 18 oktober 2013 zou M23 – naar eigen zeggen – zijn politieke eisen hebben afgezwakt om een vredesakkoord mogelijk te maken. Maar volgens de Congolese regering had M23 het laatste voorstel van de Ugandese bemiddelaar verworpen.¹⁹¹ Op 21 oktober 2013 werden de onderhandelingen opgeschort, omdat Kinshasa zou weigeren ongeveer 80 M23-leiders amnestie te verlenen.¹⁹²

Militair slotoffensief

Na opschorting van de onderhandelingen, werden de gevechten op 25 oktober 2013 hervat.¹⁹³ In de dagen erna nam het regeringsleger belangrijke bastions van M23 in, zoals Kibumba, Kiwanja en Rutshuru, en drong het M23 terug naar de grens met Rwanda.¹⁹⁴ Vervolgens nam het leger ook de commandoposten Rumangabo en Tshanzu, het operationele hoofdkwartier van M23 bij de Ugandese grens, in.¹⁹⁵ Op 30 oktober 2013 veroverde het regeringsleger Bunagana, het politieke hoofdkwartier van M23 aan de grens met Uganda.¹⁹⁶ De laatst overgebleven rebellen vluchtten de grens over of gaven zich over.¹⁹⁷ Op 4 november 2013 kwamen de leiders van vijftien Afrikaanse landen in Pretoria bijeen en eisten dat M23 de opstand zou beëindigen.¹⁹⁸ Op 5 november 2013 verklaarde President Bertrand Bisimwa dat M23 de gewapende strijd staakte en voortaan uitsluitend met politieke middelen zijn doel zou proberen te bereiken.¹⁹⁹

Gevolgen voor de Tutsi's

Door de opstand van M23 is de toestand van de Tutsi's in Noord-Kivu verslechterd.

2013; SIDEP List M23 non eligible integration FARDC.pdf. Zie <https://docs.google.com/file/d/0B-dzsOjJZzgDeWlQdC1HTZteU0/edit>. Radio Okapi, *La société civile du Nord-Kivu toujours opposée à l'intégration du M23 dans les FARDC*, 30 september 2013.

¹⁸⁸ Het zou gaan om Sultani Makenga, Jean-Marie Runiga, Bertrand Bisimwa, François Ruchogoza, Mashagiro Nzey en Roger Lumbala. Radio Okapi, *Une liste de responsables du M23 exclus de l'intégration politique circule à Kampala*, 8 oktober 2013.

¹⁸⁹ Belga, *Le gouvernement congolais veut éliminer les FDLR*, 21 september 2013.

¹⁹⁰ Radio Okapi, *Pourparlers de Kampala: les débats ont dépassé le délai préconisé par la CIRGL*, 30 september 2013; Radio Okapi, *Kampala: Kinshasa accuse la facilitation de vouloir violer la souveraineté territoriale de la RDC*, 4 oktober 2013.

¹⁹¹ Radio Okapi, *Kampala: les discussions sur le document final achoppent sur la question de l'amnistie des rebelles*, 16 oktober 2013; AFP, *RDC: "grandes avancées" dans les négociations de Kampala entre Kinshasa et le M23*, 19 oktober 2013; Bloomberg, *Congo: M23 Rebels, Government Near Peace Deal*, 20 oktober 2013; BBC Afrique, *Les négociations à Kampala piétinent*, 20 oktober 2013; AFP, *RDC: le dialogue de Kampala avec le M23 va à l'échec (source officielle)*, 21 oktober 2013.

¹⁹² Vanwege schendingen van mensenrechten. AFP, *RDC: les négociations de Kampala entre le M23 et Kinshasa sont suspendues*, 21 oktober 2013; Reuters, *Congo peace talks stall, government rejects amnesty proposal*, 21 oktober 2013; Belga, *L'ONU s'inquiète d'une mobilisation militaire du M23 autour de Goma*, 21 oktober 2013.

¹⁹³ AFP, *RDC: reprise des combats entre l'armée et le M23*, 25 oktober 2013; RFI, *RDC: la violence reprend le dessus sur le dialogue*, 26 oktober 2013; AFP, *RDC: poursuite des combats entre l'armée et le M23*, 26 oktober 2013.

¹⁹⁴ AFP, *RDC: le M23 repoussé à la frontière avec le Rwanda*, 27 oktober 2013.

¹⁹⁵ RFI, *RDC: après la prise de Rumangabo, l'armée lance une offensive sur Tshanzu*, 29 oktober 2013.

¹⁹⁶ AFP, *RDC: l'armée a "totalement" pris Bunagana, fief politique du M23*, 30 oktober 2013; Jeune Afrique, *Jean-Paul Epenge: "Le M23 a quitté Bunagana, Makenga se trouve en RDC"*, 30 oktober 2013; AFP, *RDC: "l'offensive continue" contre les derniers rebelles du M23*, 31 oktober 2013.

¹⁹⁷ AFP, *Sommet régional à Pretoria sur la RDC*, 4 november 2013; NRC, *Leger verslaat rebellenbeweging M23 in oosten Congo*, 5 november 2013.

¹⁹⁸ AFP, *Sommet régional à Pretoria sur la RDC*, 4 november 2013.

¹⁹⁹ AP, *M23 fighters in east Congo call end to rebellion*, 5 november 2013.

Hoewel niet alle Tutsi's achter M23 staan – sommige Tutsi's houden M23 verantwoordelijk voor hun problemen – worden ze door de Nande en in sterkere mate door de Hunde daarmee wel geassocieerd. Op het platteland zijn veel Tutsi's ontheemd geraakt²⁰⁰; in Goma, waar naar schatting 200 à 300 merendeels welgestelde Tutsi's wonen, hebben enkele incidenten plaatsgevonden.²⁰¹ Op 9 juli 2012 vonden in die stad protesten plaats tegen de toegenomen onveiligheid. Een aantal Tutsi studenten moest door MONUSCO worden ontzet. Straatkinderen en motortaxichauffeurs²⁰² hadden (vermeende) Tutsi's geslagen en bij de grens met Rwanda afgezet. Op 11 juli 2012 dreigden vooraanstaande leden van de PPRD tijdens een partijbijeenkomst in Kinshasa op Tutsi's te zullen jagen en hen terug te sturen naar Rwanda. De gouverneur van Kinshasa, André Kimbuta Yango, en de PPRD-voorzitter van de afdeling Kinshasa keerden zich publiekelijk tegen een heksenjacht op Tutsi's. De minister van Binnenlandse Zaken, Charles Muyej, verklaarde dat hij gouverneurs in het hele land opdracht had gegeven Tutsi's te beschermen.²⁰³ De politie herstelde de orde in Goma en zorgde ervoor dat de incidenten niet uit de hand liepen.²⁰⁴ Tijdens de verslagperiode hebben zich nadien geen incidenten van etnisch geweld gericht tegen Tutsi's of *Rwandophones* meer voorgedaan in dit deel van Noord-Kivu.²⁰⁵ Wel weken sommige Tutsi's in Goma tijdens verhoogde activiteiten van M23 uit voorzorg uit naar buurlanden, maar keerden (meestal) terug als de spanning weer afnam. Bij hun terugkeer konden sommigen rekenen op een verhoogde belangstelling van de Congolese autoriteiten.²⁰⁶ Na de overgave van M23 begin november 2013 hebben veel kleinschalige wraakacties tegen M23-sympathisanten in het bevrijde gebied (Rutshuru en Nyiragongo) plaatsgevonden. Daardoor aarzelden *Rwandophone* ontheemden in de kampen rondom Goma (die geen directe M23-affiliatie hebben) nog om definitief terug te keren; daarnaast hebben enkele wraakacties door de veiligheidsdiensten plaatsgevonden, maar er was geen sprake van systematische vervolging. Ofschoon moeilijk is aan te geven in hoeverre dit expliciet anti-Tutsi geweld is, lijkt de veiligheid van Tutsi's in Noord-Kivu na de val van M23 enigszins verslechterd.²⁰⁷

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten in Noord-Kivu, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 1 juli 2012: 9 doden bij gevechten tussen het regeringsleger en een alliantie tussen de FDLR en de Mai-Mai van generaal La Fontaine in Lubero;²⁰⁸
- augustus 2012: één burger gedood bij confrontaties tussen de Mai-Mai Raïa Mutomboki en de Mai-Mai Akilimali in Kilambo;²⁰⁹

²⁰⁰ Radio Okapi, *Nord-Kivu: le M23 nie de préparer un génocide contre les Tutsi à Kitchanga*, 3 juni 2012; The Guardian, *In Democratic Republic of the Congo, fear of new ethnic conflict is tangible*, 22 juni 2012.

²⁰¹ Vertrouwelijke bron.

²⁰² Er zijn indicaties dat (sommige) motortaxichauffeurs – vermoedelijk tegen betaling – een aanjagende rol hebben gespeeld. Vertrouwelijke bron.

²⁰³ Radio Okapi, *RDC: le ministre de l'Intérieur apaise la communauté tutsi sur les propos «haineux» des cadres du PPRD*, 12 juli 2012; IRIN, *DRC: Top officials warn against witch-hunts, hate speech*, 13 juli 2012. Zie ook AFP, *La rébellion en RDC crée des tensions communautaires inquiétantes*, 12 augustus 2012.

²⁰⁴ Er zijn grote zakenlui binnen de Tutsi gemeenschap in Goma, vooral in de onroerend goed sector. Sommigen brengen uit voorzorg de nacht door in Gisenye, net over de grens, of zetten tijdelijk zaakwaarnemers in als de spanningen toenemen. Vertrouwelijke bronnen.

²⁰⁵ IRIN, *Briefing: Crisis in North Kivu*, 10 juli 2012. Vertrouwelijke bronnen.

²⁰⁶ De autoriteiten wilden verifiëren of het wel om Congolese Tutsi's ging en niet om Rwandese infiltranten. Vertrouwelijke bron.

²⁰⁷ Vertrouwelijke bron.

²⁰⁸ Radio Okapi, *Nord-Kivu: 9 morts après des combats entre FARDC et les groupes armés à Luofu*, 1 juli 2012; RFI, *RDC: reprise des affrontements dans le Nord-Kivu entre les FARDC et des groupes armés*, 2 juli 2012; Le Potentiel, *Les FARDC et des groupes armés se sont affrontés le week-end du 30 juin au Nord-Kivu*, 3 juli 2012; Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC lancent un assaut contre les groupes armés à Lubero*, 4 juli 2012.

- 15 augustus 2012: doden bij gevechten tussen het regeringsleger en de Maï-Maï Nyatura (in Muhemba) en de Maï-Maï Mutomboki (in Kashovu);²¹⁰
- 16-23 september 2012: zeven doden bij confrontaties tussen de FDLR en de Maï-Maï in Rutshuru;²¹¹
- 10 oktober 2012: 13 doden bij confrontaties tussen de Maï-Maï Shetani en de FDLR-Soki in Rutshuru;²¹²
- 10 november 2012: negen doden en gewonden bij aanval van M23 (of de FDLR) in Rutshuru;²¹³
- 22 januari 2013: vier doden bij gevechten tussen de Maï-Maï Shetani en de Mouvement populaire d'autodéfense (MPA)^{214,215}
- 22-24 januari 2013: terechtstelling 13 burgers en ontvoeringen door de ADF-Nalu bij Beni;²¹⁶
- 12 februari 2013: acht doden bij gevechten tussen het regeringsleger en de Maï-Maï PARECO in Vuhoyo;²¹⁷
- 27 februari 2013: 57 doden en gewonden bij granaatmortier op ziekenhuis in Kitchanga;²¹⁸
- 16 maart 2013: 17 doden bij gevechten tussen het regeringsleger en de Maï-Maï Raïa Mutomboki in Walikale;²¹⁹
- 28 april 2013: vier doden bij gevechten tussen de APCLS en de NDC in Walikale;²²⁰
- 12 mei 2013: één dode bij gevechten tussen de Forces de défense des droits humains (FDDH) van kolonel Kasongo²²¹, en de Maï-Maï Nyatura in Masisi;²²²
- 10 juni 2013: negen doden bij aanval Nyatura-strijders op konvooi M23 bij Rukoro;²²³
- 23 juni 2013 twee doden bij strijd tussen regeringsleger en de ADF-Nalu in Makoyova;²²⁴
- 14 juli 2013: plunderingen en executies door ADF-Nalu en Al-Shabaab in Kikingi;²²⁵

²⁰⁹ Radio Okapi, *Nord-Kivu: la population déserte Kilambo après des affrontements entre deux groupes Maï-Maï*, 5 augustus 2012.

²¹⁰ Het ontheemdenkamp Kishonja werd geplunderd en in brand gestoken; het winkelcentrum van Kashovu werd geplunderd. Radio Okapi, *Les FARDC affrontent les miliciens Nyatura et Raïa Mutomboki dans le Masisi*, 5 morts, 16 augustus 2012. Zie ook Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC et les Raïa Mutomboki s'affrontent à Kasake*, 27 augustus 2012.

²¹¹ Radio Okapi, *Rutshuru: des affrontements entre Maï-Maï et FDLR font 7 morts*, 25 september 2012.

²¹² Radio Okapi, *Rutshuru: 13 morts dans des affrontements entre Maï-Maï Shetani et FDLR-Soki*, 11 oktober 2012.

²¹³ Radio Okapi, *Une attaque attribuée au M23 fait 9 morts à Rutshuru*, 10 november 2012.

²¹⁴ Een nieuwe militie die vooral uit jonge Hutu's bestaat.

²¹⁵ Radio Okapi, *Nord-Kivu: 4 personnes tuées dans les affrontements entre deux milices à Kisharo*, 23 januari 2013.

²¹⁶ Radio Okapi, *Nord-Kivu: la société civile accuse les ADF-Nalu de l'exécution de 13 civils à Oïcha*, 25 januari 2013.

²¹⁷ De Maï-Maï PARECO had in Vuhoyo zijn hoofdkwartier ingericht. Radio Okapi, *Lubero: 8 miliciens tués lors des affrontements entre Maï-Maï Pareco et FARDC*, 12 februari 2013.

²¹⁸ Radio Okapi, *Nord-Kivu: violents combats entre FARDC et la milice APCLS à Kitshanga*, 27 februari 2013; Jeune Afrique, *RDC: 36 morts dans des combats au Nord-Kivu*, 28 februari 2013; AFP, *RDC: un tir de mortier sur un hôpital fait 57 victimes*, 1 maart 2013; RFI, *RDC: L'APCLS, l'un des plus structurés des groupes armés du Nord-Kivu*, 3 maart 2013.

²¹⁹ Itebero en Likoka zijn belangrijke bases van de Maï-Maï Raïa Mutomboki. Radio Okapi, *Nord-Kivu: les miliciens Raïa Mutomboki et les FARDC s'affrontent depuis samedi à Walikale*, 17 maart 2013.

²²⁰ Radio Okapi, *Nord-Kivu: le calme revient à Pinga après des affrontements entre deux groupes armés*, 4 mei 2013.

²²¹ Een nieuwe gewapende groepering.

²²² Radio Okapi, *Nord-Kivu: des combats entre deux milices entraînent un déplacement de population à Masisi*, 14 mei 2013. Zie ook Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC ont délogé les miliciens de la localité de Mbuyi*, 18 mei 2013.

²²³ Het konvooi, dat vanuit het centrum van Rutshuru onderweg was naar Bunagana, het hoofdkwartier van M23, liep bij Rukoro in een hinderlaag. Radio Okapi, *Attaque d'un convoi du M23 à Rutshuru: 9 morts*, 11 juni 2013.

²²⁴ Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC tuent 2 rebelles ougandais et libèrent 2 otages civils*, 24 juni 2013.

²²⁵ Radio Okapi, *Nord-Kivu: la localité de Kikingi sous contrôle des rebelles ougandais de l'ADF Nalu*, 14 juli 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: les ADF Nalu ont tué 10 personnes à Kikingi et Kamango en une semaine*, 15 juli 2013; Radio Okapi, *Beni: violents combats entre FARDC et ADF-Nalu*, 15 juli 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: Les FARDC annoncent la reprise de Kikingi des mains de l'ADF/Nalu*, 16 juli 2013.

- 27 juli 2013: zes boeren door ADF/Nalu gewurgd in Kikimba;²²⁶
- 1 augustus 2013: gevechten in Angoa tussen leger en de NDC van Cheka.²²⁷
- 17 oktober 2013: Bij gevechten tussen de Mai-Mai Nyatura en de Raïa Mutomboki in Masisi vallen 21 doden.²²⁸

Zuid-Kivu

In Zuid-Kivu was de veiligheidssituatie nog altijd gespannen, zeker toen M23 eind november 2012 Zuid-Kivu leek aan te vallen.²²⁹ Als gevolg van het veiligheidsvacuüm door de afwezigheid van het regeringsleger voerden de FDLR, de Raïa Mutomboki en de Mai-Mai Yakutumba hun aanvallen op burgers op in Kalehe, Shabunda, Uvira en Fizi.²³⁰ De veelal interetnische conflicten in Zuid-Kivu hebben verschillende oorzaken zoals conflicten om de grond²³¹ (*conflits fonciers*) en om de traditionele macht. (Zie paragraaf 2.3.3. *Geweldsgebruik*.) De provincie kampt daardoor met ruim 700.000 ontheemden.²³² Toch is de veiligheidssituatie tijdens de verslagperiode enigszins verbeterd.²³³ Enkele hoofdwegen – zoals de routes Uvira-Fizi, Bukavu-Mwenga-Kamituga, Bukavu-Bunyakiri en Bukavu-Goma waren bijvoorbeeld redelijk veilig berijdbaar hoewel er sporadisch incidenten waren.²³⁴

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 15 juli 2012: zeven doden bij aanval FDLR op Nyaluchangi;²³⁵
- 10 augustus 2012: 11 straatverkopers vermoord door de FDLR in Kashuno;²³⁶
- 12 augustus 2012: 10 Mai-Mai Yakutumba strijders gedood bij gevechten met het regeringsleger in Fizi;²³⁷
- 21 oktober 2012: 300 hutten door de FNL in brand gestoken in Uvira;²³⁸
- 23 december 2012: (ten minste) vier doden bij gevechten tussen het regeringsleger en de Mai-Mai Raïa Mutomboki in Shabunda;²³⁹
- 5 maart 2013: twee doden bij gevechten tussen M23 en de FDLR in Kiwanja en Bunyangula;²⁴⁰
- juni 2013: negen doden bij gevechten tussen het regeringsleger en de Mai-Mai Raïa Mukombozi in Mwenga;²⁴¹
- 24 augustus 2013: twee doden bij confrontatie tussen het regeringsleger en de Mai-Mai Yakutumba in Rurambwe.²⁴²

²²⁶ Radio Okapi, *Beni: plus de 120 familles de Kikawa fuient les menaces des ADF-Nalu, selon la société civile*, 31 juli 2013.

²²⁷ Radio Okapi, *Nord-Kivu: les populations fuient les combats entre l'armée et les Mai-Mai NDC à Walikale*, 3 augustus 2013.

²²⁸ Radio Okapi, *Nord-Kivu: des miliciens Nyatura auraient tué 21 personnes à Masisi*, 20 oktober 2013.

²²⁹ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

²³⁰ Le Potentiel, *Nord-Kivu: des groupes armés multiplient les attaques contre les civils*, 7 juli 2012.

²³¹ Zie voor de grondconflicten ook het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

²³² Zie voor gedetailleerde informatie over de veiligheids- en humanitaire situatie in Zuid Kivu de rapporten van OCHA: *Bulletin humanitaire provincial, Province du Sud-Kivu | RD Congo*. <http://www.rdc-humanitaire.net/>.

²³³ Vertrouwelijke bron.

²³⁴ Zo nu en dan zijn *coupeurs de route* (FARDC of Mai-Mai) daar actief. Reizigers informeren doorgaans vóór hun vertrek bij buschauffeurs of de weg veilig is. Vertrouwelijke bron.

²³⁵ Radio Okapi, *Sud-Kivu: les FDLR tuent 7 personnes à Kalehe*, 16 juli 2012.

²³⁶ Radio Okapi, *Sud-Kivu: assassinat de 11 commerçants dans la localité de Kashuno*, 11 augustus 2012.

²³⁷ Radio Okapi, *Sud-Kivu: les FARDC tuent 10 Mai-Mai Yakutumba à Lubonja*, 13 augustus 2012.

²³⁸ Radio Okapi, *Sud-Kivu: des rebelles burundais incendient 300 cases à Uvira, 7 morts*, 29 oktober 2012.

²³⁹ Radio Okapi, *Shabunda: retour au calme après la dérouté des miliciens Raïa Mutomboki*, 24 december 2012.

²⁴⁰ Radio Okapi, *RDC: nouveaux combats entre rebelles du M23 et des FDLR à Kiwanja, 2 morts*, 6 maart 2013.

²⁴¹ De Raïa Mukombozi bestaat uit oud-strijders van de Mai-Mai Raïa Mutomboki die hun voormalige strijdmakkers de controle over Shabunda betwisten. Radio Okapi, *Sud-Kivu: les FARDC reprennent 3 localités occupées depuis une semaine par une milice*, 5 juni 2013.

²⁴² Radio Okapi, *Sud-Kivu: deux miliciens tués dans des combats contre des FARDC à Rurambwe*, 26 augustus 2013.

*Gewapende groepen in Noord- en Zuid-Kivu*²⁴³

In Oost-Congo zijn veel gewapende groeperingen actief. Ze strijden in wisselende allianties tegen het Congolese leger of tegen andere milities en terroriseren de bevolking. Ze worden in sommige gevallen gesteund of gedoogd door de buurlanden van de DRC en zelfs door Kinshasa.²⁴⁴ Volgens lokale autoriteiten zouden tijdens de verslagperiode in Noord-Kivu meer dan 27 gewapende groeperingen actief zijn.²⁴⁵ In een jaar tijd werden (alleen al) in Bashali bij Kitchanga op het grondgebied van Masisi ten minste vijf gewapende groeperingen opgericht.²⁴⁶

FDLR

De *Forces Démocratiques de Libération du Rwanda* (FDLR) vormen vooral een bedreiging voor de bevolking in de DRC, ofschoon hun doel de omverwerping van het bewind in Kigali is.²⁴⁷ Na het uitbreken van de mouterij van M23 concentreerde het regeringsleger zich voornamelijk op de strijd tegen deze beweging en trok zich terug uit delen van (vooral) Noord-Kivu. Daardoor vielen veel plaatsen in handen van de FDLR. Daarop voerde de FDLR wraakacties uit tegen de bevolking die werd beschuldigd van collaboratie met het leger. FDLR-strijders – gewapend met machetes en messen – vermoordden tientallen burgers waaronder veel kinderen.²⁴⁸ In 2012 werd de FDLR door aanvallen van de Raïa Mutomboki gedwongen zijn troepen te verplaatsen naar het oosten van Noord-Kivu en het zuiden van Zuid-Kivu.²⁴⁹ De militaire commandant van de FDLR, Generaal-Majoor Sylvestre Mudacumura installeerde zijn nieuwe hoofdkwartier in het Ngango gebied in Walikale, Noord-Kivu.²⁵⁰ In de eerste helft van 2013 verloor de FDLR aan kracht, vooral doordat veel FDLR-strijders zich overgaven. In juli 2013 beschikte de FDLR volgens de VN-experts over ongeveer 1.500 soldaten.²⁵¹ De FDLR lijdt aan interne verdeeldheid en een zwakke hiërarchie. Sinds de bezetting door M23 van het gebied langs de Rwandese grens in Rutshuru, heeft de FDLR zijn troepen aan de rand van het M23 gebied gestationeerd.²⁵²

CNDP

Het *Congrès national pour la défense du peuple* (CNDP), de in de FARDC geïntegreerde voormalige rebellengroepering van Laurent Nkunda, was tijdens de verslagperiode de voornaamste leverancier van M23 rekruten.²⁵³ Binnen het regeringsleger verzetten ex-CNDP militairen zich tegen de integratie van gewapende groeperingen die vijandig tegenover M23 stonden. Zo liep begin 2013 de integratie van 300 APCLS-soldaten onder 'kolonel' Musa Jumapili in het 812e regiment in

²⁴³ Aangezien veel gewapende groeperingen in beide Kivu's opereren, is gekozen voor het benoemen van de gewapende groeperingen (hetzij actief in Noord-Kivu, hetzij actief in Zuid-Kivu, hetzij actief in beide provincies) in deze paragraaf.

²⁴⁴ AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

²⁴⁵ Volgens MONUSCO zouden in 2012 in Oost-Congo ten minste 31 gewapende groeperingen actief zijn geweest. Radio Okapi, *RDC: au moins 27 groupes armés sont actifs au Nord-Kivu*, 8 mei 2013; IRIN, *Militias in Masisi*, 6 maart 2013.

²⁴⁶ Radio Okapi, *Nord Kivu: 5 groupes armés créés en une année à Kitshanga*, 15 mei 2013. Zie ook IRIN, *Briefing: Armed groups in eastern DRC*, 31 oktober 2013. Het meest uitgebreide overzicht van gewapende groeperingen staat in het rapport van het Rift Valley Institute, *The national army and armed groups in the eastern Congo - Untangling the Gordian, knot of insecurity*, november 2013.

²⁴⁷ AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

²⁴⁸ BBC Afrique, *RDC: regain d'activités des groupes armés*, 5 juni 2012; Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FDLR imposent la taxe hebdomadaire de 1500 FC par personne à Lubero*, 5 juni 2012;

²⁴⁹ Als gevolg daarvan bedraagt de afstand tussen de noordelijke en zuidelijke FDLR-zones 400 km; er zijn nauwelijks troepenbewegingen tussen beide zones.

²⁵⁰ UNSC S/2012/843, 15 november 2012; UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

²⁵¹ In 2012 repatrieerde de DDRRR-sectie 1.441 buitenlandse FDLR-strijders en demobiliseerde 398 Congolese FDLR-strijders. Sinds begin 2013 nam het aantal strijders dat zich overgaf af. Tot 14 juni 2013 hadden slechts 309 FDLR-strijders zich overgegeven.

²⁵² Eind 2012 en in mei 2013 voerde FDLR enkele aanvallen in Rwanda uit. Het Rwandese leger doodde bij de aanvallen op Rwandees grondgebied in november en december 2012 dertig FDLR-strijders. UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013. Zie ook Jeune Afrique, *Rwanda: FDLR à bout de souffle*, 8 oktober 2013.

²⁵³ Op 4 april 2012 sloegen 300 ex-CNDP militairen aan het muiten en vormden de rebellenbeweiging M23.

Kitchanga door de geheime samenwerking van regimentscommandant kolonel Mudahunga met generaal Bosco Ntaganda van M23 uit op gevechten tussen het leger en de APCLS waarbij ten minste 90 doden vielen.²⁵⁴

FNL

De *Forces nationales de libération* (FNL) opereren in Zuid-Kivu en bestaan voornamelijk uit Burundese strijders die uit zijn op de omverwerping van de regering in Burundi.²⁵⁵ Op 14 januari 2013 werd FNL-voorzitter Agathon Rwaswa vervangen door Isidore Nibizi, met "Generaal" Aloys Nzamapema als militaire opperbevelhebber. De FNL heeft twee militaire hoofdfacties. "General" Nzamapema, die zich in 2012 van 'general Antoine 'Shuti' Baranyanka afscheidde, leidt de sterkste factie. Zijn hoofdkwartier ligt in Mushule, verder heeft hij bases in Magunda en Ruhuha, op de *plateaux* van Uvira.²⁵⁶

UFRC

In januari 2013 richtte Gustave Bagayamukwe Tadj in Gisenyi (de Rwandese grensplaats bij Goma) de *Union des forces révolutionnaires du Congo* (UFRC) op. Bagayamukwe werd op 10 februari 2013 in de DRC gearresteerd. Na zijn arrestatie nam Moké Silubwe (die in Frankrijk woont) het voorzitterschap van de UFRC over.²⁵⁷

URDC

De *Union pour la réhabilitation de la démocratie du Congo* (URDC) wordt geleid door 'Generaal' Hilaire Kombi, die in juni 2012 uit het Congolese regeringsleger deserteerde.²⁵⁸ Diens groep bestaat uit ongeveer 300 strijders verdeeld in kampen in Bunyatenge in Lubero, Mumbiri in Beni en Kyavinyonge in het Nationale Park Virunga.²⁵⁹ "Generaal" Hilaire onderhoudt nauwe banden met M23 en werkt ook nauw samen met 'Generaal-Majoor' Kakule Sikula La Fontaine en met Paul 'Morgan' Sadala. De URDC en andere milities financieren zichzelf door de handel in (door hen gedolven) goud en ivoor.²⁶⁰

FPM/ADN

In 2012 rapporteerde de VN-Group of Experts dat het *Front du peuple murundi/alliance divine pour la nation* (FPM/ADN), een groep van 40 Burundese Tutsi soldaten, zich had aangesloten bij de *Mouvement congolais pour le changement*, een bondgenoot van M23 in Zuid-Kivu die wordt geleid door 'kolonel' Bede Rusagara.²⁶¹

²⁵⁴ UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

²⁵⁵ AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

²⁵⁶ De FDLR en de FLN voerden gezamenlijk operaties uit in Zuid-Kivu. Eind januari 2013 vochten ze samen tegen een lokale gewapende groepering in Masango, waarbij ze huizen en scholen in brand staken. Ook verzorgde de FDLR een training in het gebruik van zware wapens voor de FNL op de Namaramara basis bij Itombwe. UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

²⁵⁷ Nadat M23 zich op 1 december 2012 had teruggetrokken uit Goma, probeerde Gustave Bagayamukwe Tadj gewapende groeperingen in Zuid-Kivu op te zetten om M23 te steunen. Op 16 december 2012 richtten Bagayamukwe en kolonel Kahasha, die eerder was aangesteld als M23 commandant voor Zuid-Kivu, de politiek-militaire groep *Dynamique populaire pour le changement* op om jonge Banyamulenge te mobiliseren en om verscheidene gewapende groeperingen in Zuid-Kivu bijeen te brengen. UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

²⁵⁸ Halverwege 2012 moedigde Mbusa Nyamwisi, een Congolese politicus die is uitgeweken naar Zuid-Afrika, Congolese soldaten – van wie velen hadden gediend in de gewapende tak van Nyamwisi's *Rassemblement congolais pour la démocratie – Kisangani/Mouvement de libération* (RCD-K/ML) om over te lopen naar de URDC van "Generaal" Hilaire.

²⁵⁹ De leider van de eenheid in Kyavinyonge, 'kolonel' Eric Kenzo, is verantwoordelijk voor enkele van de 160 ontvoeringen van kinderen en volwassenen op het grondgebied van Beni vanaf begin 2013. Op 15 mei 2013 leidden de troepen van Kenzo, waaronder kindsoldaten, leden van andere milities bij een aanval op de Congolese legerbasis in de stad Beni om gevangenen te bevrijden en wapens buit te maken. De aanvallers waren gewapend met speren, hakmessen en enkele AK-47 geweren. UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

²⁶⁰ UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

²⁶¹ In maart 2013 werd de opperbevelhebber van het FPM/ADN, "Colonel" Jean-Claude Mutoni, alias "Kasongo", gedood tijdens gevechten met een gewapende groepering onder bevel van kolonel Richard Tawimbi. UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

Maï-Maï

Gedurende de verslagperiode waren ook militieleden van diverse Maï-Maï groeperingen actief. De term 'Maï-Maï' wordt gebruikt voor traditionele lokale verdedigingsmilities die vooral actief zijn in de Kivu-provincies, maar ook voorkomen in Orientale, Maniema en Katanga.²⁶² Ze zijn oorspronkelijk opgericht om gewapende interventies uit Rwanda na de genocide van 1994 het hoofd te bieden. De Maï-Maï milities zijn onderverdeeld in sub-groepen waar van de grootte varieert van enkele tientallen tot ongeveer 1.500 strijders.²⁶³ Tegenover deze milities staan zogenaamde zelfverdedigingsgroepen zoals de Raïa Mutomboki of de *Forces de défense congolaises* (FDC). Maar ook deze groepen terroriseren zo nu en dan de bevolking.²⁶⁴ Enkele van de belangrijkste Maï-Maï groepen zijn:

APCLS

De *Alliance des patriotes pour un Congo libre et souverain* (APCLS) wordt geleid door 'Generaal' Janvier Buingo Karairi. De APCLS maakte deel uit van de grootste Maï-Maï militie, de *Coalition des patriotes résistants congolais* (PARECO)²⁶⁵, die in 2009-2010 grotendeels integreerde in het regeringsleger. De APCLS werkte samen met de FDLR. De APCLS, die zijn basis heeft in Masisi, heeft het leger geholpen om M23 uit Sake te verjagen.²⁶⁶

Raïa Mutomboki

Sinds 2011 hebben de Raïa Mutomboki vanuit Shabunda een snelle ontwikkeling doorgemaakt in Zuid-Kivu en vervolgens in Noord-Kivu. In 2012 maakten de Raïa Mutomboki zich schuldig aan verscheiden massaslachtingen van FDLR-strijders en hun vrouwen en kinderen. In Masisi onderhielden de Raïa Mutomboki – ondanks hun vijandigheid tegenover alle *Rwandophones* - banden met generaal Ntaganda en kolonel Eric Bagege.²⁶⁷

*Maï-Maï Nyatura*²⁶⁸

De Maï-Maï Nyatura bestaan voornamelijk uit Hutu's, oorspronkelijk afkomstig uit Kalehe in Zuid-Kivu. Eind 2012 hielden ze zich vooral op in Masisi, begin 2013 opereerden ze ook in Rutshuru. De meeste van de ongeveer 1.000 strijders integreerden in het regeringsleger, waar ze het *Tango Four* regiment vormden.²⁶⁹

*Maï-Maï Yakutumba*²⁷⁰

De Maï-Maï Yakutumba bleven in 2012 actief in en om het Ubwari schiereiland en in het Ngandja bos op het grondgebied van Fizi. Een coalitie van de Maï-Maï Yakutumba en de FNL voerde operaties uit in het Rukoko bos op het grondgebied van Uvira.²⁷¹ Op 24 maart 2013 gaf de leider van de Maï-Maï Yakutumba²⁷², William Amuri alias Yakutumba, zich over aan het regeringsleger.²⁷³

²⁶² Van oudsher werkten zij samen met het regeringsleger tegen buitenlandse 'indringers', zoals de CNDP en andere door Rwanda gesteunde rebellen. Zie voor de Maï-Maï in Zuid Kivu ook http://www.memoireonline.com/03/12/5448/m_Mouvements-de-resistance-et-culture-politique-au-Sud-Kivu-Mise-en-evidence-des-fondements-ideolo22.html.

²⁶³ AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

²⁶⁴ AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

²⁶⁵ Rift valley institute, *PARECO: Land, local strongmen and the roots of militia politics in North Kivu*, januari 2013.

²⁶⁶ AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

²⁶⁷ UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

²⁶⁸ UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

²⁶⁹ Eind 2012 hielpen ze het regeringsleger Goma te heroveren. In februari 2013 bezetten de Maï-Maï Nyatura, samen met de eveneens door Hutu's geleide *Mouvement populaire d'autodéfense* (MPA) de plaats Nyamilima totdat ze verdreven werden door de Maï-Maï Shetani, die uit Nande bestaan. IRIN, *Militias in Masisi*, 6 maart 2013; AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

²⁷⁰ UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

²⁷¹ UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

²⁷² Voor zijn desertie was Yakutumba majoor in het regeringsleger.

²⁷³ Radio Okapi, *Sud-Kivu: le chef milicien Yakutumba se rend aux FARDC à Sibebe*, 25 maart 2013.

Maar Yakutumba en 1500 van zijn mannen kregen onvoldoende te eten in het *centre de regroupement* in Fizi en stopten met de integratie in het regeringsleger.²⁷⁴

UPCP

De *Union des patriotes congolais pour la paix* (UPCP) is een alliantie van gewapende groeperingen die in de periode mei-juni 2012 werd gevormd Noord-Kivu, vooral op het grondgebied van Lubero. De UPCP wordt geleid door generaal La Fontaine en kolonel Kahasha. De alliantie heeft haar basis in Mbwanyywa.²⁷⁵

Andere Maï-Maï en *Autodéfense* groepen zijn:

Alliance pour la libération de l'est du Congo (ALEC)²⁷⁶, *Alliance pour la libération du Rwanda* (ALIR)²⁷⁷, *Force autodéfense légitime* (FAL)²⁷⁸, *Forces de défense congolaise* (FDC-Luanda)²⁷⁹, *Forces pour la défense des droits humains* (FDDH)²⁸⁰, *Force oecuménique pour la libération du Congo* (FOLC)²⁸¹, *Forces des patriotes congolais* (FPC)²⁸², *Forces armées pour la libération et la résistance pour la Paix* (FALRP)²⁸³, *Groupe d'Autodéfense Guides*, Maï-Maï Bede²⁸⁴, Maï-Maï FDC²⁸⁵, Maï-Maï Fujo, Maï-Maï Kashorogosi, Maï-Maï Kava wa Seli²⁸⁶, Maï-Maï Kifuafua²⁸⁷, Maï-Maï Kirikicho, Maï-Maï Lafontaine²⁸⁸, Maï-Maï Luc, Maï-Maï Lumumba, Maï-Maï Mandefu²⁸⁹, Maï-Maï Mayele²⁹⁰, Maï-Maï Morgan²⁹¹, Maï-Maï Mwamba Latchi²⁹², Maï-Maï Nyakiliba, Maï-

²⁷⁴ Een verzoek om belasting te mogen heffen op de markt van Sebele, om op die manier aan voedsel te komen, werd afgewezen. 'Generaal' Yakutumba vestigde begin juli 2013 zijn hoofdkwartier op een heuvel tegenover de basis van het 1e bataljon van de FARDC in Sebele. Radio Okapi, *Sud-Kivu: 1 500 miliciens en attente d'intégration demandent d'être ravitaillés en vivres*, 3 juli 2013; Radio Okapi, *Sud-Kivu: des miliciens en attente de réintégration ont commencé à se redéployer*, 10 juli 2013.

²⁷⁵ Radio Okapi, *Nord-Kivu: la société civile demande aux FARDC de mettre fin aux activismes des groupes armés coalisés*, 4 juli 2012.

²⁷⁶ In juli 2012 richtte een groep Banyamulenge uit de diaspora de gewapende beweging *Alliance pour la libération de l'est du Congo* (ALEC) op, die zich aansloot bij de MCC en M23. ALEC stelt zich ten doel de 'onafhankelijke republiek Kivu' op te richten. Voorzitter is Tommy Tambwe van de RCD, tevens voormalig vice-gouverneur van Zuid-Kivu, vice-voorzitter is Akim Hakizimana Muhoza. Volgens gearresteerde leden van ALEC heeft Muhoza Banyamulenge jongeren in het gebied van de Grote Meren gerekruteerd, vooral in vluchtelingenkampen in Uganda en Rwanda. Op 17 augustus 2012 hielden Muhoza en de Rwandese secretaris-generaal van ALEC, Jules Sebahizi, een vergadering in het kamp van de Maï-Maï Mayele in Lusambo, waarbij ook vertegenwoordigers van de Maï-Maï Yakutumba en de MCC aanwezig waren. UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

²⁷⁷ In Bosolo, ten zuidwesten van Walungu, werd een nieuwe (Rwandese) gewapende groepering aangetroffen: de *Alliance pour la libération du Rwanda* (ALIR). Le Potentiel, *Sud-Kivu: un nouveau groupe armé rwandais se signale à Busolo*, 4 juni 2012.

²⁷⁸ Radio Okapi, *Nord-Kivu: les habitants de 10 villages fuient l'insécurité à Walikale*, 5 maart 2012; Radio Okapi, *Walikale: 15 morts et 50 portés disparus lors des affrontements entre un groupe d'autodéfense et des FDLR*, 24 maart 2012; UN Security Council S/2011/738, 2 december 2011, p. 73.

²⁷⁹ In Walikale en Masisi vonden confrontaties en represailles plaats tussen twee coalities van gewapende groeperingen: de Maï-Maï Raia Mutomboki, Maï-Maï Kifuafua en de FDC aan de ene kant en de FDLR en de Maï-Maï Nyatura aan de andere kant. UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

²⁸⁰ De FDDH noemt de belasting die de groep heft «Irengera Buzima», hetgeen 'bescherm je leven' in het Kinyarwanda betekent. Radio Okapi, *Nord Kivu: les habitants de Kitchanga dénoncent les taxes illégales imposées par des milices*, 16 mei 2013.

²⁸¹ De *Force oecuménique pour la libération du Congo* (FOLC) is een gewapende groepering die aanvankelijk werd geleid door Maï-Maï chef Bana Sultani Selly, alias 'Kava wa Selly'. In juni 2012 sloot de FOLC zich aan bij M23 op het grondgebied van Beni. Radio Okapi, *Nord-Kivu: des habitants de Pangoya et Midede fuient les exactions de deux groupes armés*, 19 oktober 2012; UNSC S/2012/843, 15 november 2012. Zie ook AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

²⁸² De FPC en de Nyatura noemen hun belasting in het Kiswahili «Lala salama» oftewel 'slaap lekker'. Radio Okapi, *Nord Kivu: 5 groupes armés créés en une année à Kitshanga*, 15 mei 2013.

²⁸³ Radio Okapi, *Nord-Kivu: un nouveau groupe armé sème l'insécurité sur les rives du lac Edouard*, 16 oktober 2013.

²⁸⁴ UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

²⁸⁵ Force de défense du Congo.

²⁸⁶ Radio Okapi, *Nord-Kivu: la société civile demande aux FARDC de mettre fin aux activismes des groupes armés coalisés*, 4 juli 2012.

²⁸⁷ UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

²⁸⁸ Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC tuent 8 Maï-Maï à Butembo*, 7 juni 2012.

²⁸⁹ Voornamelijk actief in het noorden van Noord-Kivu. Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC tuent 8 Maï-Maï à Butembo*, 7 juni 2012.

²⁹⁰ UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

Maï Simba²⁹³, Maï-Maï Shetani, Maï-Maï Tshandenga²⁹⁴, *Mouvement congolais pour le changement* (MCC)²⁹⁵, M26²⁹⁶, NDC²⁹⁷, Nyatura Noheri, Nyatura Ngwiti, Nyatura Kipema, Raïa Mukombozi²⁹⁸, *Résistance Nationale Congolaise* (RNC).

Overige groeperingen

ADF/Nalu

In het grensgebied tussen Ituri en Noord-Kivu bevinden zich enkele honderden rebellen van de Ugandese *Allied Democratic Forces* (ADF) en de *National Army for the Liberation of Uganda* (NALU). Sinds 2011 wordt de ADF geleid door Jamil Mukulu. Zijn hoofdkwartier, Madinat Tawheed Muwaheedina, ligt ten noordoosten van Eringeti.²⁹⁹ Volgens MONUSCO en Ugandese schattingen zou de ADF/Nalu eind oktober 2012 de beschikking hebben gehad over meer dan 1.300 moslimstrijders.³⁰⁰ De militaire commandant was nog altijd Hood Lukwago.³⁰¹ De ADF beschikt over mortiergranaten, machinegeweren en RPG's.³⁰²

Gebiedscontrole

Gedurende het grootste deel van de verslagperiode bezette M23 het gebied in Noord-Kivu dat zich uitstrekte van Kibati in het zuiden tot Kiwanja in het noorden en Bunagana en Runyoni het oosten. Eind oktober 2013 veroverde het regeringsleger dit gebied op M23.³⁰³ De ADF/Nalu bevond zich in het noorden van Noord-Kivu langs de grens met Uganda. De FDLR nam posities in tussen M23 en de ADF/Nalu en de FARDC en Maï-Maï groepen namen wisselende posities in op het overige grondgebied. In Zuid-Kivu bevond zich een concentratie van de FDLR in Mwenga. In het zuiden controleerden de Maï-Maï Yakutumba een deel van het grondgebied van

---

²⁹¹ De Maï-Maï Luc, de Maï-Maï Lumumba en de Maï-Maï Morgan komen zo nu en dan naar Noord-Kivu, maar opereren vooral in Ituri.

²⁹² Radio Okapi, *Nord-Kivu: la société civile demande aux FARDC de mettre fin aux activismes des groupes armés coalisés*, 4 juli 2012.

²⁹³ Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC tuent 8 Maï-Maï à Butembo*, 7 juni 2012. Zie ook Radio Okapi, *Nord-Kivu: les Maï-Maï Simba tuent 8 otages dans la zone minière d'Angoa*, 17 september 2013.

²⁹⁴ Radio Okapi, *Nord-Kivu: la société civile demande aux FARDC de mettre fin aux activismes des groupes armés coalisés*, 4 juli 2012.

²⁹⁵ Op het grondgebied van Uvira in Zuid-Kivu heeft M23 een solide alliantie gesmeed met 'kolonel' Bede Rusagara, voormalig Maï-Maï commandant en officier van de ex-CNDP. Rusagara is de leider van de *Mouvement congolais pour le changement* (MCC), een alliantie van 250 strijders uit verscheidene gewapende groeperingen. UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

²⁹⁶ M26 is op 26 oktober 2012 opgericht en bestaat uit oud-strijders van Nyatura die niet wilden integreren in het regeringsleger. Radio Okapi, *Nord-Kivu: les élèves désertent les écoles à cause du recrutement des groupes armés à Mpati*, 22 januari 2013.

²⁹⁷ UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

²⁹⁸ Oud-strijders van de Maï-Maï Raïa Mutomboki richtten een nieuwe gewapende groepering op, de Raïa Mukombozi, om de controle over het grondgebied van Shabunda te verkrijgen. Radio Okapi, *Sud-Kivu: d'anciens Maï-Maï Raïa Mutomboki créent un nouveau groupe armé*, 17 oktober 2012.

²⁹⁹ Radio Okapi, *Nord-Kivu: Julien Paluku redoute l'attaque de Beni par une coalition rebelle et terroriste*, 5 juli 2013; UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

³⁰⁰ In juli 2013 telde de ADF naar schatting 800 à 1.200 soldaten. AFP, *L'Est de la RDC en proie à une myriade de groupes armés*, 17 juli 2013.

³⁰¹ De ADF beschikt over een uitgebreid internationaal netwerk met contacten in het VK, Tanga (Tanzania), Bujumbura, Kigali en Nairobi. De ADF heft (illegale) belasting op hout uit Erengeti en gouderts uit Bialose. De ADF werft rekruten in Uganda, Burundi en Tanzania. Volgens oud-strijders van de groepering heeft de ADF-Nalu in 2012 groepen jongeren verscheidene maanden opgeleid in militaire trainingskampen waarna ze naar Somalië werden gestuurd om daar voor Al Shabaab te vechten. UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

³⁰² De ADF wordt vanuit Londen, Kenia en Uganda gefinancierd, maar beschikt daarnaast over een eigen netwerk van taxi's en brommertaxi's. Verder verdient de ADF geld met de uitvoer van goud en hout naar Uganda. Ook in 2013 werkte de ADF samen met Al-Shabaab. Radio Okapi, *Nord-Kivu: Julien Paluku redoute l'attaque de Beni par une coalition rebelle et terroriste*, 5 juli 2013; UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

³⁰³ Zie ook Rift Valley Institute, *The national army and armed groups in the eastern Congo- Untangling the Gordian, knot of insecurity*, november 2013. Daarin staat een kaart van de Kivu's met de gebiedscontrole van de diverse milities.

Fizi en Baraka, in Uvira waren kleinere Maï-Maï groeperingen actief en in Walungu en Shabunda bevonden zich posities van Raïa Mutomboki.³⁰⁴ In de provincie Oriëntale nam de LRA posities in bij Faradje (Garamba), Dungu en Nambia, dichtbij Bawele. In Ituri werd een deel van het grondgebied gecontroleerd door Cobra Matata en in het westen (Epulu) door de militie van Morgan.³⁰⁵

Vestiging elders

Personen uit de Kivu-provincies kunnen zich elders in de DRC vestigen als zij daartoe de economische mogelijkheid hebben. De grote steden hebben etnische gemeenschappen uit alle delen van het land waar 'nieuwkomers' zich kunnen aansluiten.³⁰⁶ Maar een vliegticket vanuit Oost-Congo naar Kinshasa is – zeker voor Congolese begrippen – duur: 400 USD. Om die reden wijken inwoners van de Kivu's die zich onveilig voelen (al dan niet tijdelijk) eerder uit naar de veel dichterbij gelegen buurlanden Rwanda, Burundi en Uganda.³⁰⁷

Oriëntale: Haut- en Bas-Uélé

Ook in deze verslagperiode zorgde Joseph Kony's *Lord's Resistance Army* (LRA) voor onveiligheid in Haut- en Bas-Uélé. De LRA had daar nog ongeveer 130 strijders, verdeeld over groepjes in Faradje (Garamba), Dungu en Nambia, dichtbij Bawele. Ze hielden zich vooral bezig met plunderen en ivoor stropen, hetgeen leidde tot aanvaringen met parkwachters in wildparken. De LRA ontvoerde – op een enkele uitzondering na³⁰⁸ – niet langer mensen; dorpsbewoners werden wel meegenomen om de buit te dragen, maar vrijgelaten op de plaats van bestemming. Aan het einde van de verslagperiode beschikte Kony – die ook strijders in Zuid-Sudan en de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR) heeft – over ongeveer 400 man. De gezamenlijke operaties van Uganda en de VS zijn gestopt.³⁰⁹ Ten opzichte van de periode daarvoor is de veiligheidssituatie verbeterd.³¹⁰

Oriëntale: Ituri

De veiligheidssituatie in Ituri is tijdens de verslagperiode onrustig geweest. De belangrijkste militias in Ituri zijn het *Front de Résistance Patriotique en Ituri* (FRPI) en het *Front Populaire pour la Justice au Congo* (FPJC), dat in september 2008 werd gevormd uit de overblijfselen van verschillende militias in Ituri. In Ituri deserterden militairen uit het regeringsleger. De FRPI van Cobra Matata nam gebieden in die voorheen bezet waren door het regeringsleger en breidde zijn aanwezigheid uit op het grondgebied van zuidelijk Irumu.³¹¹ Vanaf 21 oktober 2013 vonden gevechten plaats tussen de FARDC en de FRPI, waarop 100.000 inwoners – uit angst voor plunderingen – op de vlucht sloegen.³¹²

FRPI

De FRPI wordt geleid door 'Brigade-Generaal' Justin Banaloki, alias 'Cobra Matata'. De FRPI, die opereert vanuit de Walendu Bindi *chefferie*, voert de controle over een groot deel van het oostelijke en zuidelijk grondgebied van Irumi in het Ituri district.³¹³ In Ituri onderhandelde de FRPI tegelijkertijd over integratie met het

³⁰⁴ Vertrouwelijke bron.

³⁰⁵ Vertrouwelijke bron.

³⁰⁶ Zie ook de paragraaf over alleenstaande vrouwen in Kinshasa.

³⁰⁷ Vertrouwelijke bron.

³⁰⁸ Radio Okapi, *Province Orientale: des kidnappings attribués à la LRA à Ango*, 9 oktober 2013.

³⁰⁹ Vertrouwelijke bron.

³¹⁰ Radio Okapi, *Province Orientale: la présence des FARDC et de la Monusco a renforcé la sécurité à Dungu*, 29 december 2012.

³¹¹ UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

³¹² Radio Okapi, *RDC: 100 000 personnes ont fui les combats entre FARDC et FRPI à Irumu, selon MSF*, 25 oktober 2013.

³¹³ FRPI-leider Cobra Matata, zelf een Lendu, zou vanaf december 2012 200 koeien van de Walendu Bindi hebben gestolen en 400 koeien van de aangrenzende chefferie Bahema sud. Volgens Cobra Matata zouden anderen de

regeringsleger als met Bosco Ntaganda en generaal Kabarebe van het Rwandese leger over aansluiting bij M23.³¹⁴ Op 17 april 2013 heropende de militaire aanklager van Ituri het dossier tegen Cobra Matata, die wordt beschuldigd van mensenrechtenschendingen als verkrachting, moord, plundering en foltering in de periode november 2012 tot maart 2013 in ongeveer twintig dorpen in Irumu.³¹⁵

Nieuwe milities

Tijdens de verslagperiode werden in Walendu Bindi, Bahema Boga en Bahema Mitego nieuwe gewapende groeperingen opgericht, nadat het regeringsleger zich uit het gebied had teruggetrokken.³¹⁶

COGAI

De *Coalition des groupes armés de l'Ituri* (COGAI), die in mei 2012 is opgericht, streeft naar het samenvoegen van de milities in Ituri.³¹⁷ Hoewel de FRPI officieel deel uitmaakt van de COGAI maakten aanvankelijk leden van M23, lokale zakenlieden en voormalige Hema-militanten de dienst uit binnen de coalitie.³¹⁸ Van de vier groeperingen van de COGAI was in juli 2013 alleen de FRPI nog actief. De na de aanvallen van het regeringsleger overgebleven strijders van de COGAI zijn geïntegreerd in de FRPI.³¹⁹

MRPC

Uit het leger gedeserteerde officieren en voormalige militieleden – deels afkomstig uit voormalige strijders van de *Rassemblement congolais pour la démocratie-Goma* (RCD-Goma) - richtten in augustus 2012 een nieuwe gewapende groepering op, de *Mouvement de résistance populaire du Congo* (MRPC), in het district in Ituri. De jurist Eric Dedonga en de ex-UPC³²⁰ militant Jules Musafiri zijn respectievelijk voorzitter en militaire commandant van de MRPC.³²¹

-
- koeien hebben gestolen. Walendu Bindi leiders hebben zich verzet tegen veediefstallen en creëerden zelfverdedigingsgroepen om kudde's en dorpen te verdedigen. Radio Okapi, *Ituri: les notables de Ngity accusent la milice de Cobra Matata de vols de bétail et de pillages*, 24 januari 2013; UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.
- ³¹⁴ In oktober 2012 stond Banaloki een vrijgeleide toe aan MRPC-strijders die onderweg waren van Djugu naar Rutshuru om zich aan te sluiten bij M23. De FRPI heeft de controle over de goudmijn van Bavi en verkrijgt inkomsten uit het heffen van (onwettige) belastingen en de rechtstreekse verkoop van gouderts. Door toedoen van Cobra Matata kunnen in Ituri geen internationale activiteiten op het gebied van olie- en goudwinning, ijzererts en uranium plaats vinden. Zijn integratie in het leger zou dat mogelijk moeten maken. UNSC S/2012/843, 15 november 2012. Vertrouwelijke bron.
- ³¹⁵ De militaire aanklager nam dit besluit, omdat Matata zijn belofte om de wapens neer te leggen niet was nagekomen. Op 25 juni 2013 maakte een districtscommissaris in Ituri bekend dat geheime agenten uit Uganda werken voor de FRPI van Cobra Matata. Radio Okapi, *Province Orientale: l'auditorat militaire de l'Ituri a rouvert le dossier contre Cobra Matata*, 19 april 2013; Radio Okapi, *Ituri: le commissaire de district dénonce la présence d'officiers ougandais aux côtés des FRPI*, 25 juni 2013.
- ³¹⁶ Radio Okapi, *Province Orientale: plus de 250 personnes se réfugient en Ouganda*, 1 juni 2012.
- ³¹⁷ De FRPI van Cobra Matata, het *Front populaire pour le développement durable de l'Ituri* (FPDDI) van Eneko Kila, de *Force armée pour la révolution* (FAR) van een zekere Kabuli en de *Forces armées d'Intégration de l'Ituri* (FAII), van een zekere Charité Semire.
- ³¹⁸ Volgens het maatschappelijk middenveld rekruteerde de *Coalition des groupes armés de l'Ituri* (COGAI) jongeren in de omgeving van Berunda, ongeveer 200 km ten noorden van Bunia. De jongeren kregen een bedrag van 120 USD aangeboden. Radio Okapi, *RDC: les groupes armés recrutent des jeunes en Ituri*, 17 juli 2012; UNSC S/2012/843, 15 november 2012.
- ³¹⁹ Radio Okapi, *Ituri: un responsable de la milice de Cobra Matata se rend aux FARDC*, 16 juni 2012. Zie ook Congo Siasa, *Coalitions and Defections in a Context of Uncertainty – A Report from Ituri*, 27 augustus 2012; UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.
- ³²⁰ Oud-strijders van de *Union des patriotes congolais* (UPC) staan – of ze wel of niet deel uitmaken van de MRPC – onder sterke druk van M23 (daarbij gesteund door het Rwandese leger) om een alliantie met de beweging aan te gaan. UNSC S/2012/843, 15 november 2012.
- ³²¹ Dedonga en en Musafiri waren – samen met andere militanten - in mei 2012 de initiatiefnemers van de COGAI. De MRPC is voornamelijk samengesteld uit voormalige Hema-strijders en uit het Congolese leger gedeserteerde Tutsi's en Hema's. De MRPC is intern verdeeld. Radio Okapi, *Province Orientale: le MRPC, un nouveau groupe armé créé en Ituri*, 1 september 2012; UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

Mai-Mai Morgan

Paul Sadala (alias 'Morgan')³²² is een militieleider die vooral opereert op het grondgebied van Mambasa en Bafwasende in de provincie Orientale.³²³ Bij grote aanvallen vult hij zijn militia aan met rekruten uit Kisangani of strijders van bondgenoten zoals 'Generaal' Hilaire en (een deel van) de Mai-Mai Simba, ook wel Mai-Mai Lumumba genoemd. Bij zijn aanval op de stad Mambasa zou Morgan steun hebben gekregen vanuit het regeringsleger.³²⁴

Mai-Mai Luc

De Mai-Mai Luc, die worden geleid door commandant Luc Yabili, zijn actief op het grondgebied van Bafwasende in de provincie Orientale en op het grondgebied van Walikale in Noord-Kivu. Zij controleren enkele goudmijnen waaronder die van Angumu en Elonga. De 10^e brigade van generaal Kifwa werkte samen met de Mai-Mai Luc om te stropen en mijnen te exploiteren.³²⁵

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 14 juli 2012: negen militairen gedood bij aanval op Pangoy;³²⁶
- Augustus 2012: honderden Bahema vluchtten met hun vee naar Uganda, na voortdurende aanvallen van de FRPI;³²⁷
- 22 september 2012: 30 gewonden bij aanvallen in Makongola. Meer dan 30 personen die zich verzetten, raakten ernstig gewond;³²⁸
- 29 oktober 2012: onthoofding dorpschef door de Mai-Mai van Manu;³²⁹
- 16 december 2012: vier FARDC-militairen gedood bij confrontaties tussen het regeringsleger en deserteurs van kolonel Hilaire³³⁰ in Pangoy;³³¹
- 19 februari 2013: acht doden bij gevechten tussen het regeringsleger en Morgan in Badengaido;³³²
- 8 april 2013: één dode bij aanval Morgan van het dorp Mabuo;³³³

³²² <http://www.batwa.org/index.php/general/who-is-morgan>.

³²³ In Kisangani heeft de voormalige stroper Sadala samengewerkt met een crimineel netwerk dat werd geleid door generaal Jean-Claude Kifwa, commandant van de 9e militaire regio, die de Mai-Mai Morgan in ruil voor ivoor heeft voorzien van wapens, munitie en telecommunicatieapparatuur. In juni 2012 telde de groep naar eigen zeggen 85 strijders; alle strijders waren uitgerust met een AK-47. Daarnaast beschikten de Mai-Mai Morgan over twee MAG mitrailleurs, een RPG raketwerper, een mortierwerper en een satelliettelefoon. UNSC S/2012/843, 15 november 2012.

³²⁴ Volgens Ngo's en MONUSCO verkrachtte de militia van Morgan in de periode 1-5 november 2012 150 vrouwen tijdens een serie aanvallen op dorpen ten zuiden van Mambasa. Ook gaf de militia zich over aan kannibalisme en doodde of verwondde mensen door hen in brand te steken. UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013. Zie ook Radio Okapi, *Province Orientale: Morgan, le tueur des okapis, blessé aux combats contre les FARDC*, 29 augustus 2012.

³²⁵ In Opienge controleert een commandant van het Congolese leger, Sammy Biakya Baguma, de tinmijn van Ndonga en een aantal goudmijnen. Baguma handelt ook in munitie voor jachtgeweren, verkoopt 'reisvergunningen' (*autorisations de voyage*) en beschikt over een lokale gevangenis (bekend onder de naam 'Guantanamo') waarin hij burgers opsluit. UNSC S/2012/843, 15 november 2012. Zie ook Radio Okapi, *Nord-Kivu: le chef rebelle Morgan aurait été capturé par des Mai-Mai Simba*, 4 augustus 2012; Radio Okapi, *Nord-Kivu: détenu par un groupe Mai-Mai depuis 6 jours, le chef milicien Morgan s'est échappé*, 6 augustus 2012.

³²⁶ De gedode militairen zouden betrokken zijn geweest bij de illegale exploitatie en handel in coltan en goud. Radio Okapi, *Province Orientale: des hommes du chef milicien Morgan tuent 9 militaires à Pangoy*, 15 juli 2012.

³²⁷ Radio Okapi, *Ituri: des centaines de personnes et leur bétail fuient les attaques du FRPI*, 15 augustus 2012.

³²⁸ Onbekenden vielen met lansen, pijlen, hakmessen het dorp Makongola in Ituri binnen. Radio Okapi, *Province Orientale: une attaque armée au village Makongola fait plus de 30 blessés graves*, 23 september 2012.

³²⁹ Manu is een pygmee die luitenant is van rebellenleider Morgan. Radio Okapi, *Province Orientale: un chef coutumier décapité par les Mai-Mai de Manu à Lumu*, 30 oktober 2012. Zie ook Radio Okapi, *Ituri: les miliciens fidèles à Morgan prennent le contrôle de 5 nouveaux villages*, 18 oktober 2012.

³³⁰ Ongeveer 200 zwaar bewapende gedeserteerde militairen.

³³¹ Radio Okapi, *Ituri: 3 militaires tués dans des affrontements entre les FARDC et des déserteurs*, 18 december 2012.

³³² Radio Okapi, *Ituri: des combats entre militaires et miliciens font 8 morts à Badengaido*, 20 februari 2013; Radio Okapi, *Province Orientale: 10 miliciens Simba de Morgan arrêtés par les FARDC à Nia Nia*, 24 februari 2013.

³³³ In één jaar tijd zou Morgan's militia 229 mensenrechtenschendingen (verkrachting, foltering, moord en plundering) op het grondgebied van Mambasa hebben gepleegd. Radio Okapi, *Mambasa: des hommes armés tuent une personne à Mabuo*, 10 april 2013.

- juni 2013: twee militairen gedood bij aanvallen van Morgan in Aduwsa;³³⁴
- 27 augustus 2013: gevechten in Gety tussen het leger en de FRPI.³³⁵

Katanga

De veiligheidssituatie was tijdens de verslagperiode overwegend rustig, maar verslechterde in de driehoek Manono-Moba-Pweto in Noord-Katanga door activiteiten van de Maï-Maï Gédéon en andere kleine Maï-Maï groeperingen.³³⁶ Andere Maï-Maï groeperingen die zich hadden aangesloten bij Gédéon breidden hun activiteiten uit in Centraal-Katanga, van Mitwaba in het oosten tot Malemb-Nkulu en Bukama in het oosten.³³⁷

Kata Katanga

Kata Katanga (Kiswahili voor 'Katanga afsnijden') is een losjes gestructureerde gewapende groepering die individuen en groepen samenbrengt die de afscheiding van de provincie Katanga van de DRC voorstaan. In Katanga bestaat het verschijnsel Kata Katanga nu anderhalf jaar. De belangrijkste leider is Kyungu Mutanga, of Gédéon, die opereert in het gebied rond Manono, Mitwaba en Pweto. Kata Katanga³³⁸ is de gewapende tak van de beweging *Coordination pour le référendum et l'autodétermination du Katanga* (CORAK).³³⁹

Terwijl Kata Katanga de radicale vleugel vertegenwoordigt van een beweging die al heel lang ijvert om van Katanga een onafhankelijke staat te maken, zijn andere Katangezen voorstander van decentralisatie (het verdelen van Katanga in vier provincies) of federalisme (het intact houden van Katanga als provincie van de DRC, maar met meer zelfbeschikking).³⁴⁰ Kata Katanga, waarbij zich recentelijk ook jongeren hebben aangesloten, heeft milities in Kamina, Manono, Mitwaba, Kalemie, Pweto, Bendera en Lubumbashi. Kata Katanga heeft banden met Katangese leiders op nationaal, provinciaal en lokaal niveau en sympathisanten binnen het leger en de politie. De beweging wordt (ook) gesteund door de Katangese diaspora in Europa en Noord-Amerika.

Op 23 maart 2013 trok een groep van 336 Kata Katanga leden Lubumbashi binnen om bij het hoofdkwartier van MONUSCO te demonstreren voor onafhankelijkheid, maar werd beschoten door het leger en de Nationale Garde. Na dit incident pakte het regeringsleger gewapende groeperingen in Katanga aan. Er waren talrijke botsingen tussen het leger en Kata Katanga in april en mei 2013, maar Kata Katanga heeft ook gevochten tegen nieuw opgerichte zelfverdedigingsgroepen in Midden- en Noord-Katanga om de controle over de mijnen, zoals de goudmijn in Ntoya. Het geweld in Katanga wordt gekenmerkt door massamoorden,

³³⁴ Radio Okapi, *Province Orientale: les hommes de Morgan ont tué deux soldats des FARDC dans une attaque à Aduwa*, 3 juni 2013.

³³⁵ Radio Okapi, *RDC: la milice de Cobra Matata déloge l'armée de certaines localités de l'Ituri*, 28 augustus 2013.

³³⁶ Naar verluidt zouden 400 jongeren zich in juni 2012 hebben aangesloten bij de Maï-Maï groep van de *Jeunes Katangais*. In juni en juli 2012 rekruteerde de Maï-Maï Gédéon nieuwe strijders en breidde zijn invloed uit op het grondgebied van Manono. In de periode juli-september viel deze milite positie van het regeringsleger aan in Manono en Pweto. UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

³³⁷ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013. Vertrouwelijke bron.

³³⁸ Ook wel CORAK Kata Katanga.

³³⁹ Kata Katanga wordt ook wel Bakata Katanga of CORAK Kata Katanga genoemd. 'Ba' is een voorvoegsel voor mensen: Bahutu zijn Hutu's, Banande zijn Nande, Bahunde zijn Hunde. Bakata Katanga betekent derhalve 'zij die Katanga willen afsnijden.' Kata Katanga is geen traditionele Maï-Maï groepering die zijn leefgebied beschermt tegen externe (vaak Rwandese) invloeden, maar een groep van oorsprong 'Katangese tijgers', die in de jaren '70 vochten tegen het Mobutu regiem en in 1998 tegen de AFDL. Het is niet duidelijk of bij de pogingen tot afscheiding van Katanga politici en militairen echt samenwerken. Vertrouwelijke bron.

³⁴⁰ Politici uit Zuid-Katanga, dat welvarend is vanwege de mijnen, zijn in het algemeen voor decentralisatie, maar politici uit Noord-Katanga, dat in vergelijking met het zuiden arm is, zijn voor het behoud als provincie of voor een onafhankelijke staat. UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

standrechtelijke executies, etnisch gemotiveerde aanvallen en het in brand steken van mensen, hutten en eigendommen. Het geweld heeft geleid tot een verhoging van het aantal ontheemden, in juni 2013 waren dat er ongeveer 365.000.³⁴¹

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 8 augustus 2012: drie doden bij aanslag CORAK op vliegveld van Luano in Lubumbashi;³⁴²
- 21 december 2012: drie doden bij aanslag op vliegveld Lubumbashi;³⁴³
- 18-24 januari 2013: verscheidene doden bij gevechten tussen FARDC en Mai-Mai Gédéon/Kata Katanga in Kasenga en Pweto;³⁴⁴
- 22 januari tot 8 februari 2013: 65 doden door aanvallen Bakata Katanga in Mwemena;³⁴⁵
- 13 februari 2013: plunderingen en brandstichting Mai-Mai Tigres in Lukafu;³⁴⁶
- maart 2013: 60 met geweren en pijlen bewapende Mai-Mai 'Tigres' vielen het dorp Kilongo ten noorden Lubumbashi aan;³⁴⁷
- 23 maart 2013: 35 doden³⁴⁸ bij botsingen tussen het regeringsleger en de Bakata Katanga in Lubumbashi;³⁴⁹
- 14 april 2013: 12 strijders Bakata Katanga gedood bij gevechten met zelfverdedigingsgroep in Mbuyu;³⁵⁰
- Mei 2013: 13 vrouwen levend verbrand door Bakata Katanga in Lwelakalunga;³⁵¹
- 22 juni 2013: één dode bij aanval Bakata Katanga op de Kasapa gevangenis in Lubumbashi;³⁵²
- 13 september 2013: zeven doden bij gevechten tussen burgers en ordetroepen in Lubumbashi.³⁵³

³⁴¹ In een open brief van 9 november 2012 verzocht de Ngo Justicia in Lubumbashi om VN-blauwhelmen op het grondgebied van Mitwaba, Malemba Nkulu, Pweto en Manono in de provincie Katanga, waar de bevolking het slachtoffer is van geweld door Mai-Mai milities. Radio Okapi, *Katanga: l'ONG Justicia demande à la Monusco de déployer des casques bleus à Mitwaba*, 13 november 2012; UNSC, S/2013/433, 19 juli 2013.

³⁴² Daarbij werd een lid van de Republikeinse Garde levend verbrand. AFP, *RDC - Katanga: l'aéroport de Lubumbashi à nouveau attaqué par des hommes armés*, 8 augustus 2012.

³⁴³ AFP, *RDC: trois morts dans une attaque près de l'aéroport de Lubumbashi*, 21 december 2012.

³⁴⁴ Radio Okapi, *Katanga: les combats entre FARDC et Mai-Mai ont fait 13 morts à Kasenga*, 23 januari 2013; AFP, *RDC: deux milices provoquent une insécurité grandissante dans le Sud-Est*, 30 januari 2013.

³⁴⁵ Radio Okapi, *Katanga: les Mai-Mai tuent plus de 65 personnes en l'espace de trois semaines à Mwemena*, 9 februari 2013.

³⁴⁶ Radio Okapi, *Katanga: des Mai-Mai tigres ont pillé et incendié des biens des habitants de Lukafu*, 16 februari 2013.

³⁴⁷ Radio Okapi, *Katanga: le village de Kilongo vidé de ses habitants après une attaque des « Tigres »*, 4 maart 2013.

³⁴⁸ Volgens officiële bronnen ging het om 23 doden, maar volgens getuigen lag het dodencijfer beduidend hoger.

³⁴⁹ Toen de Bakata Katanga optrokken naar het gouverneurshuis, werden zij omsingeld door het leger. Een groep van 230 strijders gaf zich uiteindelijk over aan troepen van MONUSCO en werd op 25 maart 2013 met twee legervliegtuigen overgebracht naar Kinshasa. Twee weken na de aanval van de Bakata Katanga op Lubumbashi werd de verantwoordelijke commandant voor dit gebied, brigade-generaal Michel Ekutshu Wazanga door president Kabila op non-actief gesteld. AFP, *RD Congo: des affrontements avec des Mai-Mai font cinq morts à Lubumbashi*, 23 maart 2013; Belga, *RDC: l'attaque des Mai-Mai à Lubumbashi a fait "environ 35" morts*, 24 maart 2013; Radio Okapi, *RDC: 230 miliciens «Bakata Katanga» transférés de Lubumbashi à Kinshasa*, 25 maart 2013; RFI, *RDC: les rebelles mai-mai menacent le découpage du Katanga*, 25 maart 2013; Radio Okapi, *Lubumbashi: le maire de la ville lève le couvre-feu*, 26 maart 2013; Belga, *Katanga: le général Ekutshu de la 6ème région militaire suspendu « pour manquements graves »*, 4 april 2013.

³⁵⁰ Radio Okapi, *Katanga: 12 miliciens Bakata Katanga tués par une force d'auto-défense populaire à Moba*, 20 april 2013.

³⁵¹ Volgens de Ngo Voix des minorités waren acht van de dertien vrouwen zwanger. De aanvallen van de Bakata Katanga in deze streek zouden zijn gericht tegen pygmeëen die daar leven. Radio Okapi, *Katanga: les Mai-Mai Bakata Katanga ont brûlé 13 femmes à Lwelakalunga*, 1 juni 2013.

³⁵² Radio Okapi, *Lubumbashi: les gardiens de la prison de Kasapa repoussent une attaque des Bakata Katanga*, 23 juni 2013.

³⁵³ AFP, *RDC: Lubumbashi, théâtre de heurts violents entre civils et forces de l'ordre*, 13 september 2013.

Kasaï

In de Kasaï provincies is het de afgelopen periode tamelijk rustig geweest, op enkele incidenten na.³⁵⁴ De op 12 augustus 2012 gedeserteerde kolonel John Tshibangu kondigde op 16 augustus de oprichting aan van een nieuwe gewapende groepering, de *Mouvement pour la revendication de la vérité des urnes*. Tshibangu riep zichzelf uit tot luitenant-generaal. Op 26 augustus 2012 arresteerde de veiligheidsdienst in Mbuji-Mayi vijf personen uit de entourage van Tshibangu wegens een aanslag op de staatveiligheid. Ze werden overgebracht naar Kinshasa.³⁵⁵ Op 30 september 2012 nam kolonel Tshibangu het dorp Kabeya Kamwanga in.³⁵⁶ Volgens de *Alliance des Patriotes pour la Refondation du Congo* (APARECO) had Tshibangu veel wapens en munitie buit gemaakt en hadden verscheiden officieren en soldaten zich bij hem aangesloten.³⁵⁷ Begin november 2012 zaaiden Maï-Maï van commandant 'Koms' dood en verderf op het grondgebied van Katakokombe, in West-Kasaï. Deze Maï-Maï, die over oorlogswapens beschikken, hielden zich onder meer bezig met stropen in het wildpark Lomami, waar Okapi's en Bonobo's leven.³⁵⁸ Bij een confrontatie vanwege een grondconflict tussen de Bena Kambombo en de Bena Tshilabo, twee gemeenschappen van de secteur Tshiloba, in Oost-Kasaï, vielen negen doden en raakten ongeveer honderd personen gewond. Tevens werden veel huizen in brand gestoken.³⁵⁹ In de eerste helft van maart 2013 vielen bij schermutselingen tussen de Bakwa Mfika van Dimbelenge (Kasaï-Occidental) en de Bakwa Kanjinga van Kabeya Kamuanga (Kasaï-Oriental) vier gewonden.³⁶⁰

Maniema

In de provincie Maniema vielen zo nu en dan Raïa Mutomboki binnen om mijnen in handen te krijgen, maar over het algemeen was de situatie in het grootste deel van de provincie rustig.³⁶¹ Maï-Maï Simba-strijders waren actief in het Maiko Park op het grondgebied van Lubutu.³⁶² Andere Maï-Maï groeperingen waren actief in de mineraalrijke gebieden van Punia, Pangï, Kabambare en vooral Lubutu.³⁶³ Op 24 augustus 2012 gijzelde de dissidente kolonel Mandro in Lubutu tien ambtenaren, waaronder een inspecteur van de belastingdienst³⁶⁴, het hoofd van een taxatiebureau voor (half)edelstenen³⁶⁵ en het hoofd van de lokale afdeling van de inlichtingendienst³⁶⁶. Zij waren onderweg naar de Zuwa Yayo mijn, die rijk is aan goud, diamanten, tinerts en coltan.³⁶⁷ Op 11 januari 2013 vonden in Kasese, in het noorden van Maniema, gevechten plaats tussen het regeringsleger en de Maï-Maï Raïa Mutomboki. Daarbij vielen ten minste tien doden.³⁶⁸ Na gevechten met het regeringsleger namen de de Raïa Mutomboki op 16 februari 2013 de stad Punia

³⁵⁴ Vertrouwelijke bron.

³⁵⁵ Radio Okapi, *Kasaï Oriental: 5 personnes proches du colonel dissident John Tshibangu arrêtées*, 28 augustus 2012.

³⁵⁶ Daarvoor - op 29 augustus 2012 - waren zwaar bewapende mannen in uniform het dorp binnengevallen en hadden alle huizen - waaronder de residentie van oppositieleider Tshisekedi - doorzocht op wapens.

³⁵⁷ Begin september 2012 had kolonel Tshibangu zich bij APARECO aangesloten. De beweging wordt geleid door Honoré Ngbanda, de voormalige veiligheidschef van Mobutu. Afrikaarabia, *RDC: John Tshibangu tente une offensive au Kasaï*, 2 oktober 2012.

³⁵⁸ ACP, *La présence des FARDC exigée à Katakokombe pour combattre les Maï-Maï du commandant Koms*, 10 november 2012.

³⁵⁹ Radio Okapi, *Kasaï-Oriental: 9 morts et une centaine de blessés dans des affrontements suite à un conflit foncier*, 16 december 2012.

³⁶⁰ Radio Okapi, *RDC: les violences tribales font 4 blessés au Kasaï-Oriental*, 13 maart 2013.

³⁶¹ Vertrouwelijke bron.

³⁶² UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

³⁶³ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

³⁶⁴ Direction générale des recettes administratives, judiciaires, domaniales et de participation (DGRAD).

³⁶⁵ Centre d'expertise et d'évaluation des matières précieuses et semi-précieuses du Congo (CEEC).

³⁶⁶ Agence nationale de renseignements (ANR).

³⁶⁷ Radio Okapi, *Maniema: un colonel dissident prend en otage 10 fonctionnaires de Lubutu*, 27 augustus 2012.

³⁶⁸ Radio Okapi, *Maniema: nouveaux combats entre FARDC et Maï-Maï Raïa Mutomboki à Kasese*, 11 januari 2013.

in.³⁶⁹ Een dag later heroverde de FARDC de stad. Bij de gevechten kwamen zes militieleden om.³⁷⁰

Bas-Congo

De veiligheidssituatie in Bas-Congo bleef ten opzichte van de vorige verslagperiode grotendeels ongewijzigd.³⁷¹

Equateur

In de provincie Equateur is het tijdens de verslagperiode overwegend rustig geweest.³⁷² Wél heeft een instroom plaatsgevonden van vluchtelingen uit de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR). Het leger van de CAR viel af en toe de provincie binnen en probeerde deze vluchtelingen op te pakken en mee terug de grens over te nemen. Veel mensen die Equateur waren ontvlucht na de Enyele opstand keerden terug.³⁷³ Op 18 februari 2013 tekenden de etniciteiten Lobala (Enyele), Boba (Monzaya), Bomboli, Bomboma en Monzombo op het grondgebied van Kungu, in het district Sud-Ubangi (Equateur), in Gemena een niet-aanvalsverdrag. Deze bevolkingsgroepen begroeven na jarenlange onderlinge conflicten de strijdbijl.³⁷⁴

Kinshasa

Gedurende de verslagperiode vonden in Kinshasa geen grote veiligheidsincidenten plaats. Voor zover de politie en de ANR geweld gebruikten, was dat niet gericht tegen specifieke groepen dan wel bepaalde bevolkingsgroepen.³⁷⁵

De straatcriminaliteit in Kinshasa is nog altijd hoog. Gewapende bendes, *Kuluna*, maken zich schuldig aan inbraken, afpersingen, bedreigingen en ontvoeringen. Overigens worden veel opgepakte *Kuluna* bij voorgeleiding vrijgelaten, ze blijken te jong om te worden berecht. *Kuluna*, die zich vaak schuil houden in leegstaande loodsen, opereren meestal 's nachts. Ze stelen, plunderen, verkrachten en verminken of doden hun slachtoffers met messen, stalen staven, hamers en machetes.

De *Police nationale congolaise* (PNC) richtte op 4 juli 2012 een nieuwe eenheid op, de 'Anti-Kuluna' eenheid, samengesteld uit dertig agenten van het *Légion nationale d'intervention*.³⁷⁶ De *Kuluna* opereren veel in wijken aan de rand van de stad, zoals Kisenso en Maluku. De PNC heeft de *Kuluna* uitgebreid met naam en adres in kaart gebracht. Namen van bendes zijn bijvoorbeeld *Delta Force*, *Maison Blanche* en *Fongo*, (bij)namen van bendeleden (vanaf 12 jaar) zijn bijvoorbeeld *Jaguar*, *Six couleur* en *Mago alias Mabobo*. Sommige jeugdige bendeleden zijn verstoten door hun ouders, hetgeen herintegratie in de samenleving bemoeilijkt. De overheid probeert samen met het *United Nations Development Programme* (UNDP) de jeugdige delinquenten op te leiden tot bijvoorbeeld metselaars en elektriciens.³⁷⁷

³⁶⁹ Radio Okapi, *Maniema: des miliciens Raïa Mutomboki occupent la cité de Punia*, 16 februari 2013.

³⁷⁰ Radio Okapi, *Maniema: les FARDC délogent les Raïa Mutomboki de la cité de Punia*, 17 februari 2013; Radio Okapi, *Maniema: les affrontements entre FARDC et Raïa Mutomboki ont fait 7 morts*, 18 februari 2013.

³⁷¹ Vertrouwelijke bron.

³⁷² Vertrouwelijke bron.

³⁷³ Vertrouwelijke bron.

³⁷⁴ Radio Okapi, *Equateur: signature du pacte de non agression entre ethnies à Kungu*, 18 februari 2013.

³⁷⁵ Vertrouwelijke bron.

³⁷⁶ Radio Okapi, *Kinshasa: la police crée une unité spéciale «Anti-Kuluna»*, 4 juli 2012.

³⁷⁷ Vertrouwelijke bron.

2.4 Identiteits- en reisdocumenten

Paspoorten

Paspoorten hebben een geldigheidsduur van vijf jaar en zijn niet verlengbaar. Zowel aanvraag als afgifte van het paspoort vinden plaats bij het ministerie van Buitenlandse Zaken in Kinshasa en bij de daartoe in het land ingerichte uitgiftekantoren, de zogenaamde *centres de capture des passeports*. Congolezen die buiten de DRC woonachtig zijn kunnen het paspoort aanvragen bij een diplomatieke vertegenwoordiging in het buitenland.³⁷⁸ Aanvragers dienen 20 USD voor een aanvraagformulier te betalen, 125 USD voor het paspoort en 5 USD voor bankkosten.³⁷⁹ Aanvragers dienen een geboorteakte te overleggen dan wel een verklaring van verlies of een vervangende verklaring van een geboorteakte (*attestation de perte* of *attestation tenant lieu d'acte de naissance*).

Kiezerspas

Veel Congolezen gebruiken in het dagelijks leven hun kiezerspas (het bewijs van registratie als kiezer) als identiteitsbewijs. Men kan dit bewijs verkrijgen door zich bij de CENI (*Commission Electorale Nationale Indépendante*) als kiezer te laten registreren.³⁸⁰

Overige Identiteitsdocumenten

Ambtenaren gebruiken soms hun *carte de service*, andere burgers gebruiken soms een pensioenboekje, een militair boekje, een geldige leerlingen- of studentenpas of een geldig rijbewijs.

Reisdocumenten

Behalve paspoorten zijn er ook andere reisdocumenten. Er bestaan speciale regels voor het reizen naar buurlanden, waarvoor de volgende documenten worden gebruikt:

- *Laissez-passer Individuel* (LPI);
- *Jeton de visite frontalière*;
- *Laissez-passer CCTS* (incl. foto);
- *Laissez-passer Spécial* (incl. foto);
- *L'Autorisation Spéciale de Circulation CEPGL* (incl. foto);
- *La Carte Spéciale CEPGL* (incl. foto);
- *Visa transfrontalier* (in paspoort);
- *Permis de séjour Temporaire*³⁸¹;
- *Laissez-passer Tenant lieu de passeport*;

De bovenstaande documenten die geen foto bevatten, zijn slechts geldig in combinatie met een identiteitsbewijs. Reisdocumenten – uitgezonderd het paspoort – kunnen worden aangevraagd bij de DGM (*Direction Générale de Migration*), die onder het ministerie van Binnenlandse Zaken valt.³⁸²

Aanvraag documenten

Vanaf de geboorte kunnen reisdocumenten worden aangevraagd. (Zie ook paragraaf 3.4.5 Minderjarigen). Het aanvragen en ophalen van identiteitsdocumenten

³⁷⁸ Zie bijvoorbeeld <http://www.ambardcparis.com/passeport.html>.

³⁷⁹ Vertrouwelijke bron.

³⁸⁰ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

³⁸¹ Uitsluitend voor Angolese vluchtelingen die hun status van vluchteling zijn kwijtgeraakt en nog in de DRC verblijven.

³⁸² Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Veel reisdocumenten worden afgegeven door één van de grenskantoren van de DGM. Voor een overzicht zie <http://www.dgm.cd/>.

(paspoort, kiezerspas en een verklaring van verlies van een identiteitsdocument) dient in persoon te gebeuren.

Slechts paspoorten kunnen vanuit het buitenland worden aangevraagd. Aanvragers moeten zich melden bij de Congolese ambassade waar zij zich dienen te identificeren.³⁸³

Identificatieplicht

Formeel bestaat in de DRC een identificatieplicht voor meerderjarigen. Hoewel het geregeld gebeurt dat burgers door politie, leger of veiligheidsdiensten worden aangehouden en hen wordt gevraagd zich te legitimeren, wordt de identificatieplicht in de praktijk niet consequent gehandhaafd. Congolezen die niet over een geldig identiteitsbewijs beschikken, worden bij aanhouding ondervraagd over hun afkomst.³⁸⁴

Gebruik identiteitsdocument

Congolezen hebben een identiteitsbewijs nodig om naar het buitenland te kunnen reizen en een bankrekening te kunnen openen. Men kan gebruik maken van een paspoort, kiezerskaart (*carte électorale*) of rijbewijs.³⁸⁵

Valse documenten

Huwelijks- geboorte- en andere aktes worden in eerste instantie gelegaliseerd door de burgemeester, en in tweede instantie door een notaris. Er worden veel valse documenten afgegeven en gelegaliseerd. Dat wil zeggen dat het document zelf echt is, maar de informatie vals is. Het is bijvoorbeeld eenvoudig om een echt paspoort op een willekeurige naam te krijgen.³⁸⁶

Documentfraude asielaanvragen

In de jaren '90 en in 2003 zijn bevolkingsregisters in de DRC op grote schaal geplunderd. Dit argument wordt vaak aangevoerd om bij de autoriteiten in de DRC of bij één van de Congolese ambassades in het buitenland tegen betaling een 'verklaring van geboorteakte' te verkrijgen. In deze verklaring (*attestation tenant lieu d'acte de naissance*) worden de (al dan niet vervalste) geboortegegevens van de aanvrager zonder verdere verificatie overgenomen. Waarna dit document als uitgangspunt wordt gebruikt voor de aanvraag van andere documenten. Uittreksels van de burgerlijke stand met daarin vervalste informatie zijn tegen betaling van steekpenningen verkrijgbaar. Documenten die worden vervalst zijn bijvoorbeeld bankafschriften, eigendomspapieren, arbeidscontracten, lidmaatschapskaarten, uitspraken rechtbank³⁸⁷, opsporingsbevelen, perskaarten³⁸⁸ en diploma's.³⁸⁹

Biometrische gegevens

Van de volgende personen en/of groepen worden biometrische gegevens opgeslagen:

³⁸³ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

³⁸⁴ Vertrouwelijke bron.

³⁸⁵ <http://www.procreditbank.cd/faq.html>.

³⁸⁶ Een Congolese akte van geboorte, huwelijk of overlijden waarvan niet binnen de voorgeschreven tijd aangifte is gedaan bij de burgerlijke stand wordt een 'tardieve akte' genoemd. Tardieve akten uit de DRC worden gebruikt met een daarbij behorende 'supplétif a l'acte de naissance' of 'jugement supplétif'. Congolese rechters geven tegen overhandiging van steekpenningen dit 'jugement supplétif' af. Vertrouwelijke bron.

³⁸⁷ De documenten kunnen echt zijn, maar omgekochte parketmedewerkers hebben deze documenten van valse informatie voorzien. Vertrouwelijke bron.

³⁸⁸ Sommige personen geven zich ten onrechte uit voor journalist. Vertrouwelijke bron.

³⁸⁹ Sinds kort kan men op een website in de DRC afgegeven middelbare schooldiploma's vinden.

<http://www.eduquepsp.cd/>. Ook worden deze diploma's tegenwoordig beter beveiligd tegen vervalsing.

Universiteiten verlenen medewerking aan de verificatie van diploma's, maar brengen daarvoor per verificatie 20 USD in rekening. Vertrouwelijke bron. Zie ook het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

- Kiezers;
- Aanvragers paspoort;
- Leger;
- Politie;
- Ambtenaren Rijksoverheid.

Vingerafdrukken en pasfoto's van alle rijksambtenaren worden opgeslagen in een centrale database van de overheid.³⁹⁰ Tijdens de verslagperiode was dit proces nog niet volledig voltooid.³⁹¹ Gegevens zijn per database slechts toegankelijk voor de ambtenaren van het daarvoor verantwoordelijke ministerie. Bij strafzaken kan een officier van Justitie inzage in alle registers verkrijgen.³⁹²

³⁹⁰ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

³⁹¹ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Yangambi: les fonctionnaires parcourent 100 km pour se faire recenser*, 8 augustus 2013.

³⁹² Als men een strafrechtelijk onderzoek opstart, worden gegevens in een database – het strafregister – opgeslagen. Vertrouwelijke bron.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en Protocollen

Gedurende de verslagperiode heeft zich geen wijziging voorgedaan met betrekking tot de verdragen waarbij de DRC partij is.³⁹³

3.1.2 Nationale wetgeving

De Congolese grondwet kent enkele bepalingen die van belang zijn voor de eerbiediging van de mensenrechten in de DRC. In de preambule bij de grondwet wordt expliciet verwezen naar de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Afrikaans Handvest voor de Rechten van de Mens en de Volkeren, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.³⁹⁴

Hoewel de DRC het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof heeft geratificeerd, is de nationale wetgeving hieraan nog altijd niet aangepast.³⁹⁵

Hoge Raad

Op 5 augustus 2008 werd de *Loi n° 08/013 portant organisation et fonctionnement au Conseil supérieur de la magistrature* (Hoge Raad) door President Kabila bekrachtigd.³⁹⁶

Media

De wet met betrekking tot de oprichting van de *Conseil supérieur de l'Audiovisuel et de la Communication* (CSAC) werd op 10 januari 2011 bekrachtigd door president Kabila.³⁹⁷ De CSAC moet erop toezien dat politieke partijen en maatschappelijke organisaties in gelijke mate toegang hebben tot de media.³⁹⁸ Tijdens de verslagperiode trok de CSAC (tijdelijk) vergunningen van televisiestations in, onderbrak uitzendingen en nam maatregelen tegen 'télévangélisme', geweld en pornografie op de televisie.³⁹⁹

Mensenrechten

De minister van Justitie en Mensenrechten heeft bij ministerieel Besluit van 13 juni 2011 een beschermingseenheid voor mensenrechtenactivisten opgezet.⁴⁰⁰

Tijdens de verslagperiode had de eenheid onvoldoende macht en middelen om effectief te functioneren.⁴⁰¹

³⁹³ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Zie tevens Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Verdragenbank*, <http://www.minbuza.nl/verdragen> en http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/party_main_treaties.htm.

³⁹⁴ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

³⁹⁵ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Zie ook *La Prospérité, Congo-Kinshasa: Statut de Rome - Les parlementaires congolais appelés à accélérer le processus de mise en œuvre*, 18 juni 2013.

³⁹⁶ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 11 augustus 2008, *Loi n° 08/013 du 5 août 2008 portant organisation et fonctionnement au Conseil supérieur de la magistrature*.

³⁹⁷ Radio Okapi, *Promulgation de la loi sur le Conseil supérieur de l'Audiovisuel et de la Communication (CSAC)*, 19 januari 2011.

³⁹⁸ Ibid.

³⁹⁹ Radio Okapi, *RDC: le ministère des PTT retire les licences d'exploitation à 9 médias audiovisuels de Kinshasa*, 12 maart 2013; Radio Okapi, *Katanga: la Radio télévision Kolwezi ya lisano fermée pour un mois*, 14 juli 2013; Radio Okapi, *Kinshasa: le CSAC interpelle les médias sur la diffusion d'images violentes ou érotiques*, 16 juli 2013; Radio Okapi, *Bas-Congo: des acteurs politiques et de la société civile frappés d'embargo médiatique*, 7 augustus 2013; Radio Okapi, *Goma: le CSAC suspend l'émission «Perspectives de la semaine» de «Kivu one»*, 15 augustus 2013.

⁴⁰⁰ *Report of the United Nations Joint Human Rights Office on Human Rights and Fundamental Freedoms during the Pre-Electoral Period in the Democratic Republic of Congo*, november 2011. http://www.ohchr.org/Documents/Countries/ZR/UNJHRO_HRElectionsReport_en.pdf.

3.1.3 Voornaamste wetgeving

Strafrecht

Het Wetboek van Strafrecht dateert van 30 januari 1940 en is aangepast op 30 november 2004 en op 20 juli 2006.⁴⁰²

Familierecht

Burgerlijk Wetboek Personen- en familierecht dateert van 1 augustus 1987. Het bevat wetboeken nationaliteits- persoons-, familie- en erfrecht, alsmede een Hoofdstuk burgerlijke stand.⁴⁰³ In het Wetboek Nationaliteit wordt beschreven hoe men de nationaliteit van rechtswege dan wel via naturalisatie verkrijgt, hoe men de nationaliteit verliest en onder welke voorwaarde men de nationaliteit kan herkrijgen.

Van rechtswege verkrijgt de Congolese nationaliteit:

- Een ieder die behoort tot de etnische groepen en nationaliteiten die zich op het moment van de onafhankelijkheid op Congolees grondgebied bevonden;
- Het kind van wie de vader of de moeder Congolees is;
- Het pasgeboren kind dat op Congolees grondgebied wordt aangetroffen en van wie de ouders onbekend zijn;⁴⁰⁴
- Het kind van staatloze ouders dat op Congolees grondgebied wordt geboren;
- Het kind dat op Congolees grondgebied wordt geboren uit buitenlandse ouders waarvan de nationaliteit volgens de wetgeving van het land van oorsprong niet overgaat op het kind.

Via naturalisatie verkrijgt de Congolese nationaliteit:

- Een buitenlander die zich verdienstelijk heeft gemaakt voor de DRC of bij wiens naturalisatie de DRC een wezenlijk en zichtbaar belang heeft;⁴⁰⁵
- Een kind dat geboren is in de DRC of het buitenland uit ouders van wie één ouder de Congolese nationaliteit heeft (optie);
- Een kind dat op legale wijze door een Congolees is geadopteerd;
- Een kind van wie één van de adoptieouders de Congolese nationaliteit heeft verworven of vrijwillig heeft herkreten.⁴⁰⁶

Verlies van de Congolese nationaliteit:

Een Congolees verliest de Congolese nationaliteit door een andere nationaliteit aan te nemen. Een tot Congolees genaturaliseerde buitenlander kan de Congolese

---

⁴⁰¹ UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013. <http://www.scribd.com/doc/110623497/Signez-la-petition-pour-les-defenseurs-des-droits-de-l-homme-en-RDC>.

⁴⁰² Code Pénal Congolais: Décret du 30 janvier 1940 tel que modifié et mis à jour au 30 novembre 2004. <http://www.leganet.cd/Legislation/JO/2004/JO.30.11.2004.pdf>. Loi no 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais. Zie ook de Loi n° 06/019 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 06 août 1959 portant Code de Procédure Pénale Congolais.

⁴⁰³ Loi n° 87-010 du 1 er août 1987 portant Code de la famille. Livre I – de la Nationalité; Livre II – de la Personne; Livre II de la Famille; Livre IV – ses Successions et des Libéralités. Zie <http://www.leganet.cd/Legislation/Code%20de%20la%20famille/>.

⁴⁰⁴ Als later blijkt dat het kind buitenlandse ouders heeft, wordt aangenomen dat het nooit de Congolese nationaliteit heeft bezeten, doch de nationaliteit van de ouders.

⁴⁰⁵ Er zijn daarnaast allerlei aanvullende bepalingen. Zo moet iemand ten minste vijf jaar domicilie in de DRC hebben, een Congolese taal spreken en afzien van een andere nationaliteit.

⁴⁰⁶ Er zijn eveneens aanvullende bepalingen in geval van optie (één van beide ouders is Congolees) en adoptie. Ook moet men bijvoorbeeld van goed gedrag zijn en geen oorlogs- en/of andere misdaden hebben gepleegd.

nationaliteit worden ontnomen als later blijkt dat deze zich niet heeft gehouden aan de wettelijke voorwaarden tot verkrijging daarvan.⁴⁰⁷

Benodigde documenten ter herkrijging van de Congolese nationaliteit

Degene die de Congolese nationaliteit heeft verloren en deze wil herkrijgen dient de volgende documenten in tweevoud over te leggen:

- Een gelegaliseerde geboorteakte dan wel een ander geldig administratief of juridisch document waarin leeftijd en identiteit van aanvrager staan vermeld;
- Een door de bevoegde autoriteiten afgegeven akte waaruit blijkt dat aanvrager oorspronkelijk de Congolese nationaliteit bezat;
- Een nationaliteitsverklaring afgegeven door de bevoegde autoriteiten van het land waar aanvrager ingezetene is;
- Een bewijsstuk waaruit blijkt dat volgens de wet van het land waar aanvrager ingezetene is, ingezetenen van dat land hun nationaliteit verliezen door de vrijwillige verkrijging van een vreemde nationaliteit;
- Een door de bevoegde autoriteiten afgegeven document waaruit blijkt dat aanvrager op het moment van aanvraag zijn vaste woon- of verblijfplaats in de DRC had;
- Een verklaring van goed gedrag, niet ouder dan drie maanden, afgegeven door de bevoegde autoriteiten in het land waar aanvrager heeft verbleven;
- Een uittreksel uit het strafregister, niet ouder dan drie maanden, bekrachtigd door het Openbaar Ministerie van de DRC;
- Een door de autoriteiten van het land waar aanvrager ingezetene is gelegaliseerde vertaling in het Frans van benodigde documenten die in een andere taal zijn opgesteld;
- Een curriculum vitae.⁴⁰⁸

3.2 Toezicht op naleving van mensenrechten

Nationaal

De DRC beschikt over een ministerie van Justitie en Mensenrechten. Er is een minister voor Justitie en een viceminister van Mensenrechten. De wet met betrekking tot de oprichting van de *Commission Nationale des Droits de l'Homme* (CNDH) werd op 21 maart 2013 door president Kabila bekrachtigd.⁴⁰⁹ Eind september 2013 was de commissie nog niet geïnstalleerd.⁴¹⁰ Ook de *Entité de liaison des droits de l'homme*, een samenwerkingsverband tussen overheid en mensenrechtenorganisaties, functioneerde op dat moment nog niet naar behoren.⁴¹¹

Internationaal

De internationale gemeenschap volgt de mensenrechtensituatie in de DRC op kritische wijze. Het gezamenlijke OHCHR⁴¹²-MONUSCO *Human Rights Office* speelt een belangrijke rol in het toezicht op de mensenrechtenschendingen in de DRC.

⁴⁰⁷ Zo mag iemand die in eigen land is veroordeeld wegens oorlogsmisdaden, wapenhandel of economische delicten zich niet tot Congolees laten naturaliseren. Zie artikelen 22 t/m 29 van de LOI N° 04/024 DU 12 NOVEMBRE 2004 RELATIVE A LA NATIONALITE CONGOLAISE.

⁴⁰⁸ Arrêté ministériel n° 261/CAB/MIN/J/2006 du 04 juillet 2006 portant certaines mesures d'exécution de la Loi n° 04/024 du 12 novembre 2004 relative à la nationalité congolaise.

⁴⁰⁹ Op 6 december 2012 keurde de Assemblée nationale het wetsvoorstel voor de oprichting van de Commission Nationale des Droits de l'Homme (CNDH) goed. Radio Okapi, *RDC: bientôt une Commission nationale des droits de l'homme*, 7 december 2012; UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013; Radio Okapi, *Fernandez Murhola: « La Commission nationale des droits de l'homme va renforcer l'Etat de droit en RDC »*, 21 mei 2013.

⁴¹⁰ Congoforum, *Vijf Congolese ngo's eisen installatie nationale mensenrechtencommissie*, 26 september 2013.

⁴¹¹ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. UNGA, A/HRC/24/L.9, 24 september 2013.

⁴¹² Ook *Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme* (BCNUDH) genoemd.

De *Protection Unit* van het *Human Rights Office* richt zich specifiek op het beschermen van slachtoffers en getuigen van mensenrechtenschendingen en van mensenrechtenactivisten. Zij worden tijdelijk op een beschermd schuiladres ondergebracht. In de periode januari-juni 2013 zijn er in Noord-Kivu tien gevallen van *délocalisation* geweest: vijf mensenrechtenactivisten, één journalist en vier leden van de *société civile*.⁴¹³ Er is tevens een *protection network* opgezet van lokale medewerkers. Ze zijn uitgerust met draagbare telefoons om misstanden te melden.⁴¹⁴ Ngo's als *Protection Internationale*, *Avocats sans Frontière* (ASF), *Front Line* en *International Ngo Safety Organisation* (INSO)⁴¹⁵ leiden lokale mensenrechtenactivisten op en zorgen voor hun veiligheid.⁴¹⁶

3.2.1 Aangifte misdrijf

Men kan schriftelijk of mondeling aangifte bij de politie of bij het parket doen. Over het algemeen is de politie slecht uitgerust: ze heeft de beschikking over kale bureaus, veelal zonder schrijfmachines, computers of geordende archieven; een proces-verbaal wordt regelmatig met de hand uitgeschreven. Het is niet gebruikelijk dat degene die aangifte doet daarvan een schriftelijke bevestiging krijgt. Tevens kampt de politie met logistieke problemen, zoals een gebrek aan voertuigen, brandstof en telefoons. Niettemin is de politie geregeld in staat om – kort na een inbraak of ander delict – de dader(s) op te pakken. De politie kan daarbij rekenen op veel medewerking van de plaatselijke bevolking.⁴¹⁷ Indien de politie in gebreke blijft, kan men bescherming zoeken bij gerechtelijke instanties. Het is niet bekend of en in welke gevallen de autoriteiten hierop actie ondernemen. Vroeger was het gebruikelijk dat de naam van een politieagent op diens uniform werd vermeld, maar dat is niet meer verplicht.⁴¹⁸ In Kinshasa en in conflictgebieden kan men bescherming zoeken bij (de protectieeenheid van) MONUSCO.⁴¹⁹ In alle provincies staan lokale Ngo's slachtoffers (vaak van seksueel geweld) bij. Een mensenrechtenactivist die een slachtoffer begeleidt, is altijd in het bezit van wetsverdragsteksten die hij zondig aan de autoriteiten kan laten zien. Een wetsvoorstel om bevoegdheden van mensenrechtenactivisten in de wet vast te leggen is – na amendementen door de senaat – gestrand in de *Assemblée nationale*.⁴²⁰

3.3 Naleving en schendingen

In de gehele DRC – maar vooral in de conflictgebieden – was gedurende de verslagperiode sprake van wijdverbreide en stelselmatige mensenrechtenschendingen. Het Congolese leger (FARDC), de Congolese Nationale Politie (PNC), de diverse veiligheidsdiensten (in het bijzonder de nationale inlichtingendienst *Agence Nationale de Renseignements* (ANR) en de Republikeinse Garde maakten zich schuldig aan ernstige mensenrechtenschendingen, waaronder buitengerechtelijke executies, verdwijningen, willekeurige arrestaties, mishandeling en marteling van burgers. Daarnaast maakten gewapende groeperingen, waaronder M23, de FDLR, de LRA en Maï-Maï groepen, zich schuldig aan ernstige schendingen van de mensenrechten.⁴²¹ De grootste mensenrechtenschender was nog altijd het regeringsleger. Het voorbeeld van Minova (massale plunderingen en seksueel

⁴¹³ Vertrouwelijke bron.

⁴¹⁴ UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013.

⁴¹⁵ <http://www.ngosafety.org/>.

⁴¹⁶ Vertrouwelijke bron.

⁴¹⁷ Vertrouwelijke bron.

⁴¹⁸ Vertrouwelijke bron.

⁴¹⁹ De politie maakt zich vaak schuldig aan afpersing; MONUSCO krijgt vijf gevallen per week binnen. In conflictgebieden worden aanklachten van verkrachting altijd onderzocht. Vertrouwelijke bron.

⁴²⁰ Vertrouwelijke bron.

⁴²¹ Vertrouwelijke bronnen. Zie ook Human Rights Watch, *RD Congo: Les rebelles du M23 commettent des crimes de guerre*, 11 september 2012; Human Rights Watch, *UPR Submission Democratic Republic of Congo*, september 2012; Human Rights Watch, *Rebels Kill, Rape Civilians*, juli 2013; UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013.

geweld) is daarvoor emblematisch.⁴²² Volgens lokale Ngo's kan worden gesteld dat de algemene mensenrechtensituatie is verslechterd ten opzichte van de voorgaande verslagperiode.⁴²³

Eén van de belangrijkste aspecten van de mensenrechtenproblematiek in de DRC is de hoge mate van straffeloosheid. De politieke wil om tot vervolging van mensenrechtenschendingen over te gaan, ontbreekt vaak. Het justitieel apparaat is nog altijd corrupt en onvoldoende toegerust om daadwerkelijk vervolging in te stellen, ook al was er sprake van een lichte verbetering ten opzichte van de vorige verslagperiode.⁴²⁴

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De grondwet voorziet in vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en het recht op informatie.⁴²⁵ In de praktijk worden deze rechten echter door de autoriteiten beperkt.⁴²⁶

Er zijn nog veel obstakels die de media beletten om hun maatschappelijke rol te vervullen. Zo beschermt artikel 74 van het strafrecht de eer van een gezagsdrager. Door dit artikel riskeert een journalist celstraf als hij bijvoorbeeld corruptie van een ambtenaar of politicus aan de kaak stelt.⁴²⁷ Mensenrechtenactivisten en journalisten die zich kritisch uitlieten over de autoriteiten of aandacht vroegen voor bepaalde misstanden werden geregeld (met de dood) bedreigd, op willekeurige wijze gearresteerd en op andere manieren blootgesteld aan mensenrechtenschendingen door politie of veiligheidsdiensten en door gewapende groeperingen.⁴²⁸ De geschreven pers in Kinshasa en andere grote steden had meer vrijheid dan de audiovisuele media. Zo werd een TV-station van Kamerhe uit de lucht gehaald en kreeg Radio Okapi geen accreditatie om in radiouitzendingen verslag te doen van de *concertations nationales*.⁴²⁹ *Reporter sans frontières* (RSF) en *Journaliste en danger* (JED) maakten gewag van toenemende druk en willekeurige arrestaties sinds de verheviging van het geweld in Oost-Congo. Na de val van Goma in november 2012 werden ten minste 19 mensenrechtenactivisten en drie journalisten door M23 met de dood bedreigd, nadat ze mensenrechtenschendingen van deze beweging aan de kaak hadden gesteld.⁴³⁰ Volgens de JED hebben in de periode januari-mei 2013 52 schendingen van het recht te informeren en te worden geïnformeerd plaatsgevonden tegenover 64 schendingen in dezelfde periode van 2012. Volgens de JED is de daling het gevolg van meer zelfcensuur van journalisten.⁴³¹ Op 24 mei 2013 verklaarde *Reporters sans frontières* dat de journalistiek in de zones die onder controle staan van M23 'met de dood wordt bedreigd'.⁴³²

⁴²² Tussen 20 en 30 november 2012 werden 135 gevallen van seksueel geweld door het regeringsleger in Minova geregistreerd. Het regeringsleger is nog altijd de grootste mensenrechtenschender. Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux droits de l'homme sur les violations des droits de l'homme perpétrées par des militaires des forces armées congolaises et de combattants du M23 à Goma et à Sake, province du Nord-Kivu, ainsi qu'à Minova et dans ses environs, province du Sud-Kivu, entre le 15 novembre et le 2 décembre 2012, mei 2013; Vertrouwelijke bron.

⁴²³ Radio Okapi, *L'ONU déplore la détérioration de la situation des droits de l'homme en RDC*, 26 september 2013.

⁴²⁴ UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013.

⁴²⁵ Constitution, artikel 24.

⁴²⁶ Freedom House, *Countries at the Crossroads 2013- Democratic Republic of the Congo* (2013).

⁴²⁷ Vertrouwelijke bron. <http://www.leganet.cd/Legislation/JO/2004/JO.30.11.2004.pdf>.

⁴²⁸ De journalist Patrick Palata wordt al twee jaar vastgehouden in een militaire gevangenis en twee van zijn collega's, Fortunat Kasongo en Pierre Sosthène Kambidi zitten al langer dan een maand vast bij de ANR. RSF, A Kinshasa, *RSF et JED dénoncent la « grave détérioration » de la liberté de l'information*, 11 oktober 2012; Belga, *Journaliste en danger et Reporters sans frontières pointent du doigt l'ANR et le CSAC*, 11 oktober 2012; RSF, *'Monsieur Kabila vous aviez pourtant promis de lutter contre l'impunité'*, oktober 2012.

⁴²⁹ Vertrouwelijke bron.

⁴³⁰ Freedom House, *Countries at the Crossroads 2013- Democratic Republic of the Congo* (2013). Zie ook Radio Okapi, *Liberté de la presse: la RDC classée 142ème sur 179ème en 2012*, 31 januari 2013.

⁴³¹ Radio Okapi, *RDC: Jed recense 52 cas d'atteinte à la liberté de la presse en cinq mois*, 3 mei 2013.

⁴³² AFP, *RDC: le journalisme "menacé de mort" par les rebelles du M23, selon RSF*, 24 mei 2013.

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 10 juli 2012 arrestatie en detentie van Hugue Michel Mukebayi Nkoso en John Tshingombe Lukusa van *Congo News*;⁴³³
- 28 augustus 2012: arrestatie en detentie van Pierre-Sosthène Kambidi van *Radio-télé Chrétienne de Kananga*;⁴³⁴
- 12 oktober 2012: uitzendverbod *télévision Jua* (RTL J) in Lubumbashi;⁴³⁵
- 17 januari 2013: ontvoering en detentie Marie-Josée Kabungama, voorzitter vrouwenafdeling UDPS;⁴³⁶
- 12 maart 2013: intrekking vergunning negen privézenders;⁴³⁷
- 17 april 2013: arrestatie Blaise Bahisha van radio *Sauti ya Rutshuru* in Goma;⁴³⁸
- 30 april 2013: arrestatie van vier journalisten in Kinshasa;⁴³⁹
- 17 mei 2013: Guylain Chanjabo van *Radio Canal Révélation de Bunia* dood aangetroffen;⁴⁴⁰
- 29 mei 2013: arrestatie Charly Kasongo van de krant *L'Intelligent*.⁴⁴¹ Op 14 mei 2013 had Kasongo – op basis van een memorandum van ambtenaren die de vervanging van de minister van Werkgelegenheid en Sociale Zaken, Modeste Bahati Lukwebo, eisten - een artikel gepubliceerd onder de titel *Matata limoge Bahati Lukwebo !*^{442,443}
- 27 juli 2013: vier journalisten door politie in Kolwezi ernstig mishandeld;⁴⁴⁴
- Juli 2013: CSAC haalt *Radiotélévision Kolwezi ya lisano* (RTKL) uit de lucht;⁴⁴⁵
- Augustus 2013: CSAC legt politici en Ngo mediaverbod op;⁴⁴⁶

⁴³³ Zij werden beschuldigd van smaad en laster aan het adres van de gouverneur van Kinshasa, André Kimbuta Yango, na de publicatie van het artikel 'de ongehoorde fratsen van een atypische gouverneur'. VSV, *Communiqué de presse N°017/RDC/VSV/CE/2012: Deux journalistes de Congo News aux arrêts*, 11 juli 2012.

⁴³⁴ Kamibidi zou door de ANR zijn overgebracht naar Kinshasa. Radio Okapi, *Kinshasa: 2 ONG accusent l'ANR de détention illégale du journaliste Pierre-Sosthène Kambidi*, 27 september 2012.

⁴³⁵ De CSAC beschuldigde de programmamakers van aanzet tot stammenhaat, misbruik van de media, stigmatisering van anderen en aanzet tot geweld. Radio Okapi, *Lubumbashi: le CSAC suspend la chaîne de télévision Jua*, 12 oktober 2012.

⁴³⁶ Radio Okapi, *Kinshasa: la VSV demande la libération d'une famille proche de l'UDPS*, 8 februari 2013.

⁴³⁷ Het gaat om Baraka TV, Couleurs TV, Arche News, Hope TV, Planète TV, Radio Télé Dieu Vivant, Kin Malebo, Radio Télévision de l'Armée de l'Eternel (RTAE) en Radio Télé Kin N°1. Zij hadden hun jaarlijkse contributie van 24.000 USD niet voldaan. De Ngo JED verklaarde dat het besluit honderden journalisten veroordeelde tot werkloosheid. Belga, *RDC: le ministère des PTT retire les licences d'exploitation à 9 médias audiovisuels de Kinshasa*, 13 maart 2013.

⁴³⁸ AFP, *RDC: un journaliste arrêté pour "espionnage" à Goma*, 23 april 2013; Jeune Afrique, *RDC: les conditions de travail des journalistes se dégradent*, 24 april 2013.

⁴³⁹ De journalisten van respectievelijk Le Monde, Le Réseau, Le Monitor en Le Futur werden beschuldigd van chantage van de voorzitter van het parlement, Aubin Minaku. Volgens Minaku hadden zij gedreigd 'compromitterende' informatie te publiceren, volgens de journalisten hadden zij Minaku gevraagd te reageren op bepaalde informatie die zij hadden verkregen. Radio Okapi, *RDC: 4 journalistes arrêtés pour « chantage » sur Aubin Minaku*, 1 mei 2013.

⁴⁴⁰ Radio Okapi, *Bunia: le journaliste Guylain Chanjabo retrouvé mort dans une rivière*, 17 mei 2013.

⁴⁴¹ Radio Okapi, *Kinshasa: Charly Kasongo, le directeur du journal « L'Intelligent », est aux arrêts*, 31 mei 2013;

Radio Okapi, *Kinshasa: le journaliste Charly Kasongo relaxé après 7 jours de détention*, 6 juni 2013.

⁴⁴² Dit kan men lezen als (premier) Matata ontslaat (minister) Bahati! of als (premier) Matata ontsla (minister) Bahati!. Kasongo beweerde dat men het werkwoord in de kop moest lezen als de gebiedende wijs van ontslaan.

⁴⁴³ Na zeven dagen detentie werd Kasongo vrijgelaten. Radio Okapi, *Kinshasa: Charly Kasongo, le directeur du journal « L'Intelligent », est aux arrêts*, 31 mei 2013; Radio Okapi, *Kinshasa: le journaliste Charly Kasongo relaxé après 7 jours de détention*, 6 juni 2013.

⁴⁴⁴ Toen ze beelden maakten van een ontruiming door diezelfde politie. Radio Okapi, *Katanga: 4 journalistes passés à tabac par des policiers au cours d'un reportage*, 28 juli 2013; RTI, *RDC: deux journalistes congolais "passés à tabac" par la police*, 30 juli 2013.

⁴⁴⁵ Volgens de *Conseil supérieur de l'audiovisuel et de la communication* (CSAC) zou RTKL leden van de Bakata Kantanga aan het woord hebben gelaten, maar RTKL ontkende dat. Radio Okapi, *Katanga: la Radio télévision Kolwezi ya lisano fermée pour un mois*, 14 juli 2013.

⁴⁴⁶ Radio Okapi, *Bas-Congo: des acteurs politiques et de la société civile frappés d'embargo médiatique*, 7 augustus 2013.

- 11 oktober 2013: Gewapende mannen vallen buitenlandse correspondent aan.⁴⁴⁷

Internet

Er zijn slechts enkele *private internet providers* in de DRC, zoals Vodanet ISP (Vodacom) en Microcom.⁴⁴⁸ Volgens bronnen is niet gebleken dat de autoriteiten de inhoud van facebook-, twitterpagina's en internetdiscussiegroepen in de gaten houden. Daartoe ontbeert het land de technische middelen.⁴⁴⁹ Op 26 juli 2012 werd op de facebookpagina van een journalist van RTNC in Goma, Tuver Wundi, een bedreiging geplaatst. Hij werd ervan beschuldigd anti-M23 te zijn. *Journaliste en Danger* evacueerde Wundi vóór de bezetting van Goma door M23; nadat M23 zich had teruggetrokken, keerde de journalist terug naar Goma en hervatte zijn werkzaamheden.⁴⁵⁰ Er zijn geen gevallen bekend van personen die zijn veroordeeld op basis van de inhoud van hun weblog, facebook- of twitterpagina.⁴⁵¹

Mobiel telefoonverkeer

Volgens bronnen ontbeert de DRC de technische middelen om op grote schaal c.q. systematisch telefoongesprekken af te luisteren of sms-jes te onderscheppen. Uitsluitend de *police scientifique* zou daartoe (in beperkte mate) in staat zijn. Niettemin zijn Ngo's alert op afluisteren. Zo breekt RENADHOC - dat een groen nummer (*numéro vert*) heeft dat mensen in gevaar kunnen bellen - gesprekken af als een vermoeden van afluistering bestaat. De beller wordt vervolgens teruggebeld door een ander nummer.⁴⁵²

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De Congolese grondwet voorziet in de vrijheid van vereniging en vergadering. Ook de wetgeving die de organisatie en het functioneren van politieke partijen regelt voorziet in deze vrijheden.⁴⁵³ De DRC kent vele politieke partijen, die vaak kritisch zijn ten opzichte van de regering. De grondwet garandeert het recht op vreedzame en onbewapende vergadering, zolang deze niet in strijd is met de wet, de openbare orde en de goede zeden. Ook de vrijheid van demonstratie wordt in de grondwet gegarandeerd.⁴⁵⁴ Demonstraties dienen vooraf schriftelijk bij de autoriteiten te worden aangekondigd. Dit wordt vaak gebruikt als excuus om demonstraties te verbieden. In de praktijk worden demonstraties geregeld door de lokale autoriteiten en de veiligheidsdiensten verboden of uit elkaar geslagen.⁴⁵⁵

- 16 februari 2013: Politie verbod demonstratie van de *Forces acquises au changement* (FAC);⁴⁵⁶
- 10 maart 2013: Oppositieleider Tshisekedi bij terugkeer uit Zuid-Afrika door de politie in eigen auto naar huis gebracht, aanhangers met traangas verspreid;⁴⁵⁷

⁴⁴⁷ IFEX, *Armed men attack foreign correspondent in Democratic Republic of Congo*, 11 oktober 2013.

⁴⁴⁸ Vertrouwelijke bron. <http://www.africa-internet.com/en/>. Volgens de *International Telecommunication Union* (ITU) telde de DRC eind december 2011 915.400 internet gebruikers, 1.2% van de bevolking. <http://www.internetworldstats.com/af/cd.htm>

⁴⁴⁹ Vertrouwelijke bronnen.

⁴⁵⁰ Open Society Foundations, *How Internet and Mobile Help Journalists in the Democratic Republic of Congo*, 22 april 2013.

⁴⁵¹ Vertrouwelijke bron.

⁴⁵² Vertrouwelijke bron.

⁴⁵³ Loi n° 04/002 du 15 mars 2004 portant organisation et fonctionnement des partis politiques, artikel 6, 19 en 34. Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁴⁵⁴ Constitution, artikel 25 en 26. De vrijheid van vergadering is vastgelegd in artikel 37.

⁴⁵⁵ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2012 – Democratic Republic of the Congo*, 19 april 2013.

⁴⁵⁶ Deze oppositiepartij wilde betogen tegen het 'slechte beleid' van president Kabila. AFP, RDC: la police empêche une manifestation d'opposants, 16 februari 2013; RFI, RDC: commémoration de la 21e «Marche des chrétiens» sous haute surveillance, 16 februari 2013.

- 27 maart 2013: Protestmars van de *Association pour la défense des intérêts de la ville de Bandundu* (ADIVB) in de kiem gesmoord;⁴⁵⁸
- 14 juni 2013: politie sluit het partijbureau van de UDPS in Mbuji-Mayi;⁴⁵⁹
- 14 september 2013: Politie verhindert eerste partijbijeenkomst van van de *Courant démocratique pour le renouveau*.⁴⁶⁰

Bovengenoemde gevallen zijn voorbeelden, geen uitputtende opsomming, van incidenten die zich in de verslagperiode voordeden.

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De Congolese grondwet voorziet in de vrijheid van godsdienst.⁴⁶¹ De DRC kent geen staatsgodsdienst. In de praktijk respecteert de overheid het recht op vrijheid van godsdienst, zolang de openbare orde niet in gevaar wordt gebracht.⁴⁶² Er waren in de verslagperiode geen berichten van onderdrukking van religieuze uitingen.

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Artikel 30 van de Congolese grondwet bepaalt dat eenieder die zich op het Congolese grondgebied bevindt het recht heeft zich hierbinnen vrijelijk te bewegen. Ook heeft iedere ingezetene het recht het nationale grondgebied te verlaten en er naar terug te keren. De wet kan aan deze bepalingen wel voorwaarden verbinden. Het is niet bekend welke voorwaarden dit zijn. In de praktijk is het – door de hoge kosten en het beperkte aantal uitgiftekantoren – moeilijk voor veel Congolezen om een paspoort te bemachtigen om het land te verlaten.⁴⁶³

3.3.5 Rechtsgang

Het Congolese burgerlijke recht en het strafrecht zijn gebaseerd op het Belgische recht en het lokale gewoonterecht.⁴⁶⁴ De grondwet voorziet in het recht op een snelle procesgang en het recht op juridische bijstand en het veronderstelt dat een verdachte onschuldig is tot zijn schuld bewezen is.⁴⁶⁵

3.3.6 Arrestaties en detenties

Hoewel de nieuwe grondwet en overige wetten dit verbieden, was tijdens de verslagperiode geregeld sprake van willekeurige arrestatie en detentie.⁴⁶⁶ Arrestanten worden geregeld gefolterd of mishandeld. In het algemeen hebben MONUSCO, het Rode Kruis en sommige lokale mensenrechtenorganisaties wel

---

⁴⁵⁷ Radio Okapi, *RDC: retour mouvementé pour l'opposant Etienne Tshisekedi*, 10 maart 2013; Radio Okapi, *Kinshasa: la police disperse des militants partis accueillir Etienne Tshisekedi à l'aéroport de Ndjili*, 10 maart 2013.

⁴⁵⁸ Radio Okapi, *Bandundu: la police étouffe une marche contre le gouverneur*, 27 maart 2013.

⁴⁵⁹ Op 16 augustus 2013 werd het partijbureau heropend. Radio Okapi, *RDC: le siège de l'UDPS rouvert à Mbuji-Mayi*, 19 augustus 2013.

⁴⁶⁰ Radio Okapi, *Kinshasa: la sortie officielle du parti de Jean-Lucien Busa empêchée par la Police*, 14 september 2013.

⁴⁶¹ Constitution, artikel 22.

⁴⁶² U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2012, Democratic Republic of the Congo*, 20 mei 2013.

⁴⁶³ Constitution, artikel 30.

⁴⁶⁴ Het gewoonterecht wordt erkend in artikel 207 van de grondwet. Het ziet bijvoorbeeld op huwelijk, scheiding en eigendomsrechten. Hoewel het gewoonterecht ondergeschikt is aan wetten die door het parlement zijn aangenomen, wordt 75 procent van de geschillen door het gewoonterecht opgelost. Bij uitoefening van het gewoonterecht – dat uitsluitend op de eigen etnische gemeenschap van toepassing is – zijn verscheidene onderdelen van die gemeenschap betrokken, zoals stamoudsten, de familie- en de stamraad en de stamleiders. Dunia Zongwe et al, *The Legal System and Research of the Democratic Republic of Congo (DRC): An Overview*, september 2010.

⁴⁶⁵ Constitution, artikel 17-19. Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁴⁶⁶ Zowel de PNC, de FARDC als de ANR maken zich hieraan schuldig. Aangehouden burgers worden in sommige gevallen vrijgelaten na het betalen van losgeld. Zie Human Rights Council, *A/HRC/19/48*, 13 januari 2012. Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

toegang tot de reguliere gevangenis, maar niet tot de detentiefaciliteiten van de veiligheidsdiensten.⁴⁶⁷

MONUSCO voerde inspecties uit en organiseerde mobiele rechtbanken om het grote aantal niet onherroepelijk veroordeelde gedetineerden te verminderen. Als gevolg daarvan werden in de verslagperiode 570 gevallen van onwettige detentie vastgesteld. Meer dan 200 gedetineerden die worden vastgehouden in de Makala gevangenis wegens vermeende betrokkenheid bij een opstandige beweging, klaagden over het trage verloop van hun proces. De militaire aanklager verklaarde dat het tijd kostte om een nieuwe raadkamer samen te stellen, nu de advocaten van de verdachten een van de rechters hadden gewraakt. Onder de gedetineerden bevinden zich (vermeende) daders van de aanslag op de residentie van president Kabila en het legerkamp Kokolo op 27 februari 2011.⁴⁶⁸

3.3.7 Vervolging

De bestrijding van de straffeloosheid was één van de thema's van de *cinq chantiers*, het verkiezingsprogramma van Kabila. Er zijn tijdens de verslagperiode tamelijk veel veroordelingen geweest. Zo zijn bijvoorbeeld een agent van de ANR en een hogere politiefunctionaris, die opdracht tot foltering had gegeven op grond van de wet die foltering strafbaar stelt⁴⁶⁹, veroordeeld. De straffen variëerden van 5 jaar tot levenslang. Verder werden bijvoorbeeld op 28 december 2012 drie militairen van het regeringsleger tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld wegens moord,⁴⁷⁰ en werd een proces aangespannen tegen de onderbevelhebber van het 43^e bataljon van het regeringsleger in Mitwaba (Katanga), kapitein Guisha Matone en zijn vier lijfwachten.⁴⁷¹ Maar officieren met een hoge rang werden nog altijd niet of licht gestraft. De misdaden die het leger – na de val van Goma – heeft begaan in Minova hebben alleen geleid tot schorsing van de hoogst verantwoordelijken; de voormalige opperbevelhebber van het leger, generaal Amisi alias Tango 4, werd wegens corruptie (slechts) vier jaar administratieve schorsing opgelegd.⁴⁷² In de zaak van de vermoorde mensenrechtenactivist Floribert Chebeya⁴⁷³ werd de voormalige inspecteur-generaal van de Nationale Congolese Politie, generaal John Numbi, ondanks een voor hem zeer belastende getuigenverklaring buiten de rechtszaal, niet gehoord door het Militair Hoogerechtshof.⁴⁷⁴ Op 29 mei 2013 werd het dossier in de zaak Chebeya gestolen bij een inbraak bij een van de advocaten van de civiele partij.⁴⁷⁵

⁴⁶⁷ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2012 – Democratic Republic of the Congo*, 19 april 2013.

⁴⁶⁸ Radio Okapi, *Kinshasa: plus de 200 personnes détenues pour insurrection dénoncent la lenteur de leurs procès*, 6 maart 2013.

⁴⁶⁹ Loi n° 11/008 du 09 juillet 2011 portant criminalisation de la torture.

⁴⁷⁰ Twee militairen werden (volgens het persbericht) tevens veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding van 200 miljoen USD aan de familie van hun slachtoffers, de derde militair tot een schadevergoeding van 500.000 USD. Radio Okapi, *Province Orientale: trois militaires condamnés à mort pour meurtre*, 29 december 2012.

⁴⁷¹ Zij zouden in juli 2012 14 (vermeende) Maï-Maï standrechtelijk hebben geëxecuteerd. De Maï-Maï hadden een tinmijn bij Dilenga, die door Matone zou zijn geëxploiteerd, aangevallen. Radio Okapi, *Katanga: Ouverture du procès des présumés assassins de 14 miliciens Maï-Maï à Mitwaba*, 27 april 2013. Zie ook Radio Okapi, *Un tribunal du Katanga juge 5 militaires pour crimes de guerre*, 13 mei 2013.

⁴⁷² Vertrouwelijke bronnen.

⁴⁷³ Jeune Afrique, *RDC - Affaire Chebeya: John Numbi, le général fantôme*, 2 juli 2012; Jeune Afrique, *RDC - Affaire Chebeya: John Numbi, le général fantôme*, 2 juli 2012; UNSC S/2012/838, 14 november 2012.

⁴⁷⁴ Majoor Paul Mwilambwe, een politiemann die bij verstek ter dood is veroordeeld wegens medeplichtigheid aan de moord op Chebeya, verklaarde op 17 oktober 2012 in een interview met *Radio France Internationale* dat de opdracht voor de moord was verstrekt door president Kabila, via generaal Numbi. Daarmee lichtte Mwilambwe de beschuldigingen toe die hij had uitgesproken in de de film "l'affaire Chebeya un crime d'Etat?" van de Belgische regisseur Thierry Michel. Volgens de regering bevatte de verklaring van Mwilambwe geen enkel bewijs tegen president Kabila, nu het alleen om een verklaring van horen zeggen ging. Belga, *Un témoin du meurtre de Chebeya accable Kabila*, 17 oktober 2012; AFP, *Kinshasa conteste un témoignage incriminant le président Kabila dans l'affaire Chebeya*, 17 oktober 2012.

⁴⁷⁵ AFP, *Vol du dossier "Chebeya" chez l'un des avocats des parties civiles*, 31 mei 2013;

3.3.8 Situatie in gevangenissen

Officiële gevangenissen

Ordonnance n° 344 van 17 september 1965 over het penitentiare regime regelt het gevangeniswezen in de DRC. Deze regeling bepaalt waar *prisons centrales*, *prisons de district* en *prisons de police* zijn.⁴⁷⁶

Cachots

Daarnaast zijn er diverse niet-officiële gevangenissen, die meestal worden aangeduid als *cachots*. Dit zijn detentiefaciliteiten van leger en veiligheidsdiensten, die zijn ingericht in legerbases of in woningen en kantoren. In *Ordonnance n° 344* wordt bepaald dat gevangenen voor een periode van maximaal vijftien dagen mogen worden vastgehouden op andere plekken dan die door de *Ordonnance* als gevangenis zijn aangewezen.⁴⁷⁷

Kinderen in gevangenissen

Twee jaar na de invoering van de wet ter bescherming van de rechten van het kind⁴⁷⁸ verbleven tijdens de verslagperiode nog altijd kinderen in gevangenissen. Volgens de wet mag een rechter kinderen alleen naar een jeugdinrichting sturen, niet naar de gevangenis. Volgens de *Association Africaine de défense des droits de l'homme* (ASADHO) verbleven eind 2012 40 kinderen in de Makala gevangenis in Kinshasa. Jongens zijn in de Makala gevangenis gescheiden van mannen, maar in de vrouwen vleugel delen meisjes cellen met vrouwen.⁴⁷⁹

Gevangenen in voorarrest

Hoewel gevangenen volgens de wet maximaal twee dagen in voorlopige hechtenis mogen blijven, gebeurt het in de praktijk geregeld dat gedetineerden lange tijd vast zitten zonder dat ze worden voorgeleid.⁴⁸⁰

Omstandigheden in gevangenissen

De situatie in gevangenissen in de DRC is slecht. De gevangenissen zijn overvol, er is een groot gebrek aan hygiëne en de kans op besmettelijke ziektes, zoals tuberculose, is groot. In gevangenissen worden mannen, vrouwen en minderjarige gedetineerden op een enkele uitzondering na niet van elkaar gescheiden. Hierdoor is de kans op misbruik van vrouwen en kinderen groot.⁴⁸¹

In de *cachots*, de niet-officiële detentiefaciliteiten van de veiligheids- en inlichtingendiensten, is de situatie vermoedelijk nog slechter dan in de *prisons*. Volgens sommige bronnen is in de *cachots* geregeld sprake van marteling. De *cachots* kunnen in veel gevallen niet worden bezocht door MONUSCO of het Rode Kruis.⁴⁸²

⁴⁷⁶ *Ordonnance n° 344 du 17 septembre 1965 relatif au régime pénitentiaire*, artikel 5. Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁴⁷⁷ UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013.

⁴⁷⁸ *Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l'enfant*.

⁴⁷⁹ ASADHO, *RDC: Plus de 40 mineurs en détention illégale à la prison de Makala*, 5 december 2012. Op de Makala gevangenis is meer toezicht dan op andere gevangenissen, daar worden – zie hieronder – minderjarigen vaak niet gescheiden van meerderjarigen.

⁴⁸⁰ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2012 – Democratic Republic of the Congo*, 19 april 2013. Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Zie ook Radio Okapi, *Kinshasa: plusieurs personnes détenues sans jugement dans les prisons de Makala et Ndolo*, 19 september 2013.

⁴⁸¹ *Ibid.*

⁴⁸² U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2012 – Democratic Republic of the Congo*, 19 april 2013.

Volgens een VN-rapport⁴⁸³ is in 2012 het aantal sterfgevallen in gevangenissen bijna verdubbeld: in dat jaar overleden 101 gevangenen tegenover 56 in 2011 en 54 in 2010. Van de sterfgevallen in 2012 is tien procent te wijten aan een slechte behandeling. Volgens de VN is in de gevangenissen sprake van overbevolking, ondervoeding en beperkte medische verzorging. Volgens officiële cijfers beschikt de DRC over 222 strafrechtelijke inrichtingen waarin ongeveer 20.000 gedetineerden verblijven.⁴⁸⁴

Vanwege de bijzonder slechte staat van de gevangenissen in de DRC zijn ontsnappingen aan de orde van de dag. Deze situatie wordt versterkt door het feit dat het overgrote deel van het gevangenispersoneel niet of nauwelijks betaald wordt en daardoor gemakkelijk omkoopbaar is.⁴⁸⁵ Hier volgen enige voorbeelden van ontsnappingen, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 8 juli 2012: ontsnapping alle gedetineerden uit de gevangenis van Rutshuru.⁴⁸⁶
- 26 september 2012: ontsnapping 80 van de 110 gedetineerden uit de gevangenis van Aru.⁴⁸⁷
- 13 januari 2013 ontsnapping meer dan 300 gedetineerden uit de gevangenis van Butembo.⁴⁸⁸
- 21 september 2013: ontsnapping twee veroordeelde militairen uit gevangenis van Bukavu.⁴⁸⁹

3.3.9 Mishandeling en foltering

Foltering is in de DRC zowel volgens de grondwet als volgens het Wetboek van Strafrecht verboden.⁴⁹⁰ Op 19 juli 2011 kondigde president Kabila de wet af die foltering strafbaar stelt. Ambtenaren⁴⁹¹ die personen bewust onderwerpen aan fysiek of geestelijk leiden met als doel het verkrijgen van inlichtingen of bekentenissen worden bestraft met vijf tot tien jaar gevangenisstraf en een geldboete van 50 à 100.000 FC.⁴⁹² Officieren van leger en politie in Noord-Kivu kregen voorlichting over de wet. In 2010 werden honderd gevallen van foltering in deze provincie gemeld, in de eerste drie maanden van 2011 waren dat er vijftig.⁴⁹³

3.3.10 Verdwijningen en ontvoeringen

Tijdens de verslagperiode vonden politiek gemotiveerde verdwijningen plaats, waarvoor het leger en veiligheidsdiensten verantwoordelijk waren. Ook de milities die actief zijn in het oosten van de DRC maakten zich schuldig aan de ontvoering van burgers, met het oog op dwangarbeid, rekrutering of verkrachting.⁴⁹⁴

⁴⁸³ Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les décès dans les lieux de détention en République Démocratique du Congo, 1 maart 2013.

⁴⁸⁴ AFP, RDC - Le nombre des détenus décédés dans les prisons en hausse en 2012 (ONU), 13 maart 2013.

⁴⁸⁵ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, Province Orientale: plus de 20 détenus s'évadent de la prison centrale de Watsa, 10 augustus 2013.

⁴⁸⁶ IRIN, Briefing: Crise au Nord-Kivu, 17 juli 2012.

⁴⁸⁷ Radio Okapi, Province Orientale: 80 détenus s'évadent de la prison centrale d'Aru, 27 september 2012.

⁴⁸⁸ Radio Okapi, Nord-Kivu: des miliciens Pareco occasionnent l'évasion de 372 prisonniers à Butembo, 14 januari 2013; UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

⁴⁸⁹ Radio Okapi, Bukavu: le chef de la Monusco « vivement préoccupé » par l'évasion de deux condamnés militaires, 29 september 2013.

⁴⁹⁰ Constitution, artikel 61. Code pénal, artikel 67.

⁴⁹¹ En hun opdrachtgevers en/of degenen die met hun handelwijze openlijk of zwijgend instemmen.

⁴⁹² In augustus 2013 was 1 euro ongeveer 1.205 Congolese francs waard. Oanda Currency Converter, <http://www.oanda.com/convert> (geraadpleegd op 12 augustus 2013). ACP, Promulgation par le Chef de l'Etat de deux lois relatives à la criminalisation de la torture et aux finances publiques, 23 juli 2011.

⁴⁹³ Province Nord Kivu, Les officiers militaires et policiers du Nord-Kivu édifiés sur l'incrimination en Droit Pénal Congolais et Droit Pénal International à Goma, 8 augustus 2011. Zie ook U.S. Department of State, Country reports on human rights practices 2012 – Democratic Republic of the Congo, 19 april 2013; UN Human Rights Council, A/HRC/19/48, 13 januari 2012.

⁴⁹⁴ U.S. Department of State, Country reports on human rights practices 2012 – Democratic Republic of the Congo, 19 april 2013.

3.3.11 Buitengerechtelijke executies en moorden

In de verslagperiode maakte het Congolese regeringsleger zich, vooral in het oosten, schuldig aan buitengerechtelijke executies en moord. De vele gewapende groeperingen in de DRC maakten zich eveneens op grote schaal schuldig aan moord.⁴⁹⁵

3.3.12 Doodstraf

Hoewel de doodstraf in de Congolese grondwet niet genoemd wordt, staat de doodstraf nog wel in het Wetboek van Strafrecht. Op de uitvoering van de doodstraf staat al lange tijd een de facto moratorium. Zolang het Wetboek van Strafrecht niet is aangepast, kan de doodstraf nog wel worden opgelegd en dit gebeurt ook.⁴⁹⁶ Tenuitvoerlegging van doodsvonnissen heeft voor zover bekend echter sinds 2002 niet plaatsgevonden. Het wetsvoorstel met betrekking tot de afschaffing van de doodstraf werd door het parlement in november 2010 niet-ontvankelijk verklaard.⁴⁹⁷

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Leden oppositie/politieke activisten

De *Association africaine des droits de l'homme* toonde zich bezorgd over de (willekeurige) arrestaties en detenties van leden van de oppositie, vooral van de UDPS.⁴⁹⁸ Het meest spraakmakende voorbeeld tijdens de verslagperiode was de kwestie Eugène Diomi Ndongala, de voorzitter van de *Démocratie chrétienne* (DC)⁴⁹⁹. Op 27 juni 2012 begaf hij zich naar een politieke bijeenkomst in Kinshasa, maar verdween op mysterieuze wijze. Diomi Ndongala, tevens parlamentslid, was door het OM (volgens de oppositie ten onrechte) beschuldigd van ontucht met twee minderjarige meisjes.⁵⁰⁰ Ndongala werd vier maanden later sterk verzwakt teruggevonden.⁵⁰¹ Hij beschuldigde de inlichtingendiensten hem te hebben ontvoerd en hem te hebben vastgehouden op een geheime plek. Ndongala verklaarde te zijn verhoord over de (vermeende) pogingen van Etienne Tshisekedi om de macht te grijpen.⁵⁰² Het Hooggerechtshof legde Ndongala, hangende de berechting van zijn zaak, huisarrest (*résidence surveillée*) op. Volgens de openbare aanklager Flory Kabange Numbi was het best bewaakte huis voor Ndongala het Huis van Bewaring.⁵⁰³

⁴⁹⁵ In een VN-rapport wordt de buitengerechtelijke executie van ten minste 264 personen bevestigd, van wie 246 werden gedood door strijders van de Raia Mutomboki en de Mai-Mai Kifuafua en 18 werden gedood door de FDLR en de Nyatura. Rapport Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les violations Droits de l'Homme commises par des groupes armés lors d'attaque de villages dans les groupements Ufamandu I et II, Nyamboko I et II et Kibabi, territoire de Masisi, Province du Nord-Kivu, entre avril et septembre 2012, november 2012. Zie ook U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2012 – Democratic Republic of the Congo*, 19 april 2013.

⁴⁹⁶ Human Rights and Democracy: *The 2012 Foreign & Commonwealth Office Report*, april 2013.

⁴⁹⁷ ACP, *L'Assemblée nationale déclare irrecevable la proposition de loi sur l'abolition de la peine de mort*, 26 november 2010.

⁴⁹⁸ RFI, *RDC: l'Asadho «préoccupée» par les arrestations de membres de l'opposition*, 25 juni 2012.

⁴⁹⁹ De *Démocratie chrétienne* (DC) is een kleine oppositiepartij die is aangesloten bij de *Majorité présidentielle populaire*, het platform van Etienne Tshisekedi.

⁵⁰⁰ Belga, *RDC: la mystérieuse disparition d'Eugène Diomi Ndongala*, 28 juni 2012; RFI, *RDC: Amnesty International inquiète sur le sort de l'opposant Eugène Diomi Ndongala*, 24 augustus 2012.

⁵⁰¹ Radio Okapi, *RDC: l'opposition parlementaire dénonce un acharnement contre le député Diomi Ndongala*, 2012; RFI, *L'opposant Diomi Ndongala empêché de quitter la RDC*, 29 december 2012.

⁵⁰² Volgens Ndongala – wiens parlementaire onschendbaarheid werd opgeheven – waren de beschuldigingen van verkrachting aan zijn adres een poging om hem zwart te maken. Radio Okapi, *RDC: Diomi Ndongala affirme avoir été interrogé sur les activités d'Etienne Tshisekedi*, 13 oktober 2012; Radio Okapi, *RDC: le mandat de Roger Lumbala invalidé, Diomi Ndongala perd son immunité parlementaire*, 9 januari 2013; RFI, *RDC: l'Assemblée congolaise cible-t-elle les soutiens de Tshisekedi?*, 10 januari 2013.

⁵⁰³ Radio Okapi, *RDC: l'opposant Diomi Ndongala est « gravement malade » en prison*, 16 juli 2013. Zie ook Radio Okapi, *Diomi Ndongala: « Tuez-moi, au lieu de me juger »*, 16 september 2013.

3.4.2 Etnische groepen

De bevolking van de DRC bestaat uit een groot aantal etnische groepen die elk een minderheid vormen. Volgens de Congolese grondwet heeft de staat de verplichting de vreedzame en harmonieuze co-existentie van etnische groepen te verzekeren en te bevorderen. Ook dient de staat minderheden te beschermen.⁵⁰⁴

Tutsi's

De Hutu's en Tutsi's die in de DRC leven,⁵⁰⁵ staan samen bekend als de *Banyarwanda* en spreken een dialect van het Kinyarwanda. Zij worden door andere bevolkingsgroepen en in de media wel eens aangeduid als '*les Rwandais*' (Rwandezen), ook al wonen sommige Banyarwanda-groepen al honderden jaren in Congo. De Banyamulenge worden ook wel eens aangeduid als 'Congolese Tutsi's'. Dat is op zich juist, hoewel er in de DRC ook andere Tutsi-groepen leven.⁵⁰⁶ Door de opkomst van M23 is de positie van de Tutsi's in Noord-Kivu verslechterd. Er hebben zich enkele incidenten voorgedaan, maar de autoriteiten hebben daar adequaat op gereageerd.⁵⁰⁷ De stemming in Noord-Kivu is zeer anti-Tutsi,⁵⁰⁸ maar er is geen etnische repressie.⁵⁰⁹ De positie van de Tutsi's in de rest van de DRC, inclusief Kinshasa, is ten opzichte van de vorige verslagperiode hetzelfde gebleven.⁵¹⁰ Er is geen sprake van een systematische, structurele en georganiseerde discriminatie van Tutsi's in de DRC.⁵¹¹ Er is evenmin sprake van structureel geweld tegen de Tutsi bevolking of andere Congolezen met een Tutsi-achtergrond. Binnen de Kivu's is er een verschil in de positie van niet-Banyamulenge Tutsi's en Banyamulenge Tutsi's. Bij de eerste groep vindt men zowel voor- als tegenstanders van M23, terwijl de laatste groep alle pogingen van M23 (en Rwanda) om hen bij de strijd te betrekken heeft afgewezen.⁵¹² Banyamulenge en overige Tutsi-groepen kunnen bescherming krijgen van de autoriteiten. Ze zijn goed vertegenwoordigd in de politiek en nationale instituties zoals het leger en de politie.⁵¹³ Tutsi's kunnen volgens bronnen goed een lobby organiseren. Mede door hun lobby hebben de autoriteiten direct ingegrepen na de anti-Tutsi uitingen op 11 juli 2012 tijdens een partijbijeenkomst van de PPRD in Kinshasa.⁵¹⁴ Zie ook bladzijde 24: *Gevolgen voor de Tutsi's*.

Tutsi's in Kinshasa

In Kinshasa wonen naar schatting 60 à 70 Banyamulenge en eenzelfde aantal (andere) Tutsi's. Ze wonen vooral in de – relatief veilige - villawijken *Gombe* en *Ma Campagne*. Ze zijn tijdens de verslagperiode niet betrokken geweest bij geweldsincidenten. Afgezien van beledigingen aan het adres van Tutsi's en Rwandezen - die zo nu en dan zijn te lezen in de Congolese pers - en de hiervoor genoemde anti-Tutsi uitingen tijdens een PPRD-bijeenkomst, hebben de recente ontwikkelingen in het oosten van de DRC voor hen geen gevolgen gehad. Ook in Lubumbashi, in de Kasai provincies en in Maniema wonen enkele tientallen Tutsi's in een vergelijkbare situatie.⁵¹⁵

⁵⁰⁴ Constitution, artikel 51. Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁰⁵ De Tutsi's en Hutu's leven ook in Rwanda en Burundi. Ze spreken dezelfde taal (Kinyarwanda) en hebben een gemeenschappelijke culturele achtergrond. Voor meer informatie over de migratie van Tutsi's en Hutu's naar de DRC wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht van juni 2009.

⁵⁰⁶ Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁰⁷ Zie hiervoor de paragraaf 'Gevolgen voor de Tutsi's' op pagina 24.

⁵⁰⁸ Vertrouwelijke bron.

⁵⁰⁹ Vertrouwelijke bronnen.

⁵¹⁰ Vertrouwelijke bronnen.

⁵¹¹ Ibid.

⁵¹² Vertrouwelijke bron.

⁵¹³ Het hoofd van de Nationale Congolese Politie, generaal Charles Bisengimana, is een Banyamulenge.

Vertrouwelijke bronnen.

⁵¹⁴ Vertrouwelijke bronnen.

⁵¹⁵ Vertrouwelijke bronnen.

3.4.3 Vrouwen en meisjes

Vrouwen nemen in de DRC een ondergeschikte positie in. Discriminatie van vrouwen is wijdverbreid en ze hebben meestal geen toegang tot besluitvorming, adequate gezondheidszorg, onderwijs, schoon water, sanitaire voorzieningen en rechtsmiddelen. De algemene positie van de vrouw bleef in de verslagperiode onverminderd slecht. In de inleiding van de Congolese grondwet wordt expliciet verwezen naar het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen. Bovendien verbindt de staat zich in de grondwet aan een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in staatsinstellingen.⁵¹⁶ In de grondwet bindt de overheid zich tevens aan het bestrijden van alle vormen van geweld tegen vrouwen, zowel in de publieke- als in de privésfeer.⁵¹⁷ In de DRC zijn diverse Ngo's actief op het gebied van vrouwenrechten en de verbetering van de positie van de vrouw. Maar een wetsvoorstel voor gelijke behandeling van man en vrouw, dat in april 2011 door het parlement in behandeling werd genomen, werd tijdens de verslagperiode nog niet aangenomen.⁵¹⁸

Wetgeving ten aanzien van seksueel geweld

De grondwet bepaalt dat de overheid toeziet op de uitbanning van seksueel geweld tegen vrouwen, in het bijzonder als dit gebruikt wordt als wapen gericht op destabilisering of ontwrichting van het gezin. Dergelijke vormen van seksueel geweld worden in de grondwet aangemerkt als een misdaad tegen de menselijkheid.⁵¹⁹

Seksueel geweld

In het gehele land komt seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes op grote schaal voor. In oorlogsgebieden zijn de gevallen van seksueel geweld het talrijkst en wordt verkrachting vaak gebruikt als wapen in het conflict.⁵²⁰

Ten opzichte van de vorige verslagperiode nam het seksueel geweld fors toe, zowel in de gebieden die door rebelligroeperingen gecontroleerd werden als in de gebieden waar FARDC-troepen waren gestationeerd (Orientale en de Kivu-provincies).⁵²¹ Op 12 maart 2013 verklaarde de bekende gynaecoloog Denis Mukwege dat het seksueel geweld dat gewapende groeperingen in Oost-Congo gebruiken in 2013 massaler en systematischer was dan ooit.⁵²² Volgens cijfers van de UNHCR zouden in de eerste zes maanden van 2013 in Noord-Kivu 705 gevallen van seksueel geweld hebben plaatsgevonden, waarvan 619 verkrachtingen. In dezelfde periode in 2012 registreerde de UNHCR 108 gevallen.⁵²³

⁵¹⁶ Constitution, préambule en artikel 14.

⁵¹⁷ Constitution, *Préambule* en artikel 14.

⁵¹⁸ Radio Okapi, *Assemblée nationale: le projet de loi sur la parité jugé recevable*, 12 april 2011. Het wetsvoorstel werd doorgestuurd naar twee parlementaire commissies ter bestudering en aanpassing. IPS, *La loi sur la parité est-elle une avancée réelle pour les droits de la femme?*, 18 april 2012; Kongo Times, *RDC: La loi de la parité homme-femme est toujours en souffrance au Parlement*, 30 maart 2013.

⁵¹⁹ Constitution, artikel 15. Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵²⁰ UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013. Vertrouwelijke bron.

⁵²¹ In het eerste semester van 2012 registreerde de VN 742 gevallen van seksueel geweld door gewapende mannen in Noord-Kivu, vooral in Rutshuru, en 955 gevallen in Zuid-Kivu waarvan bijna de helft op het grondgebied van Fizi. Op grote schaal werden verkrachtingen gepleegd door M23, de Maï-Maï Raïa Mutomboki, de Maï-Maï Morgan en de FDLR. Commandanten van de FDLR waren verantwoordelijk voor ongeveer honderd verkrachtingen, onder meer van minderjarige meisjes. Ontheemde vrouwen betalen rebelligroeperingen voor bescherming en toegang tot het brandhout, maar worden ook verkracht door dezelfde rebellen. UNSC S/2012/843, 15 november 2012; UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013. Vertrouwelijke bron.

⁵²² Belga, *Congo: le Dr Mukwege dénonce des viols "massifs et méthodiques"*, 12 maart 2013; Mats Utas, *Will UN "rape ultimatums" end abuses by the Congolese army?*, 12 maart 2013; Radio Okapi, *Sud-Kivu: 9 enfants de 1 à 12 ans sauvagement violés en deux mois, selon le Dr Mukwege*, 15 juni 2013.

⁵²³ Radio Okapi, *RDC: le HCR déplore une « augmentation alarmante » des agressions sexuelles dans l'Est*, 30 juli 2013.

Volgens de UNHCR zouden de gevechten tussen het regeringsleger en respectievelijk M23 en de ADF/Nalu deze grote stijging hebben veroorzaakt.⁵²⁴

In een rapport van 8 mei 2013 beschuldigde de BCNUDH⁵²⁵ het regeringsleger en M23 van ernstige mensenrechtenschendingen tijdens de inname en bezetting van Goma in de periode van 15 november tot 2 december 2012. Volgens het rapport had het regeringsleger – dat zich had teruggetrokken in Minova – zich schuldig gemaakt aan 135 gevallen van seksueel geweld. Soldaten plunderden huizen, verkrachtten vrouwen en meisjes die zich daar bevonden en gebruikten daarnaast in veel gevallen fysiek geweld. Door middel van opleidingen en bewustwordingscampagnes wordt geprobeerd het seksuele geweld in te dammen.⁵²⁶

Gevolgen van seksueel geweld

Seks en seksualiteit vormen in de DRC een taboe, hoewel er de laatste jaren meer over wordt gepraat. Een verkrachte vrouw krijgt van haar echtgenoot in veel gevallen het verwijt dat ze het seksueel geweld zelf heeft uitgelokt of dat ze zich niet verzet heeft. Binnen de Bantu cultuur wordt een verkrachte vrouw uit de gemeenschap verstoten, dus moet een vrouw die is verkracht een afweging maken tussen haar behoefte aan gerechtigheid en de sociale gevolgen van een aangifte. Slachtoffers van incest worden vaak het zwijgen opgelegd door andere vrouwen in de familie, die bang zijn dat de dader hen niet meer te eten geeft. De wet kan ook worden misbruikt door families van meisjes die jonger zijn dan 18 die beschuldigingen van verkrachting gebruiken om een bruidsschat en trouwbeloften af te dwingen. De bewijslast bij verkrachting ligt bij het slachtoffer.⁵²⁷

Bescherming tegen seksueel geweld

Het is voor de meeste vrouwen in de DRC moeilijk bescherming in te roepen tegen seksueel geweld. In theorie is het weliswaar mogelijk om aangifte te doen van verkrachting, maar in de praktijk zien de meeste vrouwen hier van af, vanwege het sociale stigma en het gebrek aan vertrouwen in de rechtsgang.⁵²⁸ Wanneer een slachtoffer besluit zich tot de autoriteiten te wenden, is het nog maar de vraag of haar zaak in behandeling zal worden genomen. Politieagenten vragen het slachtoffer bijna altijd een financiële bijdrage voor de uitvoering van het onderzoek.⁵²⁹

Slachtofferhulp

In Noord-Kivu bestaat een speciale politie-eenheid voor vrouwen en kinderen (*Police pour la protection des enfants et des femmes*). De politie helpt vrouwen bij het doen

⁵²⁴ Daarbij dient tevens te worden bedacht dat er steeds beter geregistreerd wordt.

⁵²⁵ Bureau conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme. Voor het rapport, zie <http://reliefweb.int/report/democratic-republic-congo/rapport-du-bcnuhd-sur-les-violations-des-droits-de-lhomme-%C3%A0-goma>.

⁵²⁶ Radio Okapi, Geneviève Inagozi: «*Nous pouvons prévenir les violences sexuelles avec une bonne sensibilisation à travers les médias*», 8 oktober 2013. In de provincie Maniema hebben programma's – die door onder andere Nederland worden gesteund – gezorgd voor een afname van het seksuele geweld en een verbeterde opvang van de slachtoffers. Zo is het aantal rechters in Maniema sinds 2008 toegenomen van 2 naar 13; het aantal actieve advocaten van 0 naar 69; 12 vrouwelijke advocaten zijn afgestudeerd; 166 daders van seksueel geweld zijn veroordeeld; 161 artsen hebben training ontvangen; 3214 overlevenden hebben medische hulp ontvangen; 1241 overlevenden hebben psychologische hulp ontvangen en hulp bij het verzoenen met hun families; 4823 vrouwen en 2067 mannen hebben een microcrediet ontvangen. Vertrouwelijke bron. Zie ook www.wur.disasterstudies.nl.

⁵²⁷ Zie www.wur.disasterstudies.nl.

⁵²⁸ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Uit recent onderzoek blijkt dat 76 procent van de Congolese vrouwen in de leeftijd van 15-49 van mening is dat een man onder bepaalde omstandigheden zijn vrouw mag slaan. USAID, *Gender assessment for the Democratic Republic of Congo*, 31 juli 2013.

⁵²⁹ Soms vraagt een politieagent 5 dollar om de dader te arresteren. Zo nu en dan lukt het om de dader te arresteren en naar het parket te brengen. Het kost vervolgens 20 dollar om aangifte te doen bij het parket. Voorts is er een medische verklaring nodig en moet een advocaat worden betaald. Rechters vragen volgens bron zes procent van de toegewezen schadevergoeding. Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Vertrouwelijke bron.

van aangifte en verwijst hen indien nodig verder. De Verenigde Naties, internationale Ngo's en hun lokale partnerorganisaties steunen centra waar vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld kunnen worden opgevangen en waar ze begeleid kunnen worden bij het doen van hun aangifte. Zo heeft de Congolese Ngo LIZADEEL in verscheidene steden in de DRC kleine centra waar slachtoffers van seksueel geweld worden opgevangen en begeleid naar medische voorzieningen. Er is een speciaal telefoonnummer om seksueel geweld te melden: 4267.⁵³⁰

Vervolging verkrachting

Er werden in 2012 zeven zittingen van mobiele rechtbanken gehouden waarbij 30 vonnissen werden geveld; 13 daarvan hadden betrekking op seksueel geweld.⁵³¹ Hoewel er inmiddels verscheidene militairen voor verkrachting zijn veroordeeld, zijn er nog steeds weinig hoge officieren gearresteerd of veroordeeld in verband met deze misdrijven. Op 28 maart 2013 gaf de VN de Congolese regering een week de tijd om op te treden tegen de soldaten van de twee legerbataillons die in november 2012 en minste 126 vrouwen in Minova hadden verkracht.⁵³² Op 11 april 2013 verklaarde MONUSCO dat de DRC 12 hoge officieren op non-actief had gesteld en verdachten ondervroeg in verband met deze massaverkrachting.⁵³³

Positie van weduwen en andere alleenstaande vrouwen

Hoewel de *Code de la Famille* weduwen zou moeten beschermen, hebben ze in de praktijk een kwetsbare positie in de Congolese samenleving. Vaak worden deze vrouwen door de schoonfamilie verantwoordelijk gehouden voor de dood van hun echtgenoot en daarom gestraft. Na het overlijden van de echtgenoot, komt het geregeld voor dat een weduwe wordt beschuldigd van hekserij, wordt mishandeld of wordt weggejaagd, al dan niet met haar kinderen. Bovendien gaan alle gezamenlijke bezittingen naar de familie van de overleden man. Daar in de praktijk zelden testamenten worden opgemaakt, slagen weduwen er vaak niet in om aanspraak te maken op een deel van de erfenis van hun overleden echtgenoot.⁵³⁴

Reizen

Alleenstaande vrouwen maken zonder probleem gebruik van het openbaar vervoer.⁵³⁵ Wel zijn ze kwetsbaarder dan mannen, omdat ze vaak kinderen bij zich hebben. Het komt niet veel voor dat alleenstaande vrouwen ver reizen. Een uitzondering daarop zijn vrouwen – alleenstaand of getrouwd – die zakenreizen maken. Dergelijke vrouwen reizen zowel binnen de DRC als naar bestemmingen in Europa, India en China.⁵³⁶

Kinshasa

In Kinshasa heeft een alleenstaande vrouw die een baan heeft en haar eigen zaken kan regelen voldoende vrijheid. Als haar man is overleden, dan kan zij verder alleen blijven maar ook hertrouwen; zij moet dan wel accepteren dat de bezittingen van de man overgaan op diens kinderen. Vrouwen die weinig vaste inkomsten hebben, hebben het zwaarder.⁵³⁷ Alleenstaande vrouwen in Kinshasa die afkomstig zijn uit andere regio's, zoals de Kivu-provincies, kunnen niet beschikken over een eigen

⁵³⁰ Direct.dc, 4267, *le numéro vert contre les violences faites aux femmes*, 31 mei 2013.

⁵³¹ UNSC S/2013/96, 15 februari 2013.

⁵³² Reuters, *U.N. threatens to stop working with Congo army units accused of rape*, 7 maart 2013; AFP, *L'ONU donne à la RDC une semaine pour agir contre ses soldats violeurs*, 28 maart 2013; AFP, *RDC: l'ONU exhorte Kinshasa à poursuivre ses militaires soupçonnés de viol*, 20 oktober 2013.

⁵³³ Reuters, *Congo suspends 12 senior army officers in probe of mass rape*, 11 april 2013.

⁵³⁴ Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵³⁵ Voor zover dit (in conflictgebieden) functioneert.

⁵³⁶ Vertrouwelijke bron.

⁵³⁷ Vertrouwelijke bron.

akkertje om hun eigen voedsel te verbouwen. Vrouwen uit Oost-Congo (en uit andere delen van het land) kunnen zich in Kinshasa aansluiten bij hun eigen etnische gemeenschap (*communauté*), maar moeten wel 10 à 15 dollar aan de gemeenschapskas betalen.⁵³⁸ Een alleenstaande vrouw van buiten de stad – die daar geen familie heeft – kan tijdelijk onderdak vinden bij iemand van de eigen gemeenschap. Ook zoeken alleenstaande vrouwen steun bij de katholieke kerk of bij een van de vele ontwakingskerken. In Kinshasa worden juridische opleidingen gegeven met het oog op de vervolging van daders van seksueel geweld. De Ngo LIZADEEL heeft een opvangcentrum voor getraumatiseerde vrouwen in Kinshasa.⁵³⁹

3.4.4 Homoseksuelen

In de DRC is homoseksualiteit niet expliciet strafbaar. Homoseksuele handelingen kunnen bestraft worden als 'vergriep tegen de goede zeden' zoals beschreven in het Wetboek van Strafrecht in het hoofdstuk 'Inbreuken op het familieleven'. Op een dergelijk vergriep staat een maximale gevangenisstraf van drie jaar.⁵⁴⁰ De grondwet biedt geen bescherming tegen discriminatie op basis van seksuele geaardheid en bepaalt dat het huwelijk enkel openstaat voor partners van verschillend geslacht.⁵⁴¹

Tijdens een manifestatie in het kader van de Internationale Dag tegen Homofobie, die op 17 mei 2013 in Matadi (Bas-Congo) werd gehouden, betoogden bijna 500 homoseksuelen tegen hun 'marginalisering'.⁵⁴² Homoseksuelen worden niet geaccepteerd, maar over het algemeen wel getolereerd. In Kinshasa is homoseksualiteit minder omstrede dan in de provincie. Als homoseksuelen worden lastig gevallen, dan gebeurt het door burgers, niet door de politie of door andere autoriteiten.

3.4.5 Minderjarigen

Minderjarigheid eindigt in de DRC bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar.⁵⁴³ Het is echter mogelijk dat een rechtbank een minderjarige na het bereiken van de 15-jarige leeftijd meerderjarig verklaart op verzoek van de ouders of, bij het ontbreken van de ouders, de voogd. Vanaf de leeftijd van 18 jaar is iemand wettelijk handelingsbekwaam en kan hij of zij documenten aanvragen.⁵⁴⁴ Kinderen kunnen niet worden ingeschreven in het paspoort van hun ouders; zij hebben een eigen paspoort nodig.⁵⁴⁵ Vanaf de geboorte kan voor een minderjarige een paspoort (of laissez-passer voor de buurlanden) door de ouder(s) of voogd worden aangevraagd.⁵⁴⁶

Opvang alleenstaande minderjarigen

In de DRC worden weeskinderen in het algemeen opgevangen door de familie van één van beide ouders.⁵⁴⁷ Op provinciaal niveau bestaat een commissie voor wezen

⁵³⁸ Met het geld uit de gemeenschapskas worden bijvoorbeeld zieken geholpen.

⁵³⁹ Vertrouwelijke bron.

⁵⁴⁰ Wetboek van Strafrecht, artikel 176. In de verslagperiode hebben geen veroordelingen plaats gevonden. Het door bisschop Ejiba Yamapia in 2010 ingediende wetsvoorstel dat homoseksualiteit strafbaar stelt is uiteindelijk niet in behandeling genomen. Vertrouwelijke bron.

⁵⁴¹ Constitution, artikel 40.

⁵⁴² Kongo Times, *RDC: Démonstration de force des homosexuels à Matadi*, 18 mei 2013.

⁵⁴³ Constitution, artikel 41, Code de la Famille, artikel 219.

⁵⁴⁴ Vertrouwelijke bron. Zie voor het wettelijk kader de paragraaf Opvang alleenstaande minderjarigen, Voogdij, wettelijk kader en de praktijk van het Algemeen ambtsbericht van juni 2012,

⁵⁴⁵ <http://www.ambardcparis.com/passeport.html>.

⁵⁴⁶ Vertrouwelijke bron. Zie voor uitgebreide informatie hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁴⁷ Kinderen die geen ouders hebben worden normaliter door een tante, oma of ander familielid opgevangen. Straatkinderen zijn soms verstoten door de familie. Maatschappelijk werkers identificeren de straatkinderen, nemen gegevens in een database bestand en proberen oplossingen voor hen te vinden zoals het (op termijn) herenigen met hun eigen familie of opvang door gastgezinnen en hen deel te laten nemen aan onderwijs.

en kwetsbare kinderen.⁵⁴⁸ Geprobeerd wordt voor deze kinderen een oplossing te vinden in samenwerking met UNICEF, lokale Ngo's en de lokale gemeenschap.⁵⁴⁹ Aan het eind van de verslagperiode waren er geen door de Congolese staat geleide opvangcentra of weeshuizen. Wel zijn er in het hele land verschillende particuliere opvanghuizen die worden geleid door Ngo's of religieuze organisaties.⁵⁵⁰ Voorbeelden zijn Don Bosco⁵⁵¹, SOS kinderdorpen, het Mama Koko ziekenhuis in Kimbondo, bij Kinshasa, een ziekenhuis annex weeshuis voor 600 kinderen, het Spaanse Codespa, dat veel voor straatkinderen doet, de zusters van moeder Theresa van Calcutta, *One World Adoption Services*, *Fondation Kaka*, *Soeurs de Charité de Limete*, *Maison de l'Espoir*, het *Bureau du Volontariat au Service de l'Enfant et de la Santé* (BVES) en *Save the Children*. Er zijn veel straatkinderen die niet willen worden opgevangen in een weeshuis. Voor die kinderen zijn er ontmoetingsplaatsen waar ze kunnen worden geholpen.⁵⁵²

Doel opvangtehuizen

Veel opvangtehuizen zijn bestemd voor wezen en straatkinderen. De grotere opvanghuizen, zoals die van Don Bosco, bieden daarnaast lager-, voortgezet- en vakonderwijs voor kinderen van ouders die dat niet kunnen bekostigen. Voormalige kindsoldaten worden via de afdeling *Child Protection* van MONUSCO opgevangen door UNICEF in samenwerking met het BVES.⁵⁵³ De kindsoldaten worden overgebracht naar een opvangcentrum waar ze ook worden opgeleid. UNICEF werkt aan gezinshereniging, maar beschikt tevens over een netwerk van gastgezinnen waar deze kinderen worden opgevangen.⁵⁵⁴ Het BVES werkt met honderden vrijwilligers in de Kivu's en met 120 Ngo's door het hele land.⁵⁵⁵

Capaciteit opvangtehuizen

De capaciteit van de opvangtehuizen is bij lange na niet toereikend om alle alleenstaande kinderen op te vangen.⁵⁵⁶ Over de omstandigheden in deze opvanghuizen is - met uitzondering van de omstandigheden in de opvangcentra van Don Bosco - geen recente informatie bekend. De voorzieningen van Don Bosco qua onderwijs, kwaliteit van de medische zorg en verstrekt voedsel, beschikbaarheid van nachtopvang en sanitaire voorzieningen zijn - gemeten naar lokale maatstaven - acceptabel. In het opvangcentrum van Don Bosco⁵⁵⁷ in Kinshasa krijgen enkele duizenden kinderen les van wie alleen veertig straatkinderen - die door maatschappelijk werkers van straat zijn gehaald - intern zijn gehuisvest.⁵⁵⁸ Het opvangcentrum van Don Bosco in Goma is op een vergelijkbare wijze geoutilleerd. Tijdens de verslagperiode zijn daar ook duizenden ontheemden tijdelijk opgevangen,

Vertrouwelijke bron. Anderzijds staan straatkinderen in grote steden als Kinshasa bloot aan invloeden van straatbendes (Kuluna). Verwezen wordt naar de veiligheidsparagraaf over Kinshasa.

⁵⁴⁸ De commissie valt onder het provinciale ministerie van Sociale Zaken.

⁵⁴⁹ Vertrouwelijke bron.

⁵⁵⁰ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Mbandaka: prise en charge des enfants orphelins vulnérables*, 6 juli 2010.

⁵⁵¹ Don Bosco heeft opvangcentra in Kinshasa, Mbuji Mayi, Kananga, Lubumbashi, Tshikapa, Goma en andere plaatsen.

⁵⁵² <http://www.codespa.org/>.

⁵⁵³ Zie bijvoorbeeld AFP, *RDC: plus de 550 enfants libérés des groupes armés dans le Sud-Est*, 11 september 2013.

⁵⁵⁴ Vertrouwelijke bron. In 70 à 80 procent van de gevallen lukt het om deze kinderen te herenigen met hun familie, ook als de familie elders in het land woont. De voormalige kindsoldaten die niet kunnen worden herenigd met hun familie worden in zelfstandige opvangcentra voor jongeren (*foyers des jeunes autonomes*) geplaatst. Daar verblijven 2-4 kinderen in tijdelijke opvang 12 maanden. Vertrouwelijke bron.

⁵⁵⁵ Vertrouwelijke bron.

⁵⁵⁶ UNICEF en lokale Ngo's zoeken bij voorkeur gastgezinnen voor alleenstaande kinderen.

⁵⁵⁷ Don Bosco beschikt over lokalen voor basis- en voortgezet onderwijs, metaalbewerking, meubelmaken, een schooltuin en een varkensfokkerij. Daarnaast zijn er slaapzalen voor straatkinderen en is er een aparte opvang voor uit het buitenland teruggekeerde kinderen. Vertrouwelijke bron. Zie voor meer informatie hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁵⁸ Vertrouwelijke bron.

die later zijn doorgestroomd naar het ontheemdenkamp Mugonga.⁵⁵⁹ Don Bosco in Goma heeft filialen in de stad die zich bezig houden met straatkinderen en kwetsbare meisjes, zoals slachtoffers van seksueel geweld.

Regelgeving opvangtehuizen

Er bestaat geen regelgeving met betrekking tot weeshuizen en andere instellingen die zich bezighouden met kinderopvang.⁵⁶⁰ Vanuit de overheid wordt geen toezicht gehouden op opvangtehuizen. Tijdens de verslagperiode zijn geen minderjarige kinderen vanuit Nederland naar Don Bosco gegaan.

Terugkeer alleenstaande minderjarigen

Het ministerie van Sociale Zaken beschikt niet over geëigende opvangstructuren voor teruggekeerde alleenstaande minderjarigen. Het ministerie werkt samen met de voogdijraden van communes en met Ngo's die minderjarigen opvangen. Als de Congolese autoriteiten⁵⁶¹ worden geïnformeerd over de aanstaande terugkeer van minderjarige landgenoten, dan traceren zij hun ouders en zorgen ervoor dat deze aanwezig zijn bij aankomst op het vliegtuig.⁵⁶²

3.4.6 Dienstplicht en desertie

In de DRC bestaat geen dienstplicht, al biedt de nieuwe grondwet wel de mogelijkheid deze in te stellen.⁵⁶³ Desertie is volgens het Militaire Wetboek van Strafrecht strafbaar en kent als maximumstraf de doodstraf. Gezien de huidige staat van het Congolese leger, met een groot aantal niet-geïntegreerde brigades en versneld geïntegreerde ex-strijders van gewapende groepen, is het moeilijk te definiëren wat desertie precies inhoudt. In Noord-Kivu deserteerden aan het begin van de opstand van M23 ruim 1000 militairen van de CNDP, waaronder 40 officieren. Velen onder hen keerden uiteindelijk weer terug naar de FARDC, waarna zij voor een tuchtcommissie moesten verschijnen.⁵⁶⁴

⁵⁵⁹ Er bleven daarna nog 148 alleenstaande kinderen over in Don Bosco. Een deel van hen is later alsnog met hun familie herenigd. Vertrouwelijke bron.

⁵⁶⁰ Committee of the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Democratic Republic of the Congo (CRC/C/COD/CO/2)* (unedited version), januari 2009, p. 9.

⁵⁶¹ De Direction Générale de Migration (DGM).

⁵⁶² Volgens de autoriteiten zijn de ouders altijd traceerbaar. Vertrouwelijke bron.

⁵⁶³ Constitution, artikel 63.

⁵⁶⁴ Congo Siasa, *The M23 rebellion: Leading with the chin*, 4 juni 2012; Congo Siasa, *Military stalemate, diplomatic positioning*, 6 juni 2012.

4 Migratie

4.1 Ontheemden- en vluchtelingenstromen

4.1.1 Buiten de DRC

Eind augustus 2013 waren er volgens de UNHCR in totaal 434.306 Congolese vluchtelingen in Afrika.

4.1.2 Binnen de DRC

Het recht op asiel is vastgelegd in de Congolese grondwet.⁵⁶⁵ Eind augustus 2013 bood de DRC onderdak aan 185.464 vluchtelingen uit andere landen. De meerderheid van deze vluchtelingen was uit Rwanda afkomstig (127.198). Uit de Centraal-Afrikaanse Republiek waren 42.612 vluchtelingen afkomstig, uit Burundi 9.642, uit Uganda 2.686. Uit Angola waren 60 vluchtelingen afkomstig.⁵⁶⁶

Ontheemden

Naast de vluchtelingen uit buurlanden, bevonden zich eind augustus 2013 ruim 2.6 miljoen ontheemden in de DRC. Ten opzichte van begin 2012 was sprake van een stijging van meer dan een half miljoen.⁵⁶⁷

In Noord-Kivu (967.050) steeg het aantal ontheemden ten opzichte van de vorige met ruim 400.000.⁵⁶⁸ In Zuid-Kivu (712.254) nam het aantal ontheemden ten opzichte van de vorige verslagperiode met iets minder dan 100.000 toe.⁵⁶⁹ In de provincie Orientale (351.617) liep het aantal ontheemden ten opzichte van de vorige verslagperiode fors terug. Het is overigens lastig om betrouwbare schattingen te maken van het aantal ontheemden, omdat de meesten van hen in de DRC niet in officiële kampen verblijven.⁵⁷⁰ Terugkeer van ontheemden – die regelmatig plaats vindt – valt minder op dan voorheen, omdat het om onbegeleide terugkeer gaat. Ontheemden die zijn ondergebracht bij gastgezinnen krijgen bijstand op basis van hun kwetsbaarheid. Velen geven zich uit voor ontheemden of trekken van het ene gastgezin naar het andere (om zo meer hulp te verkrijgen). De *Coordination Provinciale Inter-Agences* coördineert de hulpverlening die wordt uitgevoerd door een cluster waarin verscheidene organisaties van de VN samenwerken. Het cluster registreert ook ontheemden en verifieert – in samenwerking met lokale Ngo's - de aantallen die zijn opgegeven door de lokale autoriteiten. Het budget hiervoor is beperkt.⁵⁷¹

4.2 Opvang in de regio

4.2.1 Uganda

Tijdens de verslagperiode nam Uganda de meeste Congolese vluchtelingen op. Op 30 juni 2013 verbleven daar 137.616 Congolese vluchtelingen op een totaal van 215.857 vluchtelingen. 16 procent van de vluchtelingen en asielzoekers verblijft in Kampala, de rest in acht kampen: Adjumani, Rhino, Kiryandongo, Kwangwali, Kyaka II, Rwamwanja, Nakivale en Oruchinga. Voor de opvang van Congolese vluchtelingen heeft de UNHCR transit centra ingericht in Matanda en Nyakabande,

⁵⁶⁵ Constitution, artikel 33.

⁵⁶⁶ Er wonen 71.755 voormalige Angolese vluchtelingen in de DRC, waarbij inbegrepen 23.940 kandidaten voor vrijwillige terugkeer en 47.815 kandidaten voor lokale integratie.

⁵⁶⁷ UNHCR, *DRC Fact sheet*, 31 augustus 2013.

⁵⁶⁸ UNHCR, *DRC Fact sheet*, 31 augustus 2013. Daarvan bevonden zich 149.077 in ontheemdenkampen: 78.954 in Masisi (17 kampen), 33.523 in Rutshuru (12 kampen), 2.627 in Walikale (één kamp) en 13.973 in Goma (één kamp).

⁵⁶⁹ Ocha, *Rapport Humanitaire Mensuel Février 2012*.

⁵⁷⁰ Zie voor de situatie in de ontheemdenkampen, de overige opvang en de grondconflicten in de Kivus de ontheemdenparagraaf in het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁷¹ Vertrouwelijke bron.

waar zij een prima facie status krijgen. Op 14 juli 2013 richtte de UNHCR daarnaast het Bubukwanga transit centrum op.⁵⁷²

4.2.2 Rwanda

Tijdens de verslagperiode nam Rwanda meer dan 20.000 Congolese vluchtelingen op, terwijl daar al zo'n 45.000 Congolese vluchtelingen verbleven. Vanaf april 2012 werden meer dan 35.000 personen geregistreerd bij het transit centrum in Nkamira, van wie bijna 6.000 spontaan terugkeerden. Van de vluchtelingen en asielzoekers verbleven op 31 augustus 2013 1.796 in Kigali. De rest van hen verbleef in de kampen Gihembe, Nyabiheke, Kiziba en Kigeme.⁵⁷³

4.2.3 Burundi

In 2013 vroegen in de periode januari-augustus 5.745 Congolezen asiel aan in Burundi, tegenover 3.489 in dezelfde periode van 2012. Op 31 augustus 2013 bedroeg het totale aantal vluchtelingen en asielzoekers in Burundi 170.597. Van hen verbleef 40 procent in steden en 60 procent in de kampen Kinama, Bwagiriza, Butare en Musasa.⁵⁷⁴

4.2.4 Tanzania

In Tanzania bevonden zich eind mei 2013 63.685 Congolese vluchtelingen. De meesten verblijven daar al jaren, op dit moment in het kamp Nyarugusu. Het grootste deel bestaat uit Congolese vluchtelingen die zijn getrouwd met iemand van een andere nationaliteit. Een klein deel van de populatie heeft een 1F-status.⁵⁷⁵

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

Een groot aantal VN-organisaties, zoals UNHCR, UNICEF, UNIFEM, de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), het Wereldvoedselprogramma (WFP) en de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO), is actief in de DRC. Daarnaast zijn onder andere de volgende internationale en niet-gouvernementele organisaties actief: Artsen zonder Grenzen, Cordaid, ICCO, ICRC, IOM, Oxfam-Novib, Save the Children en World Vision. Het Congolese Rode Kruis beschikt over een omvangrijk *tracing* netwerk om familie van vluchtelingen, ontheemden en alleenstaande minderjarigen op te sporen. ECHO, het humanitaire programma van de Europese Commissie, is actief in de DRC.

De UNHCR sprak zich op 15 november 2012 uit tegen gedwongen terugkeer van personen afkomstig uit de Kivu-provincies.⁵⁷⁶ Nadat het regeringsleger M23 had uitgeschakeld, verklaarde de UNHCR zich op 1 november 2013 bereid uit Uganda naar Noord-Kivu vrijwillig terugkerende vluchtelingen te zullen ondersteunen.⁵⁷⁷

4.4 Terugkeer

4.4.1 Volwassenen

Uitgeprocedeerde asielzoekers die terugkeren worden in sommige gevallen ondervraagd door de *Agence Nationale de Renseignements* (ANR). Tijdens de verslagperiode leidde een vermoeden van eventuele betrokkenheid bij M23 al snel tot een verhoor dat één à twee dagen kon duren. Niet gebleken is dat personen daarna nog problemen ondervonden.⁵⁷⁸

⁵⁷² UNHCR, *Uganda Fact sheet*, 31 augustus 2013.

⁵⁷³ UNHCR, *Rwanda Fact sheet*, 31 augustus 2013.

⁵⁷⁴ UNHCR, *Burundi Fact sheet*, 31 augustus 2013.

⁵⁷⁵ UNHCR, *Tanzania Fact sheet*, 31 augustus 2013.

⁵⁷⁶ <http://www.unhcr.org/emergency/503353336-5273d945c.html>.

⁵⁷⁷ UNHCR, *UNHCR monitors returns to North Kivu from Uganda, prepares to help returnees*, 1 november 2013.

⁵⁷⁸ Iemand die Lingala spreekt, zal minder snel worden verhoord dan iemand die Swahili spreekt. Vertrouwelijke bron.

4.4.2 Minderjarigen

Terugkerende minderjarigen – al dan niet uitgereisd zonder uitreisvisum van het DGM – ondervinden voor zover bekend geen problemen. Tijdens de verslagperiode zijn kleine aantallen minderjarigen teruggekeerd. Enkele van hen zijn voor onderzoek één à twee dagen vastgehouden.⁵⁷⁹

⁵⁷⁹ Dit is naar verluidt verlopen volgens geldende procedures. De Congolese overheid draagt de kinderen in beginsel over aan hun familie. Vertrouwelijke bron.

Literatuurlijst

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Rapporten

Amnesty International, *If you resist, we'll shoot you*, juni 2012.

Bureau pour la Coordination des Affaires Humanitaires et le Cluster Protection, *La crise oubliée du 'Triangle de la Mort', april 2013.*

Dunia Zongwe et al, *The Legal System and Research of the Democratic Republic of Congo (DRC): An Overview*, september 2010.

Enough, *Rwanda's long shadow*, 21 juni 2012.

Enough, *Ending the LRA*, 28 augustus 2012.

Enough, *The SEC's Final Rule on Conflict Minerals*, 30 augustus 2012.

Enough, *Congo: Key Minerals Smuggling Ring is in Good Health in Goma*, 23 oktober 2012.

Enough, *From Child Miner to Jewelry Store: The Six Steps of Congo's Conflict Gold*, 25 oktober 2012.

Enough, *Kony's Ivory: How Elephant Poaching in Congo Helps Support the Lord's Resistance Army*, juni 2013.

Enough, *Taking Back Eastern Congo: Comprehensively Addressing the FDLR and M23 Rebel Groups*, oktober 2013.

Enough, *Completing the Mission: U.S. Special Forces Are Essential for Ending the LRA*, oktober 2013.

Freedom House, *Countries at the Crossroads 2012- Democratic Republic of the Congo*, 20 september 2012.

Freedom House, *Freedom of the Press 2013 - Congo, Democratic Republic of (Kinshasa)*, 12 september 2013.

Global Witness, *Putting principles into practice: Risks and opportunities for conflict-free sourcing in eastern Congo*, mei 2013.

GRIP, *Le cancer des groupes armés au coeur de l'instabilité au Congo*, 2013.

Harvard Humanitarian Initiative, *We came back with empty hands*, 2013.

Human Rights and Democracy: *The 2012 Foreign & Commonwealth Office Report*, april 2013.

Human Rights Watch, *RD Congo: Les rebelles du M23 commettent des crimes de guerre*, 11 september 2012.

Human Rights Watch, *UPR Submission Democratic Republic of Congo*, september 2012.

Human Rights Watch, *Rebels Kill, Rape Civilians*, juli 2013.

ISS, *Régler La Crise Autour Des Minerais Du Conflit Dans La Region Des Grands Lacs*, 14 september 2012.

Open Society Foundations, *Justice in DRC: Mobile Courts Combat Rape and Impunity in Eastern Congo*, januari 2013.

Oxfam, *Commodities of War: Communities speak out on the true cost of conflict in eastern DRC*, november 2012.

Pole Institute: *No Kivu, no conflict?, The misguided struggle against 'conflict minerals' in the DRC*, april 2013.

Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux droits de l'homme *sur les violations des droits de l'homme perpétrées par des militaires des forces armées congolaises et de combattants du M23 à Goma et à Sake, province du Nord-Kivu, ainsi qu'à Minova et dans ses environs, province du Sud-Kivu, entre le 15 novembre et le 2 décembre 2012*, mei 2013.

Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme *sur les violations Droits de l'Homme commises par des groupes armés lors d'attaque de villages dans les groupements Ufamandu I et II, Nyamboko I et II et Kibabi, territoire de Masisi, Province du Nord-Kivu, entre avril et septembre 2012*, november 2012.

Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme *sur les décès dans les lieux de détention en République Démocratique du Congo*, 1 maart 2013.

Rapport final *du conclave de l'opposition politique congolaise*, 11 juli 2013.

Rift Valley Institute, *Mai-Mai Yakutumba, Resistance and Racketeering in Fizi*, South Kivu, 2013.

Rift Valley Institute, *Banyamulenge: Insurgency and exclusion in the mountains of South Kivu*, 2013.

Rift Valley Institute: *FNI and FRPI, Local resistance and regional alliances in north-eastern Congo*, 2013.

Rift Valley Institute, *The national army and armed groups in the eastern Congo-Untangling the Gordian knot of insecurity*, november 2013.

RSF, *XIVe sommet de la francophonie*, oktober 2012.

Social Science Research Council, *Between Integration and Disintegration: The Erratic Trajectory of the Congolese Army*, 2012.

UN Group of Experts, *Midterm Report under Resolution 1533*, 20 juni 2013.

UNHCR, *DRC Fact sheet*, 31 augustus 2013.

UNHCR, *Uganda Fact sheet*, 31 augustus 2013.

UNHCR, *Rwanda Fact sheet*, 31 augustus 2013.

UNHCR, *Burundi Fact sheet*, 31 augustus 2013.

UNHCR, *Tanzania Fact sheet*, 31 augustus 2013.

UN Human Rights Council, A/HRC/19/48, 13 januari 2012.

UN Human Rights Council, A/HRC/24/33, 12 juli 2013.

UN Human Rights Council, A/HRC/24/L.9, 24 september 2013.

UN Security Council S/2012/348, 21 juni 2012.

UN Security Council S/2012/838, 14 november 2012.

UN Security Council S/2012/843, 15 november 2012.

UN Security Council S/RES/2078, 28 November 2012.

UN Security Council S/2013/96, 15 februari 2013.

UN Security Council S/2013/119, 27 februari 2013.

UN Security Council S/RES/2098, 28 maart 2013.

UN Security Council S/2013/433, 19 juli 2013.

USAID, *Gender assessment for the Democratic Republic of Congo*, 31 juli 2013.

U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2012, Democratic Republic of the Congo*, 19 april 2013.

U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2012, Democratic Republic of the Congo*, 20 mei 2013.

Websites

African Union, OAU/AU treaties, conventions, protocols, charters, <http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/treaties.htm>.

Ambassade DRC in Brussel, <http://www.ambardc.eu/>.

Commission Nationale Electorale Indépendante, <http://www.ceni.gouv.cd/>

Direction Générale de la Migration, <http://www.dgm.cd/>

ICRC, States party to main treaties, as of 7 August 2009, http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/html/party_main_treaties.

IDMC, <http://www.internal-displacement.org>.

International Center for Transitional Justice, <http://www.ictj.org/>

International Crime Court, <http://www.icc-cpi.int>.

Leganet, <http://www.leganet.cd>.

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Verdragenbank,
<http://www.minbuza.nl/verdragen>.

MONUSCO, <http://monusco.unmissions.org/>

Office of the High Commissioner for Human Rights, <http://www.ohchr.org/>.

Unicef, <http://www.unicef.org/drcongo/>.

United Nations Treaty Collection, Status of treaties, <http://treaties.un.org>.

Wetteksten

Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 30 november 2004, *Code Pénal Congolais*.

Cabinet du Président de La République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 10 maart 2006, *Loi n° 06/006 du 09 mars 2006 portant organisation des élections présidentielle, législatives, provinciales, urbaines, municipales et locales*.

Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais*.

Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/019 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 06 août 1959 portant Code de Procédure Pénale Congolais*.

Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 11 augustus 2008, *Loi n° 08/013 du 5 août 2008 portant organisation et fonctionnement au Conseil supérieur de la magistrature*.

Cabinet du Président de la République, *Journal officiel de la République Démocratique du Congo*, 12 januari 2009, *Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l'enfant*.

Code de la Famille de la République Démocratique du Congo (*Loi n° 87/010 du 1er août 1987 portant code de la famille*).

Arrêté ministériel n° 261/CAB/MIN/J/2006 du 04 juillet 2006 portant certaines mesures d'exécution de la Loi n° 04/024 du 12 novembre 2004 relative à la nationalité congolaise.

Constitution de la République Démocratique du Congo.

Loi n° 04/002 du 15 mars 2004 portant organisation et fonctionnement des partis politiques.

Loi organique n° 10/011 du 18 mai 2010 portant fixation des subdivisions territoriales à l'intérieur des province.

Loi organique n° 10/ 013 DU 28 Juillet 2010 portant organisation et fonctionnement de la commission électorale nationale indépendante.

Loi n° 11/008 du 09 juillet 2011 portant criminalisation de la torture.

Nieuwsberichten

ACP
Afrikarabia
Agence France Presse (AFP)
Aljazeera
Associated Press (AP)
Belga
BBC Afrique
BBC News
Bloomberg
Congo Siasa
Direct.cdThe Economist
The Guardian
IFEX
IPS
IRIN
Jeune Afrique
Kongo times
La Prospérité
La Référence
Le Monde
Le Potentiel
Le Soir
Metro USA
Mondiaal Nieuws (MO)
NRC
Radio France Internationale (RFI)
Radio Okapi
Reuters
RTI
Slate Afrique
Xinhua

I Lijst van gebruikte afkortingen

ADF	Allied Democratic Forces
ALEC	Alliance pour la libération de l'est du Congo
ALIR	Alliance pour la libération du Rwanda
ANR	Agence Nationale de Renseignements
APARECO	Alliance des Patriotes pour la Refondation du Congo
APCLS	Alliance des Patriotes pour un Congo Libre et Souverain
APP	Africa Progress Panel
ARC	Alliance pour le Rénouveau au Congo
ASADHO	Association africaine de défense des droits de l'homme
ASF	Avocats sans Frontière
BCNUDH	Bureau conjoint des Nations Unies pour les droits de l'homme
BVES	Bureau du Volontariat au Service de l'Enfant et de la Santé
CENI	Commission Electorale Nationale Indépendante
CIRGL	Conférence Internationale sur la Région des Grands Lacs
CNDH	Commission Nationale des Droits de l'Homme
CNDP	Congrès National pour la Défense du Peuple
COGAI	Coalition des groupes armés de l'Ituri
CORAK	Coordination pour le référendum et l'autodétermination du Katanga
CSAC	Conseil Supérieur de l'Audiovisuel et la Communication
CVD	Coalition pour le vrai dialogue
DDR	Disarmament, Demobilisation and Reintegration
DDRRR	Disarmament, Demobilisation, Repatriation, Reinsertion and Resettlement
DC	Démocratie chrétienne
DGM	Direction Générale de la Migration
DRC	Democratische Republiek Congo
FAC	Forces acquises au changement
FAL	Force autodéfense légitime
FALRP	Forces armées pour la libération et la résistance pour la Paix
FARDC	Forces Armées de la République Démocratique du Congo
FDC	Forces de défense congolaises
FDDH	Forces pour la défense des droits humains
FDLR	Forces Démocratiques de Libération du Rwanda
FIB	Force Intervention Brigade
FNI	Forces Nationalistes et Intégrationnistes
FNL	Front National de Libération
FOLC	Force oecuménique pour la libération du Congo
FPC	Forces des patriotes congolais
FPJC	Front Populaire pour la Justice au Congo
FPM	Front du peuple murundi
FRF	Forces Républicaines Fédéralistes
FRPI	Front de Résistance Patriotique en Ituri
ICGRL	International Conference on the Great Lakes Region
INSO	International Ngo Safety Organisation
JED	Journaliste en Danger
LRA	Lord's Resistance Army
M23	Mouvement du 23 mars
MCC	Mouvement congolais pour le changement

MLC	Mouvement de Libération du Congo
MONUSCO	United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo
MRPC	Mouvement de résistance populaire du Congo
MP	Majorité Présidentielle
MPA	Mouvement populaire d'autodéfense
MSR	Mouvement Social pour le Renouveau
NALU	National Army for the Liberation of Uganda
PALU	Parti Lumumbiste Unifié
PARECO	Patriotes Résistants Congolais
PNC	Police Nationale Congolaise
PPPD	Parti du peuple pour la paix et la démocratie
PPRD	Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie
RCD	Rassemblement congolais pour la démocratie
RENADHOC	Réseau national des ONG des droits de l'homme de la RDC
RNC	Résistance Nationale Congolaise
RSF	Reporter sans frontières
UDPS	Union pour la Démocratie et le Progrès Social
UFC	Union des forces du changement
UFRC	Union des forces révolutionnaires du Congo
UNC	Union nationale des Congolais
UNDP	United Nations Development Programme
UPCP	Union des patriotes congolais pour la paix
UPDF	Uganda People's Defence Force
URDC	Union pour la réhabilitation de la démocratie du Congo

II Kaart van de Democratische Republiek Congo

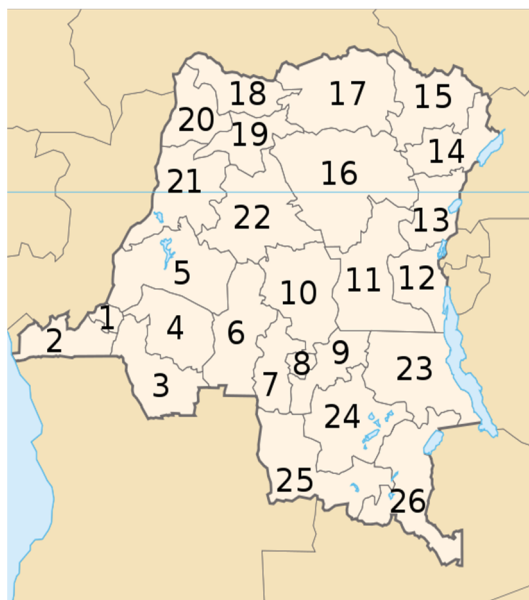

III Overzichtskaart van de Kivu-provincies

IV Provincie-indeling van de Democratische Republiek Congo

Provincie-indeling tot de inwerkingtreding van de grondwet van 2006

1 - Kinshasa	14 - Ituri
2 - Kongo Central	15 - Haut-Uélé
3 - Kwango	16 - Tshopo
4 - Kwilu	17 - Bas-Uélé
5 - Mai-Ndombe	18 - Nord-Ubangi
6 - Kasai	19 - Mongala
7 - Lulua	20 - Sud-Ubangi
8 - Kasai Oriental	21 - Équateur
9 - Lomami	22 - Tshuapa
10 - Sankuru	23 - Tanganyika
11 - Maniema	24 - Haut-Lomami
12 - Sud-Kivu	25 - Lualaba
13 - Nord-Kivu	26 - Haut-Katanga

V Lijst met kabinetsleden

Premier

Premier: Augustin Matata Ponyo Mapon

Vice-premiers

Budget: Daniel Mukoko Samba

Nationale defensie en veteranenzaken: Alexandre Luba Ntambo

Ministers

Internationale en regionale samenwerking: Raymond Tshibanda N'Tunga Mulongo

Binnenlandse zaken en veiligheid: Richard Muyej Mangez

Justitie en mensenrechten: Wivine Mumba Matipa (v)

Media en betrekkingen met het parlement: Lambert Mende Omalanga

Plan en modernisering: Célestin Vunabandi Kanyamihigo

Portefeuille: Louise Munga Mesozi (v)

Economie en handel: Jean-Paul Nemoyato Begepole

Infrastructuur, publieke werken en wederopbouw: Fridolin Kasweshi Musoka

Transport en communicatiemiddelen: Justin Kalumba Mwana Ngongo

Milieu, natuurbehoud en toerisme: Louis Bavon N'sa Mputu Elima

Mijnbouw: Martin Kabwelulu Labilo

Waterstaat en elektriciteit: Bruno Kapanji Kalalasanji Kalala

Koolwaterstoffen: Crispin Atama Tabe

Industrie, midden- en kleinbedrijf: Remy Musungayi Bampale

Post, Telecommunicatie en informatietechnologie: Triphon Kin Kiey Mulumba

Werkgelegenheid, arbeid en sociale zekerheid: Modeste Bahati Lukwebo

Volksgesondheid: Félix Kabange Numbi Mukwampa

Hoger- en universitair onderwijs en wetenschappelijk onderzoek: Chelo Lotsima

Basis-, middelbaar en beroepsonderwijs: Maker Mwangu Famba

Landbouw en rurale ontwikkeling: Jean-Chrysostome Vahamwiti Mukesyayira

Landaangelegenheden: Robert Mbwinga Bila

Sociale zaken, hulpverlening en nationale solidariteit: Charles Nawej Mundele

Gender en familie zaken: Geneviève Inagosi (v)

Publieke werken: Jean-Claude Kibala

Jeugd, sport, cultuur en kunst: Banza Mukalayi Nsungu

Vice-ministers

Buitenlandse zaken: Tunda ya Kasende

Internationale en regionale samenwerking: Dismas Magbengu Swana Emin

Decentralisatie en gewoonterecht: Egide Ngokoso

Mensenrechten: Sakina Binti (v)

Plan: Sadock Biganza

Financiën: Roger Shulunga Runika

Budget: Abayuwe Liska (v)

Basis-, middelbaar en beroepsonderwijs: Maguy Rwakabura (v)